દિલેર દિલશેર

ઉર્ફે

ચોરી વ સરજોરી.

નાટક તીન બાબકા.

જિસકો,

વાસ્તે વિકટોરિયા નાટક કમ્પનીકે

મુનશી વિનાયક પ્રસાદ તાલિબને તસ્નીફ કિયા,

ઔર ખાસો આમકે લિયે

મી૦ ખુરશેદજી મિહરવાનજી બાલીવાલા

માલિક કમ્પની મજકૂરને છપવાકર શુહરા કિયા.

બયત.

"આશિકકો બદો નેક સુઝાઈ નહીં દેતા,
દેખા હય કે ઉલફતમેં દિખાઈ નહીં દેતા."—"તાલિબ"

કુલ ૯૬ સફહે હયેં.

મુંબઈ: લાલબાગ, પરેલ.

ધી જ. ન. પીતીત પારસી ઑરફનેજ કેપતન પ્રીંતીંગ વ

૧૯૦૬.

કીમત છ આને.

દિલેર દિલશેર

ઉર્ફે

ચોરી વ સરજોરી.

નાટક તીન બાબકા.

જીસકો,

વાસ્તે વિકટોરિયા નાટક કમ્પનીકે

મુનશી વિનાયક પ્રસાદ તાલિબને તસ્નીફ કિયા,

ઔર ખાસો આમકે લિયે

મી૦ ખુરશેદજી મિહરવાનજી બાલીવાલા,

માલિક કમ્પની મજકૂરને છપવાકર શુહરા દિયા.

બયત.

આશિકકો બદો નેક સુઝાઈ નહીં દેતા,
દેખા હય કે ઉલફતમેં દિખાઈ નહીં દેતા."—"તાલિબ"

મુંબઈ: લાલબાગ પરેલ.
ધી જ. ન. પીતીત પારસી ઑરફનેજ કૅપટન પ્રીંટીંગ વર્કસ.

૧૯૦૬.

કીમત છ આને.

તખ્તયે નાટક.

મુશર્રફ્જાહ........ઔરંગાબાદકા યેક તાજિર–કાદિરબેગકે કારખાનેકા હિસ્સેદાર––દિલારામકા ચચા.

નામદારખાં........મુશર્રફકા તીસરા હિસ્સેદાર–મુર્શિદાબાદકા રઈસ.

દિલશેર ....યેક ખૂની રઝલ જન વ બાગી.

બેદિલ..............દિલશેરકા હેયકારા સાથી.

અમાનત............"શેરકા બાઠ ગલકટા."

ખુશબખ્ત ....દિલારામકા પહલા તલબગાર––બઅદ રયહાનકા ખાવિંદ.

બહરામ ....લાલગંજકા યેક ઠગ–દિલશેરકા યાર–રયહાનકા સપુર્દદાર.

નૂરજહાં ....મુશર્રફ્જાહકી બીબી.

દિલારામ ....મુશર્રફ્જાહકી ભતીજી––દિલશેરકી મઅશૂકા બઅદ બીબી.

રયહાન ....દિલશેરકી બેટી [પહલી બીવીસે], ખુશબખ્તકી બીવી.

અખ્તર ....લૌંડી.

કોતવાલ, સિપાહી, હરકારા, હકીમ, કનીઝેં વગયરા.

ઇત્તેલાય આમ.

દિલેર દિલશેર

ઉર્ફે

ચોરો વ સરજોરી.

બાબ પહલા—દિખાવ પહલા.

બયાબાન.

[વકત બામદાદકા. હરકારા પાન બનાતા હય, ખુશ-
બખ્ત બામદાદકી તઅરીફમેં ગાતા હય.]

મુલતાની—ધ્રુપદ.

ખુશબખ્ત—
આયે પરન્દે સુનાયે મસ્ત સદા, ઝુમ ઝુમ સાત સાત.—આયે.
ખિલે ફૂલ જાત જાત, કિયે લઅલ હીરે માત,
આઈ રસ ભરી પ્રભાત, જાત રાત.—આયે.
જાજમ લાસાની, સબ્જે બિછાયે ધાની,
ગાતે તૈયૂર સબ મિલકે, ખિલ ખિલકે તિરાને સુહાને હક્કાની.
ચાંદકી સાફ રૂપેરી નૂરાની ચાદર તાની,
બાદે બહાર લહકાતી દહકાતી ગુલોંકી પેશાની નૂરાની.—આયે.

[હરકારા પાન બનાકે ખુશબખ્તકો દેતા હય.]

અબયાત.

હરકારા—બના પાન, તૈયાર હય ખાઇયે,
ખુશબખ્ત—નહીં, ખાવ તુમ,
હરકારા—ઔર હય,
ખુશબખ્ત—લાઇયે.

[ખુશબખ્ત પાન ખાતા હય, હરકારા તમ્બાકૂ મલતા હય.]

હરકારા—કોઈ દમમેં નિકલેગા અબ આફતાબ,
યહાંસે મુનાસિબ હય ચલના શિતાબ.
ખુશબખ્ત—યહ મયદાન સુનસાન વીરાન હય,
લુટેરોંકા યાં ખૌફ હરઆન હય.

મુકદ્દમા ફિક્રે.

હરકારા—ચોર હો યા ઉચક્કા, બંદા કયસા હય પક્કા? જિસે દૂં યક ધક્કા, વ્હો રહ જાય હક્કા બક્કા! ડરો મત, કયા મજાલ! કહાં ચલે, કહો અહવાલ.

અબયાત.

ખુશબખ્ત—હમેં ઔરંગાબાદ જાના હય જલ્દ,
પતા અપને વાલિદકા લાના હય જલ્દ.
કઈ સાલસે વ્હો ગયે હયૈં સફર,
ન આપ આયે અબતક, ન ભેજી ખબર.

હરકારા—ચલો, ડાક લે જાઉં મયૈંભી શિતાબ,
નહીં તો મિલે નૌકરીસે જવાબ.

[ઘોરેકે હિનહિનાનેકી આવાજ આતી હય.]

ચલો ઘોરાભી હિનહિનાને લગા, [ઘોરેકી તરફ દેખકર]
ઉછલને લગા, ઉફ! તુરાને લગા!

[યકાયક તુફંગકી આવાજ આતી હય, દોનો ઘબરાતે હયૈં.]

ગૌર સારંગ—તિલાના.

ખુશબખ્ત—

બલાકા ધમાકા કરાકા સુના, થા કયા બ ખુદા ભલા!—બલાકા.
શાયદ અય યાર લુટેરે આયે, કયૂં તુમ ઇસ બનમેં લાયે; લુટવાયે,
જી હય ડરસે મેરા પારા પારા!—બલાકા.
ખયર મુજતર ન હો, જિનહાર નહીં ઘબરાવો,
કામ હિમ્મતકો જરા સાથ મેરે ફરમાવો—શાયદ.

[ખુશબખ્ત મુકાબલા કરનેપર તૈયાર હોતા હય, હરકારા રોકતા હય.]

બયત.

હરકારા—ક્યા હોગે મુકાબિલ! અરે દીવાને હુવે હો?
ભાગો, નહીં; મર જાવગે, ક્યા જાને હુવે હો?

[હરકારા મારે ડરકે ડાકકી થયલી છોરકે ભાગ જાતા હય, દિલશેર, ખુશબખ્તપર લપકતા હય, બેદિલ એક ટોકરી લિયે હુવે આતા હય, ખુશબખ્ત હથિયાર પાસ ન હોનેસે હયરાન રહ જાતા હય, દિલશેર નંગી તલવાર લિયે ખુશબખ્તકી છાતીપર ચઢ બયઠતા હય.]

મુસદ્દસ.

દિલશેર—જો પાસ હો આહિસ્તાસે રખ દો, ચલે જાવો !
ચૂંભી ન કરો મુંહસે, ન બોલો, ચલે જાવો !
બસ ખયર ઇસીમેં હય, હમેં દો, ચલે જાવો !
જી લેકે મેરે આગેસે ભાગો, ચલે જાવો !
દિલશેર હૂં, આલમમેં ગજબ હૂં, મયૈં બલા હૂં,
તુમનેભિ મેરા નામ સુના હોગા કે ક્યા હૂં !

અબયાત.

ખુશબખ્ત—જો પાસ હમારે હય વહ મૌજૂદ યહાં હય,
મયૈં હૂં કે મેરા તન હય કે પોશાક કે જાં હય.
[સોનેકી જંજીર દેખકર દિલશેર નિકાલતા હય.]

મુખમ્મસ.

દિલશેર—પોશાક હય, સોનેકિ યેહ જંજીર, ઘરી હય,
[બેદિલ મોતીકી લરી દેખકર કહતા હય.]
બેદિલ—વોહ દેખો ગલેમેં કોઈ મોતીકિ લરી હય.
[દિલશેર ઘરી, જંજીર ઔર મોતીકી લરી ઉતાર કર બેદિલકો દેતા હય, ઔર કપરે ઉતારના ચાહતાા હય.]
દિલશેર—(ખુશબખ્તસે) હર ચીજ તેરે પાસ જો છોટી કે બરી હય,
ધર આગે મેરે, જાનકિ ગર તુઝકો પરી હય,
વર્ના યેહ સમઝ લે કે કઝા સરપે ખરી હય.

અબયાત.

ખુશબખ્ત—લિલ્લાહ ! મેરે કપરે તો રહને દો બદનપર !
કુછ રહમ કરો યેક મુસાફિરકે સુખનપર !
[ખુશબખ્ત પયરહન નિકાલકર બેદિલકો દેતા હય.]
દિલશેર—જાવ ચુપકેસે, કરો શુક, કે બચતી હય જાન,
સમઝો ઇસ વક્ત યેહ તુમ અયન હમારા યહસાન.
માલહી લેતે હયૈં, પામાલ નહીં કરતે હયૈં,
છોર દેતે હયૈં, બુરા હાલ નહીં કરતે હયૈં.
ખુશબખ્ત—પયરહન, પગરી મુઝે બખ્શો, કરો ઇત્ના કરમ,
દિલશેર—(ધક્કા દેકર) ભાગ યહાંસે !
બેદિલ—(દમ દેના) હાં ! નહીં તો !
ખુશબખ્ત—હા ! સિતમ ! યા રબ સિતમ !
[ખુશબખ્ત જાતા હય, દિલશેર ડાકકી થયલી દેખકર હયરતમેં આતા હય.]

દિલશેર—ડાક ! લે અય દોસ્ત, યેહ સબ માલ લે, રખ તૂ સંભાલ,
મયૈં નિકાલૂં ઔર કુછ, નિકલે જો ઇસ થયલીમેં માલ.
[દિલશેર બયઠકર થયલી ખોલતા હય.]

બેદિલ—ખૂબ લેકિન વાસ્તે અલ્લાહકે જલ્દી તુ કર,
ડાકપર ડાકા પરા, અયસા ન હો ફૂસકે તુ મર.
[બેદિલ ઘરી ઔર જંજીર દેખકર ખુશ હોતા હય.]
કયા અચ્છી ઘરી ઔર યેહ જંજીર હય અપુખ્ખાહ !
ઔર ઇસ્મેં બની ચાંદકી તસવીર હય અપુખ્ખાહ !
થા પાસ મેરે માકેભી યક અયસા નમૂના,
પીતલકા કે જિસમેં વહ રખા કરતિથી ચૂના.
[દિલશેરકો મશગૂલ દેખકર બેદિલ કુછ ચોરીસે ખાતા હય, દિલશેર, બેદિલકો કાગજ દેખતા હુવા પુકારતા હય.]

દિલશેર—મશગૂલ હય તુ દેરસે કિસ કામમેં બેદિલ ?
[બેદિલ ઘબરાતા હય.]

બેદિલ—(ખુદસે) પકરી ગઈ ચોરી મેરી, અબતો હુઈ મુસ્કિલ !

દિલશેર—બેદિલ ! નહીં સુન્તા ? (દેખકર) અરે કયા મુહમેં ભરા હય?
[બેદિલ બાત બનાતા હય.]

બેદિલ—રૂમાલમેં જો નાસ્તા દો દિનસે ધરા હય ;
રખ્ખેસે વહ સર જાયગા, યહ મુઝકો યકીં હય,
ખા લેતાથા, વર્ના મુઝે કુછ ભૂક નહીં હય.

દિલશેર—મુઝકોભિ જરા દે,

બેદિલ—તુમ્હેં ? લો, પર યહ તુમ્હારે;
કાબિલ નહીં, કાબિલ હય યેહ ખાનેકે હમારે.
[ઝાર પરસે એક ડાલ ગિરતી હય, બેદિલ ચોંકતા હય.]
યા અલ્લાહ !

દિલશેર—કયા હય ?

બેદિલ—અરે સુન્તા નહીં લાહોલવલા !

દિલશેર—કયા ?

બેદિલ—કયા ધમસે વહ કૂદા હય, કોઇ હય વહ બલા કયા ?
[દિલશેર ડાલકો દેખકર હંસતા હય.]

દિલશેર—કુછભીતો નહીં, પેરસે યક ડાલ ગિરા હય,

બેદિલ—તોબાહ ! મેરી જાનતો ડર ડરકે હવા હય !
[દિલશેર કાગજ પડતા હય, બેદિલ ચોરીસે શરાબ પીતા હય.]

મસ્નવી.

દિલશેર—" અય દિલબરે મહલકા સલામત,
રખ્ખે તુઝકો ખુદા સલામત.
ક્યું અપની વફાકો છોર બયઠે ?
ક્યું મુહકો વફાસે મોર બયઠે ?
અબ નામા પયામ તક નહીં હય,
યક નામેકા નામ તક નહીં હય.
અયસા હમેં આપને ભુલાયા,
યક ખત ન મહીને ભરસે આયા ! "

[યક ડાલ ગિરનેસે બેદિલ ચિલ્લા ઉઠતા હય, દિલશેર ખત નાતમામ છોરકે ઉસકી તરફ મુતવજ્જહ હોતા હય.]

મુસદ્દસ.

બેદિલ—ક્યા ફેર યહ ખરકા હય, અરે બાપરે ક્યા હય !
દિલશેર—હયેં હોશ કિધર તેરે, તૂ દીવાના હુવા હય ?

[બેદિલ દૂરકે યક દરખ્તકો જાસૂસ સમઝકર આહિસ્તાસે કહતા હય.]

બેદિલ—વહ દેખ કોઇ સુનતા યહ સબ બાત ખરા હય !

[દિલશેર બ ગોર દેખકર હઁસતા હય.]

દિલશેર—નાદાન, વહોતો તારકા યક ઝાર બરા હય.
બેદિલ—હઁસતા હય મિયાં તૂ, મેરી ઔસાન ખતા હય !
યેહ રાહ હય, ઇસ જા તો ઠહરનાહિ બુરા હય.

અબયાત.

કર લેગા ગિરફતાર સિપાહી અભી આકે,
ક્યા રાસ્તેમેં બયઠા હય દૂકાન લગાકે ?
વહ દોનો મુસાફિર કહીં પૂલીસકો લાકે,
બંધવા ન દેં હમ દોનોકો ઇસ જા અભી આકે !

દિલશેર—હય યહ જંગલ, તૂ ન ડર, બસ્તી યહાંસે દૂર હય,
દૂર હય થાનાભિ, કુતવાલીભિ ય્યાંસે દૂર હય.
ડાક ગારીમેં જો થા ઘોરા, ઉસે દાનાઇસે,
માર ડાલા મયઁને થા પહલેહિ ગોલી મારકે.
કિસ તરહ પહુંચેંગે જલ્દી વહો મુસાફિર ગાંવ તક ?
કાંપતા હય કિસ લિયે નાહક, તુ સરસે પાંવ તક ?

[દિલશેરકો કાગજમેંસે એક નોટ હાથ આતા હય, ઉસે બેદિલકો બતાકર ઝટ છિપા લેતા હય, બેદિલ દેખના ચાહતા હય.]

મુસલ્લસ.

એદિલ–ક્યા મિલા, દિખલાતો ફિર, ક્યા તૂને દિખલાયા મુઝે?
દિલશેર–(દિખાકે) પાંચ સૌકા નોટ હય ઇસ ખતમેં હાથ આયા મુઝે.
એદિલ–જબતો દિલવા દે કોઈ જૂતેકા યક જોરા મુઝે.

બયત.

દેખ યેહે જૂતેકા ટાંકા ટૂટકે સબ ખુલ ગયા,
પાંવ કાંટોસે છિદા, પાનીમેં સરકે ફુલ ગયા!
[દિલશેર દૂસરે કાગજમેંસે નોટ નિકાલકર દિખાતા હય.]

મુસદ્દસ.

દિલશેર—ઔર દો સૌકા મિલા લો દૂસરા યેહે નોટ હય,
એદિલ—લો ભલા ફિર માલકી અબ ક્યા કમી, ક્યા ખોટ હય?
અબ લગા યક દાવ ચલકર ગર મિલા યેહે નોટ હય.
ચલ જુવેખાનેમેં, અચ્છા મિલ ગયા યેહે નોટ હય,
એકકા જબ દો કરેં તબ કામકા યેહે નોટ હય.
[દિલશેર દૂસરે કાગજમેંસે નોટ દિખાતા હય.]
દિલશેર—ઔર દેખો પાંચ સૌકા તીસરા યેહે નોટ હય.

અબયાત.

આજ કિસમત ખુલ રહી હય, માલ પર મિલતા હય માલ,
લે બચા ખુશ હો, તુમારે યેહે બાપકા સારા હય માલ.
[દિલશેર યક હિન્દી ખતકે મજમૂનકો દેખકર
હૅંસકે પડતા હય, એદિલ નજર બચાકર દૂસરે
ખતોંકો ચોરીસે ટોપીમેં છિપાતા હય.]

એદિલ—હૅંસીમેં, રમ્જમેં ગર દેર તૂ નાહક લગાયેગા,
સવેરા હો રહા હય, યાદ રખ પકરાભિ જાયેગા!
[દિલશેર યક ખતકે મજમૂનકો દેખકર હૅંસકે પડતા હય,
એદિલ દૂસરે કાગજોંકો થયલીમેં બંદ કરતા હય.]

દિલશેર—“ મિહરબાન, વાલાશાન, તસલીમ મયે તઅઝીમ—
હિસાબકે બારેમેં જો આપને લિખા, હમને હર્ફ બ હર્ફ પઢા. કાગજકા
થોરા દૌરાના લા-હાસિલ હય, ખત સિર્ફ આધી મુલાકાતમેં દાખિલ હય.
દોનો કારખાનેદારોંમેં અગર દૂ બ દૂ મુલાકાત હો જાય, તો
દો ગુના મહબ્બત ઔર ઇત્તિફાક હો જાય. મસલ હય, ‘ આંખેં હોં ચાર,
તો દિલમેં આયે પ્યાર.’ નાચાર મિરજા કાદિરબેગ, આપકે તીસરે

સાઝી, ખુદ કલ પરસોંમેં આપકી ખિદમતમેં હાજિર હોંગે, ઉન્કી જબાની આપ તમામ હાલાતસે માહિર હોંગે.

રાકિમ, આપકા દૂસરા હિસ્સેદાર નામદારખાં.

મુકામ—મુર્શિદાબાદ."

અબયાત.

બેદિલ—ફાયદા ઇસ્સે હમેં ક્યા ? હય ભલા ખત કિસકે નામ ?

દિલશેર—હયૈં મુશર્રફજ્જાહ કોઈ નામવર, હય ઉસકે નામ.

[દિલશેર ખતકે બાબમેં સોચકે ખુશ હોતા હય, બેદિલ અસબાબ ઉઠાતા હય.]

(ખુદસે) ઠીક હય, તરકીબ અચ્છી, ખૂબ યેહ નામા મિલા,
યેહ વસીલા માલ પયદા કરનેકા અચ્છા મિલા !

[દિલશેરકો ગૌર કરતે દેખકર બેદિલ પૂછતા હય.]

બેદિલ—ગૌર ક્યા કરતા હય, બે ખૌફો ખતર કબસે ખરા ?
મારા જાયેગા જો જાસૂસ કોઇ આન પરા !
યાર નાદાન હય, લાહૌલવલા ! તૂ તો બરા !
અયન નાકે પ હય રુસતમકી તરહ કબસે અરા !

[દિલશેર કાગજકે જરિયેસે અમીર બનકે મુશર્રફકે ઘર જાનેકી ખુશ ખબરી સુનાતા હય.]

બિલાવલ—ઠુંમરી.

દિલશેર—
મિલી અચ્છી હમેં તહરીર, ખુલી હમ દોનોંકી તકદીર.—મિલી.
ફજલે ખુદા હય, દૂર બલા હય,
ચલો વહાં અબ બનકે અમીર, મેરે મુશીર—મિલી.

અબયાત.

બેદિલ--તાન ક્યા તોરતે યક ચીથરે કાગજ પ લગા ?
માલ ક્યા માર લિયા, કૌનસે તાજિરકો ઠગા ?

દિલશેર—માલ હય માલ, યેહ ઇકસીર મેરે હાથ આઈ,
અહલે-જર હોનેકી તદબીર મેરે હાથ આઈ.

બેદિલ—નઊજ બિલ્લાહ ! ધરકતા હય કલેજા મેરા,
ક્યૂં યહાં દેર લગાતા હય તૂ લાહૌલવલા !

દિલશેર—કાંપતા ક્યું હય, ચલ અબ શોકસે ઔરંગાબાદ,
ખુલ ગયા બખ્ત તેરા આજ બચા રખના યાદ.
આદમી અપને વતનસે જો સફર કરતા હય,
કદ્ર હાસિલ વહ સદા મિસ્લે ગુહર કરતા હય.

બેદિલ--સચ કહ, ચલનેકો તૈયાર હય ઔરંગાબાદ ?
ફિરતો બર આયગી અલ્લાહ કસમ દિલકી મુરાદ.
મુર્શિદાબાદમેં ચુહોંકી તરહ ડર ડરકે,
રહતે હયૈં ખૌફસે પોલીસકે હમ મર મરકે.
જબસે હમ કયદસે હયૈં જેલ તોડકર ભાગે,
કોઈ ખાંસેભી તો બસ દુમકો દબાકર ભાગે.

દિલશેર--લેકે પોશાક નઈ, ભેસ બનાકર જલ્દી,
ચલ મુશર્રફસે મિલેં જઅલસે જાકર જલ્દી.
મયૈં શરીક ઉસકા વ નવ્વાબ બનાવૂં તૂઝકો,
અયશો અશરતકા મજા ચલકે ચખાવૂં તૂઝકો.

બેદિલ—ચોર, ખૂની હયૈં, છિપે ફિરતે હયૈં હમ તુમ હર જા,
એ ધરક ગયરકે ફિર કયસે રહેંગે ઘર જા !

દિલશેર—મયૈં બતાવૂંગા તૂઝે આ તુ મેરે સાથ, ન ડર,
ખૂબ હિમ્મતસે મગર રહના બહાદુર બન કર.

બેદિલ—મયૈં ચલું સાથ, અગર શર્ત તુ દો ચાર કરે,

દિલશેર—શર્ત ? કયા શર્ત હય ? કહ જલ્દ તેરા બાપ મરે !

ઝિલા—ઠુમરી.

બેદિલ—જો ખાના આપ ખાના, હમકો ખિલાના—જો.
મત ગરમાના, મત શરમાના, મત હઁસના હઁસવાના,
ન ગુલ મચાના, યા ટર્રાના, યારાના અંદાજ દિખાના.—હમકો.
ખાના; પીના, મજે ઉડાના, લે દેકે ભાગ આના,
ફઁસનેકે રસ્તે મત જાના, ફઁસ જાના તો જાન બચાના—હમકો.

બયત.

દિલશેર—ચલ હોગા વયસાહી, ચલ,
બેદિલ--મયૈંતો હૂં હમરાહી, ચલ. [દોનો જાતે હયૈં.]

બાબ પહલા—દિખાવ દૂસરા.

ઔરંગાબાદ—અમીર મુશર્રફકા દીવાનખાના.

[રાતકા વક્ત-મુશર્રફજાહ, નૂરજહાં ઔર દિલારામસે
બાતેં કરતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ—અફસોસ ! કે ઓલાદસે હમ રહ ગયે ના કામ,
બેટીકી જગહ ભાઇકી બેટી હય દિલારામ.
નૂરજહાં—હાં, અબતો યહી દિલમેં હય અરમાન હમારે,
શાદી હો ભતીજીકિ કહીં જલ્દ તુમારે.
મુશર્રફ—યહ ફર્જભી સરપરસે ઉતર જાયે તો અચ્છા,
યહ બ્યાહકે ખુશબખ્તકે ઘર જાયે તો અચ્છા.
ખુશબખ્તકા વાલિદ હય કઈ સાલસે ગાયબ,
ખુદ થકકે ગયા ઢૂંઢને ખુશબખ્ત ઉસે અબ.
ખુશબખ્ત બહુત નેક હય, અશરાફ હય લરકા,
હો બ્યાહ દિલારામકા ઉસ્સેહિ તો અચ્છા.
નૂરજહાં--આ જાય તો ફિર શાદીકા પયગામ ઉસે દો,
મુશર્રફ—હાં, ખયર ! દિલારામ કોઇ ગીત તો ગાવો.

દિલારામ— **બિહાગ--ઠુમરી.**

ખિલ ખિલ છિટક છિટક રહી ચાંદની.
બન ઠન આઇ જયસી ગોરી ભોરી કામિની.—ખિલ.
તારે તમામ ખિલ રહે ભરે નૂર, નગ જયસે નેક અનેક જરે,
સોહે કયસી તારે ભરી, પ્યારી પ્યારી યામીની—ખિલ.
આઈ બહાર, મોતિયા ખિલે ડાર, જાહી, જૂહી હાર, સિંગાર ખિલે,
ડાલી ડાલી લાલી જયસી સુહેવાલી ભામિની.--ખિલ.

[એક નૌકર આનકર દો અમીરોંકી આમદકી ખબર સુનાતા હય.]

નૌકર--અય સરકાર ! મુર્શિદાબાદસે એક સરદાર મિલનેકે લિયે આયે હયેં, જો હુકમ હો બજા લાવું.

અબયાત.

મુશર્રફ--બુલા લા પાસ મેરે ઉન્કો જલ્દી,
બહ શાયદ મઅમિલેવાલે હયેં કોઈ.

[નૌકર સર ઝુકાકર જાતા હય.]

(ખુદસે) જરૂરત અયસિ કયા પેશ આઈ હય સખ્ત,
કે મિલને આયે હયેં યહ રાતકે વક્ત !

[દિલશેર અમીરાના પોશાકમેં મુશર્રફકા હિસ્સેદાર, વ બેદિલ નવાબ બનકર આતે હયેં, નૂરજહાં ઔર નૌકર જાતે હયેં, દિલારામ શર્માતી હય, દિલશેર આદાબ બજા લાતા હય, બેદિલ ડરકે દિલશેરકે પિછે છિપતા હય.]

દિલશેર--બજા લાતા હું મયઁ આદાબ:--
મુશર્રફ--તસલીમ.
દિલશેર--હૂવા હૂં દીદસે સેરાબ:--
મુશર્રફ--તસલીમ.
દિલશેર--અરી તકલીફ દી, ઇસ વકત આયા,
મુશર્રફ--મુઝે અહેસાનમંદ અપના બનાયા.
દિલશેર--મેરા હય નામ કાદિરબેગ મિરઝા,
યહ ખતસે હાલ હોગા આશકારા.

[દિલશેર ડાકકે થયલેસે મિલા હુવા ખત મુશર્રફકો દેતા હય, મુશર્રફ ખતકો પઢકર, દિલશેરકો કાદિરબેગ હિસ્સેદાર સમઝકર ગલે લગાતા હય, દિલારામ દિલશેરપર ફરેફ્તા હોકર ઉસકો દેખતી રહતી હય.]

મુશર્રફ—ઓહો ! તસલીમ, મિલયે મુઝસે કિબલા,
જહે કિસમત હૂવે જો રૌનક-અફઝા.
નિહાયત શૌક થા મિલનેકા દિન રાત,
હુઇ હય આજ યેહ પહલી મુલાકાત.
મેરે આડતકે હિસ્સેદાર હયઁ આપ,
મેરે ભાઇસે બઢકે યાર હયઁ આપ.

[બેદિલ કમ-ફહમીસે બીચમેં બોલ ઉઠતા હય.]

બેદિલ—બજા હય:— [મુશર્રફ દૂસરી આવાજ સુન કર અજબ હોતા હય.]

મુશર્રફ—યેહ સદા આતી હય કિસકી ?
તુમારે સાથ હય કયા ઔર કોઇ ?

[દિલશેર, બેદિલકો જાહિર કરતા હય.]

દિલશેર--જી મેરે યેક દોસ્ત જાની હયઁ,
ઔર નવ્વાબ ખાનદાની હયઁ.

મુશર્રફ--(બેદિલકો) નામ કયા આપકા હય ?
બેદિલ—બેદિલ :--

[બેદિલકો રોકકર દિલશેર બેદિલકા નામ બદલકે કહતા હય.]

દિલશેર—નામ ?
મુઝસે નામ ઇનકા સુનિયે નેક અંજામ.
બદરુદદૌલા નામે નામી હય,
ઇનકી દસ તોપકી સલામી હય.

મુશર્રફ—ખુશ નસીબીસે મુલાક઼ાત હુઈ મુઝસેભી,
રખિયે તશરીફ઼.

[મુશર્રફ઼ કુરસી બતાતા હય, બેદિલ ઘબરાતા હય.]

બેદિલ—નહીં-હાંજી-જીજી-હાંજી. [બેદિલ બેઢબ કુરસીપર બયઠતા હય, દિલશેર બાત બનાતા હય.]

દિલશેર—તજરુબાકાર નહીં હયઁ, અભી શરમાતે હયઁ,
અયસે ઉમરાવ ગની હાથ કહાં આતે હયઁ.
દોસ્ત જાની હયઁ મેરે ઔર ઇનાયત ફ઼રમા,
સયરકે તૌર ક઼દમ રંજા યહાં ફ઼રમાયા.

[મુશર્રફ઼ અત્રદાન લેને જાતા હય, દિલશેર ઔર દિલારામ યક યકકો ચોરી ચોરી દેખતે હયઁ, બેદિલ ફ઼ૂલદાનમેંસે નક઼લી તુર્રા ઉઠાકે સૂંઘતા હય, ઔર બૂ ન આનેસે દિલશેરસે પૂછતા હય.]

બેદિલ—યહ તુર્રા હય કયસા, નહીં ઇસમેં બાસ,

દિલશેર—ન કર અસ્લિ તુર્રા ઇસે તુ ક઼િયાસ.
યહ કાગ઼ઝકા હય ફ઼ૂલ, અસ્લી નહીં.

બેદિલ—જભી બાસ ઇસમેંસે આતી નહીં.

[મુશર્રફ઼ અત્રદાન લાકર બેદિલકો દેતા હય.]

મુશર્રફ઼—લીજિયે, યહ ખાસ અસ્તમબોલ હય,

[મુશર્રફ઼કી નજર બચાકર બેદિલ, દિલશેરસે અત્રકે લિયે પૂછતા હય.]

બેદિલ—ખાસ અસ્તમ કયા? યહ કયસા બોલ હય?

[દિલશેર અત્રદાન લેકર બેદિલકો ચુપ રહનેકા ઇશારા કરતા હય, મુશર્રફ઼ દિલશેરકે હાથમેં અત્રદાન દેખકર બેદિલકો લેનેકે લિયે કહતા હય.]

મુશર્રફ઼—લીજિયે હજરત ઇસે,

બેદિલ—હાં, લાઇયે. [બેદિલ શહદ સમઝકર અત્રકો ચાટતા હય, ઔર કરવા લગનેસે થુક દેતા હય.]
આહ! અખથૂ! આપને યેહ કયા દિયે?
કરવી કરવી કયા હય યેહ કોઈ દવા?

દિલશેર—અત્ર હય યેહ, અત્ર અસ્તમબોલકા!

બેદિલ—અત્ર અસ્તમ કયા હય?

દિલશેર—ખુશબૂ.

બેદિલ—ઓહો સમઝા!

[મુશર્રફ દોનોંકી તરફ મુખાતિબ હોતા હય, દિલશેર બાત બનાતા હય.]

દિલશેર—(મુશર્રફસે) અય જનાબ !
યેહે બડે સીધે હયેં, ઇન્કા નામ હય ભોલે નવાબ.
[મુશર્રફ મુસ્કુરાકે દિલારામસે બાતમેં મશગુલ હોતા હય, બેદિલ ઘબરાતા હય.]

બેદિલ—દિલ ધડકતા હય મેરા, પાંબી થર્રાતે હયેં,
તુમ ચલો યા ન ચલો, હમતો ચલે જાતે હયેં.

દિલશેર—મયેં તો મૌજૂદ હૂં, ફિર કયું તુ ડરા જાતા હય ?
ગાર ઇસ ડર પ કે નાહકકો મરા જાતા હય !
[મુશર્રફ યકાયક બેદિલકો ઘબરાયા હુવા દેખકર હયરતમે આતા હય.]

મુશર્રફ—ખયર હય કયૂં હાલ ? ચિહરા આપકા કયૂં જર્દ હય ?

બેદિલ—જી નહીં કુછ,

મુશર્રફ—કહિયે સાહિબ ? [દિલશેર બાત બનાતા હય.]

દિલશેર—પેટમેં કુછ દર્દ હય.

મુશર્રફ—પાસ હય જૂલ્લાબકી ગોલી હમારે ખાઇયે,
[જૂલ્લાબકા નામ સુનકર બેદિલ ચોંક ઉઠતા હય.]

બેદિલ—જી નહીં-આરામ હય, તકલીફ મત ફરમાઇયે.

મુશર્રફ—શર્મસે દિલ આપકા ઇતના અબસ મજબૂર હય,
તનદુરસ્તી આપકી દિલસે મુઝે મંજૂર હય.
ખયર ! ઠહરો, મયેં જલા દેતા હૂં ફૌરન દર્દ સબ.
[મુશર્રફ કોલનવૉટર લેને જાતા હય, બેદિલ ઉલટા સમઝકર ડરતા હય.]

બેદિલ—હાય ! કહતા હય જલાનેકો ! હુવા યેહેતો ગઝબ !

દિલશેર—દેખ તો હોતા હય કયા, દમ લે જરા, ચુપચાપ બયઠ.

બેદિલ—ના ના, મુઝકો મઆફ કર-જાતા હૂં મયેં, તુ આપ બયઠ.
[દિલારામ, બેદિલકો બેચયન દેખકર ઉસ્સે પૂછતી હય.]

દિલારામ—અયસી બેચયની હય કયૂં, કયા દર્દ હોતા હય સિવા ?

બેદિલ—દર્દ તો જાતા રહા, તપ હય મગર કુછ આ ગયા !

દિલારામ—ખાઇયે કૂનયન થોરાસા, અભી હોગી શિફા.
[કૂનયનકા નામ સુનકર બેદિલ ઘબરાતા હય ઔર દિલારામકી નજર બચાકર દિલશેરસે કહતા હય.]

બેદિલ--અબ કહો, તુમને તો ફાંસીમેં મેરા ડાલા ગલા !

[દિલશેર બાત બનાતા હય.]

દિલશેર--(દિલારામકો) કહતે હયૈં, આદત નહીં જુલ્લાબ યા ફૂનયનકી,

દિલારામ--એ દવા ફિર કૌનસી તદબીર હોગી ચયનકી ?

[મુશર્રફ કોલનવૉટરકી શીશી લાકર બેદિલકો દેતા હય.]

મુશર્રફ--લીજિયે, યે પીજિયે, સબ દર્દ ફૈરન પાક હય,

[કોલનવૉટર દેખકર બેદિલ ખુશ હોતા હય,]

બેદિલ--લાઇયે, બૂટી કોલન ! યેહેતો મેરી ખોરાક હય.

[બેદિલ પીતા હય મગર અર્ક તેજ હોનેસે જોરસે ખાંસી આતી હય, દિલશેર બાત બદલતા હય.]

દિલશેર—હય બહુત નાજુક તબીયત આપકી, નામે ખુદા,
યે કભી પીતે નહીં, જબતક ન હો મીઠી દવા.
અદની બીમારીમેં રહતે પાસ હયૈં દો દો હકીમ,
મુશ્ક, અમ્બર યા ગુલાબ ઇન્કી દવાકા હય નદીમ.

મુશર્રફ—ફસ્દ લેનાભી બદનકે દર્દકો હય ફાયદા,

[બેદિલ ઘબરાકર દિલશેરસે પૂછતા હય.]

બેદિલ--આયગી લાહૌલ ! મેરેપર યહાં કયા કયા બલા !

મુશર્રફ-(બેદિલસે) ખયર ! આજ આરામ ચલકર કીજિયે, જી હય થકા,
રાતકે આરામસે સબ દર્દ દુખ હોગા હવા.

દિલારામ--સચ હય;

મુશર્રફ—ચલિયે આઇયે,

બેદિલ—હાજિર હૂં જો ફરમાઇયે.

દિલશેર—(બેદિલસે.) ચલ, ન ઘબરા !

બેદિલ—ખયર ! ચલતા હૂં જહાં લે જાઇયે.

[બેદિલ મેજકે પાસસે પીકદાન ઉઠાકર પાનીકે લિયે દિલશેરસે કહતા હય.]

દેરસે સાહિબ લગી હય મુઝકો પ્યાસ,
થોડાસા પાની મંગા દો, લો ગિલાસ.

[દિલશેર પીકદાન છીનકર રખ દેતા હય.]

દિલશેર--રખ, અરે નાદાન યે હય પીકદાન !

બેદિલ--મયૈં ગિલાસ ઇસકો સમઝતાથા હરઆન.

[મુશર્રફ જાતે જાતે સુનકર; પાનીકે લિયે સવાલ કરતા હય.]

મુશર્રફ—પાની ચહિયે ? આઇયે, કુછ ખાઇયે,
નોશ પાની, ખાકે કુછ ફરમાઇયે.
[બેદિલ ઔર મુશર્રફ જાતે હયૈં, દિલશેર, દિલારામકો તક તકકર રવાના હોતા હય, દિલારામ, દિલશેરપર ઇશ્ક઼ જતાતી હય.]

મુસદ્દસ.

દિલારામ—ઇશ્કમેં મેરે તો ખુશબખ્તકા હય હાલ તબાહ !
આહને ઉસકી મેરે દિલમેં ભી કી હય કુછ રાહ !
[જિસ તરફ દિલશેર ગયા ઉસ તરફ દેખકર.]
પર ગઈ આજ જો ક઼ાહિરસે દિલારા પ નિગાહ,
એક પલ ઇસકે બિન અબ મુઝકો ગુજરના હય માહ !
માહ ખુશબખ્ત હય, તો મેહરે મુનવ્વર હય યેહ,
[જિસ તરફ દિલશેર ગયા ઉસ તરફ દેખકર.]
કાહ ખુશબખ્ત હય, તો રશ્કે ગુલેતર હય યેહ.
[દિલારામ સોચકર દોનોમેંસે દિલશેરકો પસંદ કરતી હય.]

કાફી—ગજલ.

ક્યા નાજ તેરા અય બુતે તન્નાજ ગજબ હય !
ગર નાજ કિ઼યામત હય, તો અંદાજ ગજબ હય !—ક્યા.
ક્યા કાટ હય અલ્લાહરે ઉસ તેગે નિગહકી !
ઉસપર લબે મયગૂંકાભી એજાજ ગજબ હય !—ક્યા.
દિલ લેનેમેં ગર તુઝકો હય યકતાઇકા દઅવા,
જી ખોનેમેંભિ તાલિબે જાંબાજ ગજબ હય !—ક્યા.
[દિલારામ, દિલશેરકી તરફ ઉલ્ફત જિતાકર જાતી હય, બેદિલ મૌક઼અ પાકર ચોરી કરને આતા હય.]

મુખમ્મસ.

બેદલિ—અલ્લાહરે સોને ચાંદીકે અસબાબ બેબહા !
કયસે ચમક રહે હયૈં સિતારોંસેભી સિવા !
જો કુછ કહીં મિલે તો ઉસે લીજિયે દબા,
[બેદિલ એક ડબ્બીકો છિપાતા હય.]
નવ્વાબ મયૈં બના હૂં, યહાં ફિર ખતર હય ક્યા ?
શુબ્હા મેરે પ લાયગા કોઈ તો કબ ભલા ?
[અંદરસે યકાયક નૂરજહાંકી આવાજ આતી હય, બેદિલ ઘબરાતા હય.]

અબયાત.

નૂરજહાં—જલ્દ કપરા મેરી શબખ્વાબીકા લા અય અખ્તર,
અખ્તર—ચલિયે દાલાનમેં મયૈં આતિ હૂં ફૌરન લેકર.
બેદિલ—કિસકી આવાજ હય! આતી હય યેહ કયા નૂરજહાં!
કયા ગજબ! જાવું કિધર! અબ મયૈં છિપૂં જાકે કહાં!
કિસ બુરે વક્તમેં આયા અરે લાહૌલવલા!
[ફિર નૂરજહાંકી આવાજ આતી હય.]
આઈ, વહ આઈ, વહ શયતાનકી ખાલા, તૌબા!
જાવું મયૈં ભાગ, કે છિપ જાવૂં? બુઝાવું બત્તી.
[બત્તી બુઝાતા હય.]

ખાકમેં મિલતીહય અબ સારિ મેરિ નવ્વાબી!
સબસે બ્હેતર હય કે કમરેસે નિકલ જાવૂં મયૈં,
સબ બલા દૂર હો, આફતસે જો ટલ જાવૂં મયૈં.
[અંધેરેમેં દરવાજા ટટોલતા હય.]

દરવાજા કયા હુવા! કિધરસે આયા, મયૈંતો ભૂલ ગયા! (ટટોલકે) ઇધર દીવાર, ખુદાકી માર! (પથરમેં ઠોકર લગતી હય) હત તેરી! અકલકે દુમમેં રસ્સા બાંધું! હિરસીં ટટ્ટુ! બને આકે ચપરગટ્ટૂ!

[બેદિલ યેક કમરેમેં જાતા હય, નૂરજહાં, અખ્તરકે સાથ આતી હય ઔર જેવર નિકાલતે હુવે અંધેરા દેખકર ખફા હોતી હય.]

બયત.

નૂરજહાં—આગ બત્તીમેં લગે, જલ જાય અયસા ઇન્તેજામ!
યેક બત્તીભી નહીં રોશન, અંધેરા હય તમામ.
અખ્તર—બાનૂ ઠહરિયે. મયૈં રોશની લાવું, ચિરાગ જલાવું.

નૂરજહાં—નહીં, મુઝે છોરકે ન જા, રોશનીકો આગ લગા, અકેલે મેરા જી ડરતા હય.

અખ્તર—બાનૂ, ઇત્નાભી કોઈ ડરતા હય? મયૈં અભી આઇ, આપ જરા ઠહર તો જાવ.

નૂરજહાં—નહીં, સર ન ખા; આહીસ્તા બોલ.

બયત.

સોતે હયૈં નવ્વાબ ઉપર, નીંદમેં હોગી ખલલ,
[નવ્વાબકા નામ સુનકર અખ્તર હઁસતી હય.]

અફ્તર—કૌન ? વ્હો નવ્વાબ ? તૌબા ! બયલ યા નવ્વાબ ?

નૂરજહાં—(નૂરજહાં, અફ્તરકો મસ્ખરી કરતે રોકતી હય) ચલ !

અફ્તર—વારી બેગમ ! મયૈં ખૂબ જાનતી હૂં ઉસ્કી કમીની આદત ! ચોરીસે નજર બચાકે કુછ ખાના, દામનસે મુંહ પોંછકે ભાગ જાના, કયા ય્હે હય બાનૂ અમીરીકા બાના ?

[નૂરજહાં, દિલશેરસે દિલારામકી શાદી કરનેકા જિક્ર કરતી હય.]

અબયાત.

નૂરજહાં—મુનાસિબ હય જો હો કાદિરસે દિલઆરામકી શાદી.

[દોનોકી મહબ્બત દેખકર અફ્તર ઇજહાર કરતી હય.]

અફ્તર—મિલા દિલ ખૂબ દોનોકા, હય બાકી નામકી શાદી.

નૂરજહાં—યક દુપટ્ટા લા તુ ઇસ કમરેસે અય અફ્તર શિતાબ,

[બેદિલ કમરેમેં ઘબરાતા હય]

બેદિલ—હાય ! તૌબા ! અબ છિપૂં જાકર કહાં, ખાના ખરાબ !

[અફ્તર કમરેમેં જાના ચાહતી હય, ઔર અંધેરેમેં બેદિલકો દેખકર ડરકે પુકારતી હય.]

અફ્તર—ઉફ ! ચોર ! ચોર ! બાનૂ, ય્હે દેખો ખરા હય કૌન ! કોનેમેં ઇસ દિવારકે ચિપકા હૂવા હય કૌન !

[નૂરજહાં ઘબરાતી હય.]

નૂરજહાં—કયા ચોર ? કિસ જગહ પ ?

અફ્તર—મ-પ-મ-મમ-મકાનમેં, [ડરકર ભાગ જાતી હય.]

નૂરજહાં—જાતી કહાં હય ? જાન નહીં મેરી જાનમેં !

[નૂરજહાંભી ભાગ જાતી હય, બેદિલ બાહર આકર અપનેકો મલામત કરતા હય.]

બેદિલ—લાહોલ ! જિસકે ઘરમેં બનાથા નવાબ તૂ,
ઘરમેં ઘુસા ઉસીકે અય ખાના ખરાબ તૂ ?

[કાન મલતા હય.

તકદીર આજ અચ્છી થી, જો બચ ગયે બચા,
ખાવોગે લાત, ખાઈ ફિર અયસી અગર ખતા !

[ટટોલકર જાતા હય, મુશર્રફ મઅ નૂરજહાં, અફ્તર ઔર નૌકરકે; વાસ્તે પકડને ચોરકે, સાથ બત્તીકે આતે હયૈં.]

મુશર્રફ—કહાં હય ? કિધર ચોર ! જલ્દી બતા,
અખ્તર—ઇસી કોઠરીમેં હય મૂઝી છિપા.
[મુશર્રફ અંદર જાના ચાહતા હય, નૂરજહાં રોકતી હય.]
નૂરજહાં--અકેલે મિયાં જાવ અંદર ન તુમ !
મુશર્રફ--ઠહર જાવ, ઘબરાવ દિલબર ન તુમ !
નૂરજહાં--(નોકરકો) તુ જા દેખ,
નોકર—હાં, મયૈં ચલા બે દિરંગ, [નોકર કમરેમેં જાતા હય.]
મુશર્રફ--ચલૂં મયૈંભિ,
[મુશર્રફ જાના ચાહતા હય, નૂરજહાં રોકતી હય.]
નૂરજહાં--ના, તુમ રહો મેરે સંગ.
[બેદિલ દિલશેરકે સાથ આતા હય.]
દિલશેર—(સબસે) ઘુસા કૌન ઘરમેં બદ અંજામ થા ?
બેદિલ—(દિલશેરસે) ન ઘબરાવ તુમ, યહે મેરા કામ થા.
[નોકર કમરેસે આતા હય.]
નોકર--યહાંતો નહીં યેક ચિડિયેકા પૂત,
બેદિલ--જરા દેખું મયૈં, હો અગર દેવ ભૂત;
કરૂં મારકે ઠીક યક આનમેં,
જરા જાને દો મુઝકો દાલાનમેં.
[બેદિલ હિમ્મતસે કમરેમેં જાતા હય.]
નોકર--નહીં કોઇ, નાહક યહ તૂફાન થા,
અખતર--કસમ ખાતિ હૂં મયૈં કે ઇન્સાન થા.
[બેદિલ કમરેમેંસે આતા હય.]
બેદિલ--અરે કાઇ ઉસમેં નહીં નામવર,
દિલશેર--(બેદિલસે) જબાં બંદ રખ અપનિ; બકબક ન કર !
મુશર્રફ--ન ચોર ઔર ન ડાકૂ ફકત વહમ થા,
નૂરજહાં--ફિર અખ્તરકુ કયા ખબ્ત થા હો ગયા !
બેદિલ--હુવા સો હુવા, ખયર ! જાનેભિ દો,
બઢાવો ન નાહક અબ ઇસ બાતકો.
દિલશેર--યહ ધોકા થા હજરત, નહીં થા કુછ ઔર,
મુશર્રફ—સદા ઔરતોંકા યહ હોતા હય તૌર.
અખ્તર—તઅજ્જુબ હય !
નૂરજહાં—સચ હય, કહીં કુછ નહીં.
નોકર—ભલા હોભિ સકતા હય અયસા કહીં ?

[નૂરજહાં, અખ્તર ઔર નૌકરકે સાથ જાતી હય, મેજપર નાસદાની દેખકર બેદિલ ઉસે છિપાના ચાહતા હય, દિલશેર દેખકર છીન લેતા હય, ખુશબખ્ત આતા હય, ઉસે દેખકર દિલશેર ઔર બેદિલ શકમેં પરતે હયૈં, બેદિલ ડરતા હય, દિલશેર ઉસકો તસલ્લી દેતા હય.]

ખુશબખ્ત--(મુશર્રફસે) તસલીમ,

મુશર્રફ—આઇયે, હજરત મુઝે થા આપકાહી ઇન્તેજાર !
જબસે ખત પાયા, તુમારી યાદ થી લયલો નહાર.

[ખુશબખ્ત શુબહા કરકે બેદિલ ઔર દિલશેરકો બંદગી કરતા હય.]

ખુશબખ્ત—બંદગી !

દિલશેર—તસલીમ ! [શુબહા જાનેસે ખુશબખ્ત, મુશર્રફસે દોનોકો લિયે અલગ પૂછતા હય.]

ખુશબખ્ત—હજરત ! આપસે કહના મુઝે;—
હય જારૂરી બાત યક, તનહાઇમેં સુન લીજિયે.

[ખુશબખ્ત દોનોસે મુઆફી ચાહતા હય.]

સાહિબો, તકલીફ મયૈંને દી ઇસે કરના મુઆફ,

[ખુશબખ્ત, મુશર્રફકો કિનારે લે જાતા હય, બેદિલ, ખુશબખ્તકો પહચાન કર દિલશેરસે ડરકે કહતા હય.]

બેદિલ—વ્હો મુસાફિર, જિસકો લૂટાથા, નહીં ઇસમેં ખિલાફ !

[દિલશેર, બેદિલકો ઇશારેસે ચુપ રહનેકો કહતા હય, ખુશબખ્ત મુશર્રફસે પૂછતા હય.]

મુસદસ.

ખુશબખ્ત--મુઝે બતલાઇયે પહલે જરા વ્હેતો ઇશારોંમેં,
કે વ્હે દોનો હુવે દાખિલ તુમારે કયસે યારોંમેં ?

મુશર્રફ--જો હયૈં બાંયે તરફ, વ્હોતો મેરે હયૈં હિસ્સેદારોંમેં,
મુલાકાત ઇનકિ યક સૌગાત સમઝો તુમ હજારોંમેં.

[મુશર્રફ, દિલશેર ઔર બેદિલકે પાસ આતા હય, ખુશબખ્ત, મુશર્રફસે દોનોકી હકીકત સુનકર હયરાન હોતા હય.]

ખુશબખ્ત—(ખુદસે)
ઇલાહી, માજરા કયસા હય, મયૈં કુછ કહ નહીં સકતા !

મુઝે યક આલમમે સકતા હય, મયઁ કુછ કહ નહીં સકતા !

[મુશર્રફ, દિલશેર; બેદિલસે ખુશબખ્તકી પહચાન કરાતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ—મિલો ઇન્સે, ય્હે હયઁ મિહમાન મેરે બા તમીઝોંસે,
ય્હે હયઁ ખુશબખ્ત નામી સાહેબોં, મેરે અઝીઝોંસે.

[સબ બયઠતે હયઁ, મુશર્રફ ખુશબખ્તસે સફરકા હાલ પૂછતા હય.]

સફરકા હાલ કહિયે, આપને કુછ મુદઆ પાયા ?
ભલા કુછ બાપકાભી આપને અપને પતા પાયા ?

ખુશબખ્ત—અયન રસ્તે પ પરા ડાક પ ડાકા સાહિબ,
વક્ત થા સુબ્હકા, થા નૂરકા તરકા સાહિબ.
દો લુટેરોંને મુઝે મારકે અયસા લૂટા !
કયા કહૂં, ખયર ! મગર શુક્ર હય જીતા છૂટા.

મુશર્રફ—સખ્ત હયરત હય કે દિનકોહી હો અંધેર અયસા,
બેદિલ—સખ્ત ઉલ્લૂ હય વ્હો જો કામ કરે પ્રેર અયસા.
દિલશેર—બચ ગઇ જાન, ઇસે આપ ગનીમત સમઝો,
માલકો જાનકા સદકા બસ અય હજરત સમઝો.

[બેદિલ બાત બનાતા હય.]

કત્અ.

બેદિલ—
પરતા હય જો જિસ ઇલ્લતમેં, આદત ઉસકો હો જાતી હય,
કરવી હો ગર ચીજ કોઈ, શરબતકા મજા દિખલાતી હય.
(દિલશેરસે) હિમ્મત દેખો ઉન લોગોંકી, જિન્ને લૂટા બેચારેકો,
(ખુદસે) અલ્લા ! અલ્લા ! મેરી તો જાન ઇન બાતોંસે ઘબરાતી હય!

મુખમ્મસ.

દિલશેર—થા સાથ સફરમેં કોઈ, યા ખુદ આપ અકેલે થે તનહા ?
ખુશબખ્ત—થા સાથ મેરે યક હરકારા, લેકિન વ્હોભી નાકારા થા.
ડરસેહિ લુટેરેકે પહલે જી અપના લેકર વ્હો ભાગા,
વ્હો ભાગ ન જાતા તો ખતરા મુઝકો ચોરોંસે થા ફિર કયા ?
દોમેંસે યકતો થા બિલકુલ કદ કામતમેં નવ્વાબ અયસા.

[નવ્વાબ નામ સુનકર બેદિલ ચોંકતા હય.]

અબયાત.

બેદિલ—અલ્લાહરે ! [મુશર્રફ, બેદિલકો બીમાર સમઝ કર દિલશેરસે ખયરિયત પૂછતા હય.]

મુશર્રફ—ક્યા હય, ખયર તો હય ?

[દિલશેર, બેદિલકો દમ દેકર પૂછતા હય.]

દિલશેર—ક્યા હાલ હય, ક્યૂં થર્રાતા હય ?

ખુશબખ્ત—

ક્યૂં કાંપ રહે હયૈં યહે સાહિબ, ક્યા લર્ઝા ઇન્કો આતા હય ?

બેદિલ—(દિલશેરસે) નજર આતા હય બુરા રંગ ખુદા ખયર કરે ?

લાયગી કોઈ બલા રંગ, ખુદા ખયર કરે !

[દિલશેર બાતકો ઉડાતા હય.]

દિલશેર—(મુશર્રફસે)

કુછ નહીં, જએઆફે જિગરકી ઇન્હેં બીમારી હય,

ચૌંક ઉઠતે હયૈં કભી, મર્ઝસે લાચારી હય.

[મુશર્રફ, ખુશબખ્તસે ફિર ચોરકે લિયે પૂછતા હય.]

મુશર્રફ—દૂસરા હોગા ક્વી ?

[ખુશબખ્ત, દિલશેરકો બતાતા હય.]

ખુશબખ્ત—હાં, ઇન્કે જયસા !

[મુશર્રફકી શક ભરી બાતોંકો સચ સમઝ કર
બેદિલ મારે ડરકે ચિલ્લા ઉઠતા હય.]

બેદિલ—બાપરે !

(ખુદસે) ક્યા ગઝબ હય ! ફૂંસ ગયે ! મારે ગયે ! પકડે ગયે !

[મુશર્રફ ફિર બેદિલકો બેચયન દેખકર હાલ પૂછતા હય]

મુશર્રફ—બયઠે હો બીમારીમેં, તકલીફ ન હો, મયૈં ડરતા હૂં !

નહીં, ડરો મત-અચ્છા હું મયૈં, અલ્લાહ અલ્લાહ કરતા હૂં !

મુશર્રફ—(દિલશેરસે)

જિક્રસે ચોરોંકે શાયદ કુછ ખૌફ હુવા પયદા ઇન્કો,

દિલશેર—બેશક, નાજુક અયસાહી ખાલિકને કિયા પયદા ઇન્કો.

મુશર્રફ—માલ અસબાબકા ક્યા હાલ કિયા ચોરોંને ?

ખુશબખ્ત—માલ ક્યા ! ડાકભી સબ લૂટ લિયા ચોરોંને !

બચ ગઈ જાન, ગનીમત હય, નહીં માલકા ગમ,

માલ તો જાનકા સદકા હય, નહીં રંજો અલમ.

[ખુશબખ્ત ઘડી દેખકર જાના ચાહતા હય.]

હુઈ નિસ્ફ શબ, દીજિયે અબ રજા.

મુશર્રફ—નહીં રાતકે વક્ત જાના બજા.

યહીં આજ આરામ ફરમાઇયે.

દિલશેર—તકલ્લુફકો મત કામ ફરમાઇયે.

ખુશબખ્ત—(મુશર્રફસે) બહુત ખૂબ હય, (દિલશેરસે) બંદગી.

દિલશેર—બંદગી. (મુશર્રફ, દિલશેર; બેદિલકો મકાનમેં રાત ગુજારનેકો કહતા હય.)

મુશર્રફ—ચલો સાહિબો, સો રહો આપભી.

[મુશર્રફ ઔર ખુશબખ્ત જાતે હયેં, બેદિલ ઘબરાકર દિલશેરકો નસીહત કરતા હય.]

સિંધ ભયરવી—લાવની.

બેદિલ—

બને હો નાદાન તુમ કે લરકે, ઇલાહી તૌબા! ઇલાહી તૌબા!
જો બયઠે હો ઇસ જગહ અકરકે, ઇલાહી તૌબા! ઇલાહી તૌબા!
હિલાક તુમ આપ હોગે બેશક, હમેંભિ તુમ લે મરોગે બેશક!
મરોગે કયા દારકી પ ચઢ્કે, ઇલાહી તૌબા! ઇલાહી તૌબા!
હમારી અબભી સલાહ માનો, હમેં ગર અપના રફીક જાનો,
યહાંસે ચુપચાપ ચલદો તરકે, ઇલાહી તૌબા! ઇલાહી તૌબા!

બયત.

દિલશેર—અબસ જાન ડર ડરકે ખોતા હય કયૂં?
કર અબ ચલકે આરામ, રોતા હય કયૂં?

બેદિલ--અરે ઓ કાઠકે ઉલ્લૂ! રાંડકા સાંડ! હિર્સી ટટ્ટૂ! હિમાકતપર લટ્ટૂ! તેરી તો વ્હો મસલ હય, "તીર ન કમાન, મેરે ચચા ખૂબ લરે!" હાલ જાય, અહવાલ જાય, દિલકા ન ખિયાલ જાય! તૌબા કર બંદે, ઇસ ગંદે રોજગારસે! વર્ન સટાસટ ફૂટાફૂટ જૂતિયાં ખાયગા, અકલકા તોતા હાથસે ઉર જાયગા, મૌતકે પિંજરેમેં ટેં બોલકે રહ જાયગા! કહાંકે મિરજા ઔર કહાંકે નવ્વાબ! બગલમેં જૂતિ દાબ ઔર ભાગ શિતાબ. ચટકકર, બનાવટકા બોજ સરસે પટકકર, નિકલ ચલ સટકકર, અગર રહા યહાં અટકકર, આંખોંમેં ખટકકર, તો મરેગા રાહે કૃયદમેં ભટકકર, યા ફાંસીપર લટકકર.

[દિલશેર, બેદિલકો હિમ્મત દેતા હય.]

કલ્યાન—લાવની.

દિલશેર—

મતલબકે કિશ્તીમેં બયઠે હિમ્મતકો પતવાર કરે,
બહરે જહાંમેં મુશ્કિલકી મૌજોંકો વોહી પાર કરે.—મતલબકે,

હારભિ હો તો હારસે જી છોટા ન કભી જિનહાર કરે,
હિમ્મત બાંધે, પ્યારકોભી વ્હો ગુલદસ્તા યા હાર કરે.—મતલબકે.
હૂં મર્યૈ સરપર તેરે ફિર તૂ ખોફ હય કયૂં એકાર કરે?
દાર પ ચઢનેવાલેકો ચાહે તો ખુદા સરદાર કરે.—મતલબકે.
[એદિલ ચિઢકર દિલશેરકો દમ દેતા હય.]

તર્જ મજકૂર.

એદિલ—

આફતમેં કયૂં હમકો ડાલે જાતા હય, લાહૌલ વલા!
સમઝાતા હૂં જબતો તૂ ટરાતા હય, લાહૌલ વલા!—આફતમેં.
મત લે સરપર જોખમ, યેહ ઢબ ચલનેકા જિનહાર નહીં!
શેરકે મુંહમેં ઘુસકે કયા તૂ પાતા હય, લાહૌલ વલા!—આફતમેં.
અંધા હય, ગિરતા હય કુંવેમેં, સૂઝ નહીં પરતા તુઝકો,
આંખ ઉસપર ઉલટા મુઝકો દિખલાતા હય લાહૌલ વલા!—આફતમેં.
[એદિલ ચિઢકર જાતા હય, ઉસકે પીછે દિલશેર રવાના હોતા હય.]

બાબ પહલા—દિખાવ તીસરા.

નૂરજહાંકા દિવાનખાના.

[દિલારામ, દિલશેરકે ફિરાકમેં દમ ભરતી આતી હય.]

જિલા—ઠુમરી.

દિલારામ—

કયસી સોભા ચંદ્ર બદનકી, દેખત સુધ બુધ ગઈ તન મનકી—કયસી.
દેત કટારી વ્હો મતવારી, ઢબ સયનનકી, છબ નયનનકી—કયસી.
મધુર મદન, મન મોહન મૂરત, ચંચલ ચાલ ચપલ ચિતવનકી—કયસી.
[દિલશેર પોશીદા તોરપર આતા હય, ઔર દિલારામકા ગાના સુનતા હય.]
કાદરને મન છીન લિયો હય, યા બિન નાહી જાન બચનકી—કયસી.

[દિલશેર, દિલારામકો અપના માઇલ દેખ કર ખુશ હોતા હય, ઔર અપની ચાહ ઇજહાર કરતા હય, દિલારામ શર્માકર સર ઝુકાતી હય.]

મુસદ્દસ.

દિલશેર—તૂ બર્કકી તરહસે અગર બેકરાર હય,
માનિન્દ અબ્ર, ચશ્મ મેરા અશ્કબાર હય.
તૂ ગર હમારે ઇશ્કમેં સીના-ફિગાર હય,
મેરા દિલે નઝારભી તુઝપર નિસાર હય.
જામે શરાબે ઇશ્કસે સરશાર દોનો હયઁ,
તાલિબ હમ યેક યેકકે અય યાર દોનો હયઁ.

[દિલશેર, દિલારામકા હાથ પકરના ચાહતા હય, દિલારામ ચૌ તરફ દેખકર ડરતી હય, ઔર શર્મસે હટ જાતી હય.]

જિલા—ઠુમરી.

દિલારામ—નાહીં નાહીં યહાં પાસ મેરે આ,
કોઇ દેખે, ન જા જા, સિધાર જા.—નાહીં.
નામ હોગા મેરા બદ, છોર પ્યારે રદ કદ,
હૂં મયઁ અનારી નાર, નર તૂ હય પરાયા.—નાહીં.

[દિલશેર, દિલારામકો શર્મમેં ગિરફતાર દેખકર ઉસે મનાતા હય.]

અબયાત.

દિલશેર—ઇશ્કને તેરે બનાઈ હય જો હાલત મેરી,
વહ કરેગા મેરી જાનિબસે વિકાલત મેરી.
જઝબયે દિલ મેરા લાયા મુઝે અય યાર યહાં,
કુછ ખબર મુઝકો નહીં, કૌન હું મયઁ ઔર કહાં!

[દિલશેર સર્દ આહ ભરતા હય, દિલારામ ધોકા ખાકર અપના ઇશ્ક ઇજહાર કરતી હય.]

મુસદ્દસ.

દિલારામ—ફિર ઉસી મુંહસે કહો યાર સમઝતે હો મુઝે ?
ફિર કહો કયસે તરહદાર સમઝતે હો મુઝે ?
હો યકીં દિલકો, કે દિલદાર સમઝતે હો મુઝે ?
ખાક પા અય મેરે સરદાર સમઝતે હો મુઝે ?
દો જબાં મુઝકો, કે મજબૈત મેરી ચાહમેં હો,
કૌલ દો મુઝકો કે મુસ્તઅદ મેરી રાહમેં હો.

અબયાત.

દિલશેર—આગે ખુદાકે મયઁ તુમ્હેં અપની બના ચુકા,
દુનિયાકે સામને હય ફકત બાકી રહ ગયા.
આજહી ચચાસે લેકે તુમારે સલાહ મયઁ,
કર લૂં તુમારે સાથ અય દિલબર નિકાહ મયઁ.
દિલારામ—દિલમેં મેરેભિ દિલબર ! ગર ધ્યાન હય તો યહે હય,
શાદી મેરી હો તુમસે અરમાન હય તો યહે હય.
દિલશેર—હાં-જિન્દગીકા અપને સામાન હય તો યહે હય,
મુશ્કિલ હયઁ સબ તરીકે, આસાન હય તો યહે હય.
દિલારામ—આશિક તુમારી અબ તો મયઁ મેરે હબીબ હૂં,
તુમસે જો દૂર હૂં તો, અલમસે કરીબ હૂં.
દિલશેર—પર અય દિલદાર દિલારામ, ખબર તુમકો નહીં !
જો હકીકત હય, અભી ઉસપે નજર તુમકો નહીં !
ઇશ્ક અંધા હય, પર ઇત્નાભિ ન હોગા શાયદ !
દિલ દિવાના હય, પર અયસાભિ ન હોગા શાયદ !

મુખમ્મસ.

દિલારામ—
દિવાના દિલ હય બેશક, ઔર મયઁ ઇસ દિલસે હારી હૂં.
દિલશેર—
કરો તુમ ફર્જ, અગર મયઁ ચોર, રહઝન, યા ફરારી હૂં ?
અગર ખૂની હું, મુજરિમ હૂં, અગર મયઁ ઇસ્તિહારી હૂં ?
યકાયક ગર સુનો તુમ યહે, કે મયઁ નેકીસે આરી હૂં ?
બદલકે નામ, કરકે ભેસ, કરતા બદ શઆરી હૂં ?

બયત.

બોલો ઇસપરભિ મુઝકો ચાહોગી ?
ફિરભિ તુમ ચાહકો નિબાહોગી ?

મુસદ્દસ.

દિલારામ—કરૂંગી કયા ? પડેગા સર પ જો કુછ, સબ ઉઠાવૂંગી,
અગર બદકારહી તુમકો કિસી ઝિલ્લતસે પાવૂંગી :—
હટાકે રાહે બદસે, નેકિકે રસ્તે પ લાવૂંગી,—
જહાંતક હો સકેગા, તુમસે મયઁ તોબા કરાવૂંગી,
જો બિગરેગી કોઇ આદત તો મયઁ ઉસકો સુધારૂંગી,
મગર રાહે મહબ્બતસે કભી હિમ્મત ન હારૂંગી.

દિલશેર—ભલા દિલશેરકાભી હાલ કુછ તુમને સુના હોગા ?
દિલારામ—સુના હય, હાં સુના હય !
દિલશેર—મયઁ જો ખુદ વ્હો હૂં, તો કયા હોગા ?
(ઠહરકે) ભલા ઉસ વક્તભી સાબિત રહોગી મેરી ઉલફતમેં ?
કદમ રખ્ખોગિ ફિરભી તુમ મેરી રાહે મહબ્બતમેં ?
દિલારામ—અગર દિલશેરભી હો તુમ, તો હોગા તુમપે પ્યાર અપના,
કે અબ દિલપર ન કાબૂ હય, ન ખુદપર ઇખ્તિયાર અપના.

મુસદ્દસ.

દિલશેર—અયસી ઉલફતમેં તુમ્હેં રંજ ઉઠાના હોગા !
નંગો નામૂસકા હર નક્શ મિટાના હોગા !
દુશમને જાન તુમારા તો જમાના હોગા !
દૂર તુમસે હરેક અપના વ યગાના હોગા !
કયા અજબ કયદમેં પ્યારેકો ભટકતે દેખો !
શાયદ યક દિન ઉસે ફાંસી પ લટકતે દેખો !
[દિલારામ, દિલશેરકી બાતોંકો ઝૂઠ સમઝકર હઁસતી હય.]

અબયાત.

દિલારામ—આજમાલો જિસ કદર ચાહો, હમેં કુછ ગમ નહીં,
ફેર લેં રસ્તેસે ઉલફતકે કદમ વ્હો હમ નહીં.

મુખમ્મસ.

દિલશેર—યહે બાત ? જબતો બહુત ખૂબ—જાંનિસાર હૂં મયઁ,
મગર રઇસ ન હૂં મયઁ ન જી વિકાર હૂં મયઁ !
ન તો ચચાકા તુમારે શરીકદાર હૂં મયઁ,
કિયે ફરેબસે કાદિરકા યાં શઆર હૂં મયઁ,
કિસી સબબસે લિયે ભેસ યહે અય યાર હૂં મયઁ !

અબયાત.

દિલારામ—(ડરકે) ઔર :—
દિલશેર—બસઃ હાં, ઔર જો હય સાથ મેરે દૂસરા,
વ્હો નહીં નવ્વાબ, લેકિન દોસ્ત ભેદી હય મેરા.
અબ ફકત બાકી હય અપના નામ બતલાના મુઝે,
વ્હોભી અબ લાજિમ હય અય ગુલફામ, બતલાના મુઝે.
પર દિલારામ અહદસે અપને ન ટલના, દેખના !
અપને ઉસ કૌલો કસમસે મત બદલના, દેખના !

દિલારામ—હાં કહો, અબભી તુમારી હું, તુમારી હૂં મયેં,
ફર્જસે ઉલફત વ સૌગંદકે હારી હૂં મયેં.

મુસદ્દસ.

દિલશેર—લો સુનો નામ ઉસકા જબતો, ખા ચુકી જિસ્સે કસમ,
લો સુનો નામ ઉસકા, જિસકે કામસે વાકિફ હો કમ !
દેખો ઉસકો, નામસે જિસકે કે ઘબરાયેગા દમ,
દેખો ઉસ ખાવિન્દકો જિસકા નતીજા હય અલમ.
(ઠહરકર) સોંચ લો ! ફિર ગાૌર કર લો ! મયેં ચિતાતા ફેર હૂં !
અય મેરી ભોલી બની નાદાન ! મયેં દિલશેર હૂં !
[દિલારામકો ગશ આતા હય, દિલશેર ઉસે હાથોંમેં સંભાલતા હય.]

અબયાત.

મયેં ન કહતાથા મેરા ફિક્ર ન અચ્છા હોગા ?
મેરે ઉલફતમેં તુમ્હેં રંજ ઉઠાના હોગા ?
અબભી દિલ ફેર લો, બ્હેતર અય દિલારા હોગા !
વર્ના તા ઝીસ્ત તુમ્હેં જાનકો રોના હોગા !

[દિલારામ હોશમેં આતી હય.]

દિલારામ—હાય ! મયેં કયા કરૂં, અંજામ મેરા કયા હોગા !
દિલશેર—બદ; બુરા મયેંને કહા ખુદ, કે ન અચ્છા હોગા !
[દિલશેર, દિલારામકો આજમાતા હય.]
લો મયેં જાતા હું, બચો મુઝસે, મેરી યાર ન હો,
તુમ મેરે દામે મહબ્બતમેં ગિરફતાર ન હો.
[દિલશેર જાયા ચાહતા હય, દિલારામ, દિલશેરકો રોકતી હય ઔર જાનેકા નામ સુનકર રંજ કરતી હય.]

ઝિલા—ગઝલ.

દિલારામ—
મિલા ન ખાકમેં હમકો તુ જાકે અય પ્યારે,
ન પાયમાલ કર અબ, સર ચડાકે અય પ્યારે.—મિલા.
મયેં અપને જાનસે જાવૂંગી, તેરા કયા બિગરા !
ચલા હય તૂનો યહે બાતેં બનાકે અય પ્યારે.—મિલા.
ન બાવફાસે જફા કર, અરે ખુદાસે ડર !
રહા હય કૌન કિસીકો સતાકે અય પ્યારે ?—મિલા.
[દિલશેર, દિલારામકો મનાતા હય.]

ફ્રિત્અ.

દિલશેર—ખુદાકો કહતા હું બસ દરમિયાન કરકે મયૈં,
કે તુમકો છોડું તો છોડું અય યાર મરકે મયૈં.
રહું તુમારા ગુનહગાર રોજે મહશર તક,
ન આવું બઅદ અગર યક મહીને ભરકે મયૈં.

[દિલશેર, દિલારામકે હાથોંકો છાતીસે દબા કર જાતા હય, દિલારામ બેક઼રારહોકર દેખતી હય, ઔર અફ્સોસ કરતી હય.]

જિલા—લાવની.

દિલે નાદાં હય ઇસપર સૌદાઈ, જીમેં કયા તેરે આઈ!—દિલે.
કાજલકી હય કોઠરી યેહ, જાયે જો ઇસકે બીચ,
કાલિખસે વ્હો કબ બચેગા, ઉત્તમ હો યા નીચ.
હય ઇસકી ચાહ રાહે રૂસવાઈ—જીમેં કયા તેરે આઈ—દિલે.
કામ બુરા, અંજામ બુરા હય, સબ કુછ હય નુક઼સાન,
લગી લગન તો કૌન જતનસે છુટના હો આસાન!
(સોંચકે) ઉસીકી ઉલફ઼ત અબ હય દાનાઈ—જીમેં કયા તેરે આઈ—દિલે.

[દિલારામ અફ્સોસ કરતી હય, ખુશબખ્ત આન કર શાદીકી મંજૂરી ચાહતા હય, દિલારામ નજર બચાતી હય.]

કાફી—ગ઼જલ.

ખુશબખ્ત—જરા આંખ ઉઠાકે ઇધર દેખિયેગા,
હમેંભી ભલા યક નજર દેખિયેગા!
જુદાઇમેં ગિન્તા હું તારે હમેશા,
અજીયત યેહ રશ્કે ક઼મર દેખિયેગા!
તરૂપતા હું બરસોંસે ઉમ્મેદમેં મયૈં,
મેરી જાન, મેરા જિગર દેખિયેગા!

દિલારામ—નહીં રાસ્તા અબ મેરા દેખિયેગા,
કોઈ મહજબીં દૂસરા દેખિયેગા.
નહીં અબ સનમ હમકો બનેસે મતલબ,
હમેં અબ ન બહરે ખુદા દેખિયેગા.
યેહ દિલ અબ તુમારે નહીં કામકા હય,
કોઇ દિલ-ફ઼રેબ ઔર જા દેખિયેગા.

[દિલારામકી બેદરકારી દેખકર ખુશબખ્ત હયરાન હોતા હય.]

ભયરવી—તિરાના.

ખુશબખ્ત—

આજ હય સારી બાત ન્યારી !
રહી ન યાદ મેરી પ્યારી, ખ્વારી, જારી,
થી જો માન જાન મેરી આન બાન,
આજ રહી વ્હો નહીં તમામ દિલદારી, ગમખ્વારી—આજ.
ઘાયલ, બિસ્મિલ હૂં મયૈં ગાફિલ,
તેરે ગમમેં તાર તાર પયરહન, જાર પુર મહન,
હુઈ હય યાર બેકારી, બેદારી, બેજારી—આજ.

જિલા—ઠુમરી.

દિલારામ—નહીં ઇસમેં કિસી તૌર ખતા મેરી—નહીં.
રહો બચે તુમ ઇશ્કો અલમસે,
હુકમેં તુમારે હય હુકસે હુઆ મેરી—નહીં.

ખમ્માચ—તિરાના.

ખુશબખ્ત—

હમસે જો વ્હો થા કિયા કરાર શાદીકા—હમસે.
કૌલો કરાર દારો મદાર, કયા હુવા, કહાં ગયા ભલા ?—હમસે.

અબયાત.

દિલારામ—મેરે ચચા પ હય સારા મદાર શાદીકા,
મુઝે હો કયસે ભલા ઇખ્તિયાર શાદીકા ?
ખુશબખ્ત—કહો યહ સાફ કે મિહમાનસે લગા હય દિલ,
હમારે ચાહસે અબ આપકા ફિરા હય દિલ.
જવાબ સાફ તુમારે ચચાસેભી પાયા,
તુમારા દિલ મયૈં ફકત દેખને થા યાં આયા.
દિલારામ—જો ચાહો સમઝો, પર અબસે ન અયસી બાત કરો !
ઉઠાલો દિલ, કભી હમસે ન ઇલ્તિફાત કરો !
[ખુશબખ્ત, દિલારામકી રૂખાઇસે ખફા હોતા હય.]

સુખમ્મસ.

ખુશબખ્ત—હોંગે દુનિયામેં સિતમગર સયકરોં,
હોંગે લેકિન તુમસે કમતર સયકરો.
ખયર ! જાવો હયૈં ગુલેતર સયકરોં,
ઢૂંઢ લેંગે તુમસે બ્હેતર સયકરોં,
દિલ સલામત હય તો દિલબર સયકરોં.

[ખુશબખ્ત ખફા હોકર જાતા હય, દિલારામ ખુશબખ્તકો છોરકર દિલશેરપર પ્યાર જિતાતી હય.]

પીલૂ--ગઝલ.

દિલારામ—

કિયાથા જજબયે દિલને તેરે મુઝપર અસર પહલે,
તેરીહી ખુશ નિગાહોંસે લરી અપની નજર પહલે—કિયાથા.
જબતક સૂરજ થા છિપા મહપર થી કયા આબ,
નિકલા જબ ખુરશીદ તો ફીકા હય મહતાબ.
લિયા દિલશેરને દિલ જોકે થા ખુશબખ્તપર પહલે—કિયાથા.
કાબુમેં જબ દિલ નહીં, મેરી કયા તકસીર,
દિલકી હય સારી ખતા, મયઁ ખુદ હૂં દિલગીર.
હુઈ મજબૂર અબ, મુખ્તાર થી અય બેખબર પહલે--કિયાથા.

[દિલારામ બેકરાર હોકર જાતી હય.]

બાબ પહલા—દિખાવ ચોથા.

વીરાન.

[બાતેં કરતે દિલશેર ઔર બેદિલ આતે હયઁ.]

અબયાત.

દિલશેર—યહ ખત દેખ કાદિરકા આયાથા કલ,
જોહ કલ અપને ઘરસે ચુકા હય નિકલ.
બેદિલ—નિકલ જો ચુકા તો કહાં જાયગા ?
દિલશેર—મુશર્રફકે ઘરકો—વહાં જાયગા.
બેદિલ—(ડરકર) અરે બાપરે ! જબતો ભાગ અબ કહીં ?
દિલશેર—અરે કિસ લિયે ? હમ રહેંગે વહીં.
બેદિલ—હુવા તુઝસે કાદિરકા ગર સામના ?
દિલશેર—તો બ્હેતર હય-બસ કામ મેરા બના.
બેદિલ—(હયરતસે) કામ બના, યા કામ તમામ હુવા ?

દિલશેર—બના, જરૂર બના. કલ જબ મુશર્રફકી ડાક આઈ, મેરે નસીબને કી રસાઈ. મુશર્રફ બાહર ગયાથા, જોહ ખત ધરેથે મેજ પર, યકાયક ઉસ કમરેમેં હુવા મેરા ગુજર. મયઁને લિફાફેપર 'કાદિરબેગ'

નામ પડ઼ા, ફ઼ૈરન ખ઼તકા સુરાકે ફ઼ારા, ઔર તમામ પડ઼ા. ફ઼ાદિર મુશર્રફ઼સે મિલને આતા હય, મગર અબ મેરે હાથસે બચકે કહાં જાતા હય !

અબયાત.

ઇસી રાહસે આયગા નાબકાર,
યહીં મારકે ઉસકા કર દેંગે ઠાર !
રહુંગા હમેશાકા ફ઼ાદિર બના,
મરા જ્હા તા મતલબ મેરા ફ઼િર બના.
ઇસી વાસ્તે આયે હમ તુમ યહાં,
ઉસે કૃત્લ કરકે કરે ગુમ યહાં.

બેદિલ—(હંસકર) ઔર ફ઼િર ધીરે ધીરે દબાલે માલ તમામ, અયેં ?

દિલશેર—હાં માલ તમામ, ઔર નફ઼ેમેં દિલારામ.

બેદિલ—દિલારામ ?

દિલશેર—હાં. દિલારામ મેરી આશક઼ે જાર હય, મુઝપર જાનસે નિસાર; શાદી કરનેકા તૈયાર હય.

બેદિલ—ચાર સમઝકે યા સાહુકાર ?

દિલશેર—ચાર, લુટેરા, ખ઼ુની, ખૂંખ઼્વાર.

બેદિલ—જ્હા ઉલ્લૂ હય યા સીયાની ?

દિલશેર—સિયાની, મગર ઇશ્કકી દીવાની.

અબયાત.

જબ લગા દિલ તા સૂઝતા કયા હય ?
સચ કહા હય, કે "ઇશ્ક અંધા હય."

બેદિલ—તેરા તા બસ હય શેખચિલ્લીસા હાલ !
હવા બાંધનેમેં હય તૂ બે મિસાલ.

દિલશેર—આજ હય સર્દી બરી, પીલે યેહ ગરમા ગરમ,
જલ્દીસે દા ચાર જામ ખ઼ીંચકે હા જા ગરમ.

[દિલશેર પેચકી બાતલ દેતા હય, બેદિલ ઉસ બાતલકા ખાલતા હય.]

રાહકિ કર દેગિ દૂર સારી ખ઼રાબી શરાબ.
રંગ દિખાયેગિ ખૂબ, હય યેહ ગુલાબી શરાબ.

બેદિલ—ગુલાબી હા યા રમ, ઇસે કબ છાડ઼ે હમ.

[યક સાંસ શરાબ પીનેસે શરાબ બેદિલકે નયનેપર ચડ઼તા હય, દિલશેર ઉસે સુહલાતા હય.]

દિલશેર—કયા હુવા અરે ?

બેદિલ—આહરે મરે !

દિલશેર—હાલતો કહો ?

બેદિલ—કયા કહું રહો !

દિલશેર—કુછતો દે જવાબ ?

બેદિલ—ચડ઼ ગઈ શરાબ !

દિલશેર—કર ન ઇજ્તિરાબ.

બેદિલ—પીઠ મેરી દાબ.

દિલશેર—ઔર થોરી પી, હો ઠિકાને જી.

બેદિલ—હાં. ઠીક કહી, પી લૂં ફ઼િર જરી.

[બેદિલ ફ઼િર પીતા હય.]

દિલશેર—કામકા ન કાજકા, દો સેર અનાજકા !

બેદિલ—કામકા ન કાજકા ? મયેં તેરે કામસે કબ હટા ? તુ ચોર તો મયેં ગલકટા ! તુહી બતા, તુઝસે હમ કહાં ભાગે ?

દિલશેર—લરતોંકે પીછે, ઔર ભાગતોંકે આગે.

બેદિલ—ખયર ! જો તુ રૂઠા, તો મયેંભી છૂટા, મગર યાદ રખના, તેરાભી નસીબ ફૂટા !

દિલશેર—હં ! ય્હે શેખી ? ય્હે તાવ ? બચાજી, જો મયેં દો દિન છોર દું, તો ભૂખે મર જાવ ! તુમારાભી ય્હે હોસિલા કે મુઝે મિજાજ દિખાવ ? ચુનીભી કહે, કે મુઝે ધીસે ખાવ ?

બેદિલ—મયેં હિચકારા હું, હારા હું, આવારા યા દહશતકા મારા હું, મગર ક઼િસમતકા ધની, નસીબકા કરારા હું. જહાં મેરા કદમ જાતા હય, માલ, ડાલકે પત્તેસા ટૂટકે આતા હય ! યાદ રખ, જિસ દિન તુને મુઝે છોરા, માલ દૌલતનેભી તુઝસે મુંહ મોરા !

દિલશેર—અચ્છા, ચલ નિકલ ! દૂર હો ! (લાત ઔર ધકકે મારતા હય.) ખાના, ઉરાના, ફ઼િર આંખ દિખાના ?

[બેદિલ બેઇખ્તિયાર રોતા હય.]

બેદિલ—માર ! માર ! ય્હે નેકીકા બદલા હય ! તુને મુઝે લુટેરા બનાયા, ઘર છુરાયા, જુવા, ચોરી, કીસે કતરના સિખાયા, અબ મુઝે દૂર કરનેપર લગા હય ! [બેદિલ રોતા હય, દિલશેર મનાતા હય.]

જિલા—ઠુમરી.

દિલશેર—જાને દે અય ભૈયા, મત શો માન !
તેરા કભી મયૈં સાથ ન છોડૂં.—જાને.
જાન બદનમેં હય જબતક અય ભાઈ,
સાથી અપના તૂ જાન.—જાને.

અબયાત.

એદિલ—દિન બુરે જબ આતે હયૈં, હર તરહ સતાતે હયૈં,
આજ કલ તો હય અકસર, જાન અપની સૂલીપર.

દિલશેર—હું મયૈં સાથ, મત ડર તુ બેકારકો,
બસ અબ ખૂન કરને પ તૈયાર હો.
હુવા વક્ત ક઼ાદિરકે આનેકા અબ,
કરો અપને હિકમતકા પહલેસે ઢબ.
મયૈં હમ્લા કરૂં, વરના તૂ છુરી.

એદિલ—(ઘબરાકર) મેરીતો અભીસે હય હાલત બુરી !
[એદિલ, સામનેસે ક઼ાદિરબેગકી સવારી આતી હુઈ દેખકર ઉસે સિપાહી સમઝ કર ઘબરાતા હય.]
અરે દૌર ! આગે સિપાહી સવાર !

દિલશેર—સવારી હય ક઼ાદિરકી હો હૂશિયાર !
[એદિલ છિપને ચાહતા હય.]

એદિલ—છિપોગે કહીં ?

દિલશેર—(ચિડ઼ના) છિપને આયા હય તૂ ?
ચલ અબ ઉસ પ હમ્લા કર અય ઝિસ્તખૂ !

એદિલ—હમેં ઇસ જાહિ રહને દો !

દિલશેર—યહાં રહકે કરેગા કયા ?

એદિલ—(ખુદસે) કરૂં કયા, યહાંભિ ખતરા હય !

દિલશેર—તુ ડરકેહી મરેગા કયા ?

એદિલ—કરૂંગા પાસબાની !

દિલશેર—(હારકર) ખયર ! રહના હૂશિયારીસે.

એદિલ—જરાભી હોગા ગર ખટકા તો દોરૂંગા ખબર દેને.
[દિલશેર જલ્દીમેં જાતા હય, એદિલ ઘબરાતા હય.]
યહ ઉલ્લૂ હો રહા હય ઇશ્ક઼મેં, ઘુસતા હય આફ઼તમેં !
ક઼બાહ઼ત હય, કહીં મયૈંભી ન ફ઼ંસ જાવૂં મુસીબતમેં !
[તફ઼ન્ચેકી આવાજ આતી હય, ઔર શોર પુકાર હોતા હય, એદિલ ઘબરાતા હય.]

હુવા ગરબર, મચા ગૌગા, કરૂં અબ કયા, હુવા ખટકા ?
નિકલ ભાગૂં તો અચ્છા હય, પકર જાઉંગા ગર અટકા !

[બેદિલ મારે ડરકે ભાગ જાતા હય, દૂસરી તરફસે રાહમેં જાતે; તફન્ચેકી આવાજ સુનકર ખુશબખ્ત આતા હય.]

ખુશબખ્ત—મચાથા શોર કયસા ! ચીખ મારીથા અભી કિસને !

[ઇધર ઉધર દેખતા હય.]

યહાંતો કુછ નજર આતા નહીં, આવાજ દી કિસને !

[ખુશબખ્ત તફન્ચેકી આવાજકી તાલાશમેં જાતા હય, દૂસરી તરફસે દિલશેર આતા હય ઔર બેદિલકો ન દેખકે અજબ હોતા હય.]

દિલશેર—ગયા બેદિલ કહાં ! ભાગા યહાંસેભી જાહ જી લેકર !
ગયા હોગા કિધર, દેખૂં જરા ચલકે ઉતારેપર.

[દિલશેર જાતા હય, ખુશબખ્ત તલાશસે થકકર આતા હય.]

ખુશબખ્ત—કોઇ દિખલાઇ નહીં દેતા હય, ગુલ કયસા હૂવા !

[સામનેસે બેદિલકો આતા હૂવા દેખતા હય.]

સામનેસે કૌન આતા હય મગર ડરતા હૂવા !
(ગૌરસે દેખકર) કૌન હય યેહ મુજતરિબ કોઇ ગરીબ !

[બેદિલકો પહચાનકર હયરાન હોતા હય.]

યેહતો હય નવ્વાબ ! કાદિરકા હબીબ !
ખૂબ અકેલા આજ મુઝકો મિલ ગયા,
ઇસ્સે લૂં ઘરકે મુશર્રફકા પતા.

[ખુશબખ્ત છિપ જાતા હય, બેદિલ છિપ છિપ કર આતા હય.]

બેદિલ—કયા હૂવે સબ, અબ યહાં કોઇ નહીં !
(દૂર દેખકે) ખાલી હય મયદાન—હાં, કોઇ નહીં.
(સોચકે) મયૈં રહૂં યા જાવૂં, મયૈં અબ કયા કરૂં ?
ગર પકર જાવૂં તો આફતમેં પરૂં !
મુઝકોતો દિલશેર યહાં ઠહરા ગયા,
ખુદ હુવા કયા ! કૌન ઉસકો ખા ગયા !

[ખુશબખ્ત જાહર હોતા હય, બેદિલ ડરતા હય.]

ખુશબખ્ત—આઇયે હજરત સલામત, આઇયે,

બેદિલ—(અન્જાન હોકર) મુઝકો ફરમાતે હો ?
ખુશબખ્ત—જી,
બેદિલ—ફરમાઇયે.
ખુશબખ્ત—કહિયેતો કુછ હાલ અપને દોસ્તકા ?
યેહ ન જાનો, મયઁ નહીં કુછ જાનતા !

[ખુશબખ્ત સાદા દિલીસે સવાલ કરતા હય, ઉસે બેદિલ મારે ડરકે ઉલ્ટા જવાબ દેતા હય.]

બેદિલ—મયઁ હૂં બે તકસીર, મયઁ હૂં બે ખતા !
ખુશબખ્ત—સચ હય, લેકિન હાલ તો સબ દો બતા ?
મયઁ ન છોડુંગા, ન ગર બતલાવગે !
બેદિલ—(ડરકર) કયા મુઝે નાહક પકર લે જાવગે ?
ખુશબખ્ત—છિન ગયા મઅશૂક મેરા મુઝસે આહ !
દોસ્તને તેરે કિયા મુઝકો તબાહ !
લુટ ગયા મયઁ, કયા નહીં તુમકો ખબર ?
બેદિલ—મયઁને કબ લુટા તુમ્હેં અય નામવર ?
દેખલો કીસા મેરા કુછભી નહીં,
લો, યહ લો, જાને મુઝે દો બિલયકીં !

[બેદિલ મારે ડરકે ઘબરાહટમેં અપનેકો બચાનેકી મતલબસે કીસેમેંસે રૂમાલ વ નોટબૂક નિકાલકર દેતા હય; ઔર ભાગ જાતા હય, ખુશબખ્ત હયરાન હોતા હય.]

મુખમ્મસ.

ખુશબખ્ત—અફસોસ ! કિસમતોંસે અકેલા અગર મિલા,
દમ દેકે ચલ દિયા, ન દિયા કુછ મુઝે પતા !
ખાતીરસે અપને દોસ્તકે ભાગા હય જી બુરા,
કયા હાલ હય, પતા ન દિલારામકા મિલા !
રૂમાલ ઔર કિતાબ મગર કયૂં યહ દે ગયા !

[ખુશબખ્ત, નોટબુક ઔર મયલા રૂમાલ દેખકર હયરાન હોતા હય.]

અબયાત.

અજીબ ઇસકે ઢંગ હય, અજીબ યેહ નવાબ હય !
સડી, ગલી, ફૂટી, યહી નવાબકી કિતાબ હય !

[કિતાબમેંસે બેદિલકે માકા યેક ખત હાથ આતા હય.]
કિસીકા યેક ખત હય ઇસ કિતાબમેં ધરા હુવા,
કિતાબમેં લિખા હુવા કહીં કહીં હિસાબ હય.
[ખત પડ઼તા હય.]

"અય મેરે પિસર, શરીર બેદિલ,
ખૂની, રહજન, શરીર, કાતિલ;
દિલશેરસે બદકા યાર હય તૂ,
બદકાર હય, બદ શઆર હય તૂ.
માં હૂં, તુઝે ઔર કયા કહૂં મયૈં,
બેઝાર તેરે ચલનસે, હૂં મયૈં!
અબભી બાજ આ, પિસર ચલા આ,
બદ રાહકો છોર, ઘર ચલા આ."

[બેદિલકા નામ પડ઼કર ખુશબખ્ત ચોંકતા હય.]

બેદિલ! નવ્વાબકા યહ હય નામ!

[રૂમાલ પર નિશાન દેખકર.]

રૂમાલ પભી લિખા યહ હય નામ!
કિતાબ અયસી નવ્વાબકી હય સરી!
બવરચીકી હો જયસી કોઈ બહી!

[ખુશબખ્ત કિતાબકો પડ઼તા હય.]

"હજામત કરાઇ, સાડ઼ે તીન પાઇ. પંદ્રહવેં બાર જૂતેકી ગંઠાઇ, યેક આના નવ પાઇ. ચના દો પયસેકા, પિયાજ તીન દમરીકી. રોટી; સાલન, પાંચ પયસા. કીસા કતરનેકી કૈંચી, તીન આના તીન પાઇ. બેહોશીકી દવા, રૂપ્યા સવા. જહરકી પુરિયા, ગ્યારહ આને. બકસ તોરનેકા હથિયાર, રૂપ્યે ચાર!"

[ખુશબખ્ત હિસાબ પડ઼ કર હયરતમેં આતા હય.]

કલ્યાન—તિરાના.

પાયા હય સુબૂત ખૂબ, અબ રહી ન કમી,
ખુશી હુઈ પુરગમી, ન રહા નિશાને ગમી, બેકલી રમી.
બાલ બાલ સબ, ખાલ ખાલ સબ, હાલ ચાલ સબ,
મિલા હસબ વ નસબ અબ ગઈ ખમી,
ફરેબ જમાલ તમામ થી યહ જમી—પાઈ.
યારગાર ચોર દિલશેરકા યહ થા, ભેસ બના નવાબકા,

કલામ ઝૂઠ, નામ ઝૂઠ, કામ ઝૂઠ, બસ, ખુલી નવાબી, હમદમી,
તલાશ મેરે ફિકકી થમી થમી—પાઈ.

[ખુશીસે ઉછલ કર ખુશબખ઼્ત જાતા હય, દિલશેર, બેદિલકી શિકાયત કરતે આતા હય.]

મુસલ્લસ.

દિલશેર—તલાશ કરકે થકા મયૈં, નહીં મિલા બેદિલ !
મકાન પરભિ નહીં, ફિર કહાં ગયા બેદિલ !

[સામનેસે બેદિલકો આતે હુવે દેખતા હય.]

ઓ આ રહા હય, (બેદિલ આતા હય) અરે કયૂં, કહાં રહા બેદિલ ?

[બેદિલ ઘબરાયે હુવે જવાબ દેતા હય.]

અબયાત.

બેદિલ—મુઝે છોરકે ચલદિયે તુમ અકેલે,
બની જાન પર કયસી લાહૌલ મેરે !
જિસે ડાક પર તુમને લૂટાથા જાકર,
મિલાથા અભી વ્હો ઇસી જા પ આકર.
ઉસે ઉલ્ટા સુલ્ટા બતા કર મયૈં ભાગા,
વ્હ સોયા હુવા ફિત્ના ફિર કયસે જાગા ?
કહાં હય વ્હો મક઼તૂલ ઔર ઉસકા લાશા ?
યહાં ઘર પકર હોગી અબ બેતહાશા !

દેસ—ઠુમરી.

દિલશેર—જિયા ડર કર તોરી કાહે ભરભર આવે છતીયાં,
કયસી બતીયાં ડરસે ઝુઠહી સુનાવે,
કાહે તૂ ભયાનક મુંહ અપના બિચકાવે—જિયા.
ચલ તૂ વતન અપને ચલના, અબ હય લાજિમ,
વ્હાં બાતેં હયૈં કઈ બનાની,
ફિરતો ગુજર ઝટપટ જાવે દુખકી રતીયાં રે—જિયા.

અબયાત.

બેદિલ—શાદી હોનેસે જો પહલે જયઅલ સબ ખુલ જાયગા,
જેલમેં બેશક મુશર્રફ દોનોકો ભિજવાયગા !
દેકે ધોકા યૂંહી બ્યાહા માહરે રયહાનકો,
મર ગઈ રો રોકે વ્હો આખિર તુમારી જાનકો.
હર જગહ જાકે જો હો જાવોગે ઔરતકે ગુલામ,
પેટકા ધંદા ચલેગા કિસ તરહ, કયા હોગા કામ ?

દિલશેર—મયૈં સમઝતા હું, નસીહતકિ ન કર બાત તુ ચલ,
મુર્શિદાબાદ જરા આજ મેરે સાત તુ ચલ.

બેદિલ—મુર્શિદાબાદકો ?

દિલશેર—હાં.

બેદિલ—કયા તુમ્હેં સૂઝી હય ભલા ?
ડાલના ફિર તુમ્હેં મન્ઝૂર હય ફાંસીમેં ગલા ?
વાંહાંસે હમ ભાગકે આયે હયૈં કઈ બાર ચલે,
અબતો બંદા ન વહાં જીતેજી જિન્હાર ચલે !

દિલશેર—યેક બાર ઔર મેરે કહેનેસે હિમ્મત કર તૂ,
ફિર તમામ ઉમ્ર મેરે સાથમેં અશરત કર તૂ.
મેરી બેટી જો હય રયહાન, વ્હો બહરામકે ઘર,
ઉસકે નાનાસે કઈ સાલકા લેના હય જર.
દૂસરે, કત્લ જો કાદરિકો કિયા હય આકર,
ઉસકે ઘર ઝૂઠ સુનાયૈંગે પહુંચનેકી ખબર.
તાકે ક્યલેભિ જો ઇસ ખૂનકી કુછ બાત અગર;
લોગ જાનેં, કે હય કાદિર તો મુશર્રફકે ઘર.
થોરે દિન બાત જો છિપ જાય તો હો કામ અપના,
હો દિલારામસે શાદી તો હો આરામ અપના.
ચલ, બસ અબ સાથ મેરે દેર ન કર,

બેદિલ—મયૈં તોબા !
મુર્શિદાબાદમેં કયા જાન મુઝે હય દેના ?

દિલશેર—તુ ન જાયેગા ?

બેદિલ—ન જાવુંગા,

દિલશેર—ન જાયેગા ?

બેદિલ—નહીં !

જાવ તુમ ઘરમેં મુશર્રફકે, રહૂંગા મયૈં યહીં.

દિલશેર—જા જહન્નમમેં, દફઅ હો, દૂર હો, ફિન્નાર હો,

[દિલશેર ગુસ્સે હોકર ધક્કા દેતા હય.]

બેદિલ—જાન લેને પર મેરે કયા આજ તુમ તૈયાર હો ?

[દિલશેર ગુસ્સેમેં ચલા જાતા હય, બેદિલ અપની ડરપોક તબીઅતપર અફસોસ કરતા હય.]

"So much the better for you"—Air.

ઓ દૌલત પુર વહશત, તૂ જબ તક હય સાત,
હિમ્મતકી બાજી હય માત !
હય આફતકી હયબતસે સુહબત દિન રાત,
હિમ્મતકી બાજી હય માત !
તૂ જંગલમેં આઈ કહલાઈ શયતાન,
તૂ દંગલમેં આઈ થર્રાયા ઇન્સાન,
નાકામી બદનામી હય તેરી સૌગાત,
હિમ્મતકી બાજી હય માત !
હિમ્મતકી બાજી હય માત, બદજાત !
હિમ્મતકી બાજી હય માત !
તૂ બદમેં જો આતી, નેકીસે ગર જાતી,
તો હોતી ક્યા અચ્છીસી બાત !—ઓ.

[બેદિલ અફસોસ કરતા જાતા હય.]

બાબ પહલા—દિખાવ પાંચવાં.

જંગલ—સરા.

[રાતકા વક્ત. બેરૂની દિખાવ. ખુશબખ્ત અપની પરેશાનીકી શિકાયત કરતે હુવે આતા હય, ઔર ચકકે સીઢ઼ીપર બયઠતા હય.]

ભયરવી—ગ઼જલ.

ખુશબખ્ત—

હમસરે ચશ્મે બુતાં શામો સહર ગર્દિશમેં હૂં.
ચર્ખસા અય આસમાં આઠોં પહર ગર્દિશમેં હૂં.—હમસરે.
કાર હય ફ઼િરનાકી મેરા હર ઘડ઼ી પરકારસા,
ચૂં દિમાગ઼ે સાહેબે હૈરાંને સર ગર્દિશમેં હૂં.—હમસરે.
તાલિબે દીદારે સાક઼ી હૂં મગર અય દોસ્તો,
મિસ્લે સાગ઼ર કિસ લિયે મયં ઉમ્ર ભર ગર્દિશમેં હૂં ?—હમસરે.

[દરવાજા ખોલકર રયહાન બાહર આતી હય ઔર ખુશબખ્તકો દેખકર દર બંદ કર લેતી હય. ખુશબખ્ત ઉસે દેખકર ફરેફ્તા હોતા હય.]

અબયાત.

ક્યા હુસ્ન હય! ક્યા સુરત! સુબહાન તેરી કુદરત!
હર ખતસે તુમાયાં હય હરઆન તેરી કુદરત!

[રયહાનબી ખુશબખ્તકી શકલ દેખકર ફરેફ્તા હોતી હય, ઔર દરવાજા ખોલકર હાલ પૂછતી હય.]

રયહાન—તુમ કૌન હો અય સાહિબ, ક્યા નામ હય; બતલાવો?
ઇસ ગાંવમેં આનેકા ક્યા કામ હય; બતલાવો?

ખુશબખ્ત—હૂં યેક મુસાફિર મયેં, આયા હું થકા માંદા,
ચલ ચલકે થકા; હારા, બેઝાર હુવા માંદા.

રયહાન—હય તો સરા યેહ લેકિન, માલિક ગયે હયેં બાહર,
મયેં બયઠનેકો લાવું, તુમ બયઠ જાવો દમભર.

[રયહાન જાકે અંદરસે એક ચૌકી લાતી હય ઔર શર્મા શર્માકર ખુશબખ્તકો બયઠનેકો કહતી હય, ખુશબખ્ત બયઠતા હય.]

રયહાન—બયઠિયે સાહેબ; આઇયે, તશરીફ લાઇયે, સફરમેં તકલીફ પા ચુકે, અબ જરા આરામ ફરમાઇયે. મયેં જબસે યહાં રહતી હૂં; કોઇ રાતકો નહીં રહા હય, જભી મયેંને અયસા કહા હય. જબતક માલિકકી મરજી ન લૂં, કયસે ઉતરનેકે લિયે આપકો જબાન દૂં?

ખુશબખ્ત—તુમ ભલા યહાં કબસે રહતી હો? ક્યા યેહ તુમારા ઘર નહીં? યેહ ક્યા કહતી હો?

રયહાન—ચાર બરસસે યહાં મેરા બસેરા હય; મગર ખબર નહીં, મયેં કિસકી હૂં કૌન મેરા હય! (આહ ભરકર) કહિયે સાહેબ, કુછ દરકાર હય?

ખુશબખ્ત—નહીં, ફક્ત તુમારી મેહેરબાની દરકાર હય.

[રયહાન શર્માકર જાતી હય, ખુશબખ્ત ઉસકી તઅરીફ કરતા હય.]

અબયાત.

મુઝે જરીં હય વ લેકિન ફંસ ગઇ હય દામમેં,
માહ હય લેકિન ગહનકે હય ફંસી આલામમેં.
આતશે ગમમેંભી કુન્દનસા હય ચ્હેરા હો રહા,
સચ હય, સોના આગમેં પરકે દમકતા હય સિવા.
(ગૌર કરકે) આજ રહકે ભેદ ઇસ લરકીકા લેના ચાહિયે,
હો સકે તો હાથસે ઇસકો ન દેના ચાહિયે.

[બહરામ ઓર અલ્લામા, બાજારસે સૌદા લેકર આતે હયૅં ઔર ખુશબખ્તકો બયઠા હુવા દેખકર હાલ પૂછને હયૅં.]

બહરામ—કૌન હો સાહિબ, કહાંસે આપકા આના હુવા ?

ખુશબખ્ત—હૂં મુસાફિર, રાહમેં બીમાર અય દાના હુવા.

બહરામ—મરજી યહાં ઠહરનેકિ ગર હોવે આપકી,

અલ્લામા—રહ જાઇયે;

બહરામ—મકાન તુમારા હય,

ખુશબખ્ત—બંદગી.

બહરામ—કમરા સજા હય ફર્શ મુકલ્લફ્સે લા જવાબ,
ચલિયે, અબ અંદર આઇયે;

ખુશબખ્ત—અહેસાન હય જનાબ.

[ખુશબખ્ત, બહરામ ઔર અલ્લામાકે સાથ જાતા હય.]

બાબ પહલા—દિખાવ છઠા.

બહરામકી સરાકા અંદરૂની દિખાવ.

[રયહાન, ખુશબખ્તકી તઅરીફ કરતી હુઈ આતી હય.]

ખમ્માચ—ઠુમરી.

રયહાન—ભલા કયૂં દિલ નહીં નિસાર હો,
અગર હો રશ્કે ચમન જો અયસા સજન,
ચાલ ચલન, આન સુહાવન, જાન લુભાવન—દિલ.
મધુર, મનોહર, છબ ઢબ સુંદર,
બાર બાર કરૂં નિસાર તન મન—દિલ.

[રયહાન, બહરામ ઔર અલ્લામાકો આહિસ્ત કદમ આતે હુવે દેખકર છિપ જાતી હય, દોનો મશવેરા કરતે હુવે આતે હયૅં.]

ફિકરે.

બહરામ—બોલ ફિર કયા ઇરાદા ?

અલ્લામા—મેરી અકલ કયા તુમસે હય જિયાદા ?

બહુરામ—શિકાર તો મોટા હય !

અલ્લામા—તૂ કિસ્સે છોટા હય ?

બહુરામ—માલભી કમ નહીં.

અલ્લામા—માર લે કયા અયસે હમ નહીં ? જબ સુનસાન હો જાય, વ્હો મુસાફિર ઔર રયહાનભી સો જાય, અપના કામ કરો, આધી રાતકો ઉસે મારકે કામ તમામ કરો.

[રયહાન જાહેર હોતી હય, ઔર દોનોકો બુરે કામસે બાજ આનેકો કહતી હય.]

રયહાન—એઅદબી મુઆફ, અય નેક ઔસાફ. ખુદાસે ડરો, હરગિજ બુરી નીયત ન કરો, બારે ગુનહ સરપર ન ધરો. જો તુમ્હેં કરના હય, મયેંને સબ સુના હય. કહો તો અભી કહ સકતી હૂં; મગર કભી ઇસ બાતમેં ખામોશ નહીં રહ સકતી હૂં.

બહુરામ—કયા ? તૂને સબ સુન લિયા ? ખયર ! કયા હુવા. તૂ મેરી ભલાઈ ચાહતી હય, તો બેશક જાં ફિદાઈ ચાહતી હય.

[શોર સુનકર ખુશબખ્ત પોશીદા હોકર બાતેં સુનતા હય.]

રયહાન—કિસીકી ભલાઈમેં કિસીકી બુરાઈ નહીં ચાહતી. જલે અયસા માલ, બલે અયસા માલ, જિસકે લિયે યેક બેગુનાહકા હો ખિયાલ. જિસકો ઘરમેં બસાના, ઉસી પર તલવાર ચલાના ? જબતક મયેં જિયૂંગી, ઇસ મુસાફિરકા ખૂન તુમકો જિન્હાર ન કરને દૂંગી.

અલ્લામા—(દાંત પીસકે) હં ! હં ! હં ! હં ! અરે ચુપ દીવાની ! કહીં ઉપરસે વ્હો સુન્તા ન હો, નહીં તો શિકારભી હાથસે જાય, ઔર ઉલ્ટી આફત આય !

રયહાન—અગર ય્હે ઉપરવાલા ન સુને તો વ્હો ઉપરવાલા તો સુન્તા હય ! જો સબકે સરપર હય, ઔર જિસકા નામ દાવર હય ! અભી શોર મચાવુંગી, અપને આહો નાલેસે ઉસ સોતેકો જગાવુંગી, ગર્દ ફરિયાદ ઉઠાવૂંગી, તુમ્હેં ખાકમેં મિલાવુંગી.

બહુરામ—કયા મજાલ ! અભી ખીંચ લૂં તેરી ખાલ ! જબાન સમ્ભાલ, વરના આયેગા તેરા કાલ !

અલ્લામા—હમને તુઝે પાલા, હમીંસે અદાવત અય રિજાલા ? બેગાનેપર દિલ આયા, હમારા અહેસાન ભુલાયા ? કયૂં અય નમક હરામ ? જાન ન પહચાન, બડી ખાલા સલામ !

[અલ્લામા હાથ પકર કર રયહાનકો ઝટકતી હય.]

તિલંગ—ઠુમરી.

રયહાન—જાજા, મત કર ઐયારી, બદકારી, માન, માન,
હે ડાલૂંગિ જાન, છોર જાન, માન—મતકર.
જાવું તેરા ઘર અબી છોર કર, હોગી અગર ખૂંખારી,
જાની જાની તેરી મર્યેને આનાકાની સારી—જાજા.

અલ્લામા—દેખ, અબભી માન જા, નહીંતો યહીં મરેગી, અગર ના ના કરેગી! [અલ્લામા ફિર ઝટકતી હય.]

સોરઠ—ઠુમરી.

રયહાન—અગર મગર મત કર નાહિં રગર ઝગર ભાવેરી—અગર.
અરજ બરજ કરત હારી, ગરજ તોહે પ્યારી,
નજર મોપર કહરકી ક્યૂં કરકે તૂ ડરાવેરી—અગર.
[અલ્લામા રયહાનકે સાથ જીદ્દ કરતી ઉસકો જમીનપર પટકતી હય, રયહાન ચીખ માર કર બેખુદ હો જાતી હય, ખુશબખ્ત જાહિર હોકર બહરામકો જમીનપર પટકકે ઉસકી છાતી પર ચહડતા હય, અલ્લામા ઘબરાતી હય.]

અલ્લામા—હાય અલ્લાહ! અબ કયા કરૂં! (ખુદસે) છુરી લાવૂં, મુવેકો ખાકમેં મિલાવૂં. [અલ્લામા છુરી લાને જાતી હય, બહરામ જોર કરકે ખુશબખ્તપર સવાર હોતા હય, અલ્લામા આતી હય ઔર ખુશબખ્તકો બહરામપર ગાલિબ જાનકર જલ્દીમેં છુરી બહરામકે સીનેમેં ચલાતી હય. બહરામ ચીખ મારકે તરપતા હય, અલ્લામા, બહરામકો ચીખતે દેખકર પચતાતી ઔર ગમ ખાતી હય.]

અબયાત.

હાય! કયસી હુઈ હય મુઝસે ભૂલ!
મુઝસે શોહર હુવા મેરા મકતૂલ.
ખુશબખ્ત—તેરી જિન્હાર કુછ નહીં હય ખતા,
નિયતે બદકી યેહે મિલી હય સજા.
[ખુશબખ્ત ફૌરન છુરીકો ઉઠા લેતા હય, ઔર અલ્લામાકો જમીન પર પછાર કર હાલ પૂછતા હય.]
ખૂન ઇસ ઘરમેં હુવે કિત્ને હયેં?

અલ્લામા—બસ, થામો જબાન !
નામભી મત પૂછના લો, કાંપતી હય મેરી જાન !

ખુશબખ્ત—ચુપ અરે મક્કારા, મુઝકો હય તેરી બિલકુલ ખબર !

અલ્લામા—આહ ! જબતો મુઝ બિચારીસે કરો તુમ દરગુજર !
મયૈં હું યક કમઝોર ઔરત, મુઝસે કયા કુછ હો સકા !
કરનેવાલા તો તુમ્હારે ધોકેમેં મારા ગયા !

ખુશબખ્ત—ત નહીં ખૂની, નહીં મુજરિમ, વ લેકિન થી શરીક,
પૂછતા હૂં મયૈં જો, બતલા દે મુઝે તૂ ઠીક ઠીક !

અલ્લામા—સચ હય, મયૈં ઔર મેરા શૌહર, સાથી થે બદકારકે,
ઉસ બુરી સુહબતસે કાબિલ આજ હયૈં હમ દારકે.

ખુશબખ્ત—મુઝસે પહલે, સાલ કોઈ પાંચ આયાથા યહાં ?

અલ્લામા—યક મુસાફિર, શકલ જિસકી થી તુમ્હારીસી મિયાં.
થે મેરે શૌહરકે સાથી દો, વહી લાયે ઉસે,

ખુશબખ્ત—ઔર ઉતારાભી લિયા ઇસ ઘરમેં થા ઉસ શખ્સને ?

અલ્લામા—હાં, ઉતારાભી લિયા થા, નોટભી થે બેશુમાર,
પાસ ઉસકે, ઔર વ્હો આયાથા ઘોડે પર સવાર.
ઔર હમ લોગોંને ઉસકા મિલકે કર ડાલાથા ખૂન,
ઘરમેં ગાડા હય ઉસે છિપનેકો ય્હે ઠારે જબૂન !
[ખુશબખ્ત ચિડકે અફસોસ કરતા હય.]

ખુશબખ્ત—હાય ! ઓ ખૂંખ્વાર જાલિમ, થા વ્હ મેરાહી પિદર,
માર ડાલા જિસકો તુમને જાનસે અય બદ ગુહર !
[બેદિલકા દિયા હુવા નોટ બુક; ખીસેમેંસે નિકાલ
કર દિખાતા હય.]
હય ભલા ય્હે નોટ બુક બતલા તો કિસ ઇન્સાનકા ?

અલ્લામા—યેક શૌહરકા મેરે સાથી થા, ઉસ બેધ્યાનકા.

ખુશબખ્ત—થા તેરે શોહરકે દોનો સાથિયોંકા નામ કયા ?

અલ્લામા—યેકકા દિલશેર, બેદિલ દૂસરેકા નામ થા.

ખુશબખ્ત—મિલ ગયા તેરી ગવાહીસે મુઝે કામિલ સુબૂત,

અલ્લામા—દોગે હાકિમકો મુઝે તુમ કરકે સબ હાસિલ સુબૂત ?

ખુશબખ્ત—યેક ઔરત પર અગરચે સાબિતે તકસીર હો,
મર્દકે હાથોંસે ઉસ પર કયા ભલા તઅઝીર હો ?
ઔર તુઝસે હય અભી લેના મુઝે લેકિન પતા,

ક઼ૉલ દેતા હૂં, અઝ઼ીયત દૂં ન કુછ ઇસકે સિવા;
બાંધકે રસ્સીમેં રખ્ખૂંગા તુઝે કુછ દેર મયૅં,
છોર ઇસ લરકીકો આવુંગા સરામેં, ફ઼ેર મયૅં,
તુઝકોભી આઝાદ કર દૂંગા ખ઼ુદા પર છોરકે,

અલ્લામા—ખ઼યર ! જો મરજ઼ીમેં આયે, બખ઼્શદો લેકિન મુઝે !

[ખ઼ુશબખ઼્ત, ગરદન પકર કર અલ્લામાકો અંદર લે જાતા હય, રયહ઼ાન હોશમેં આતી હય, ઔર અપની હ઼ાલત પર ગ઼ૌર કરતી હય, ફ઼િર બહરામકી લાશ દેખકર વાકેઆત ગુજ઼શ્તાકો ખ઼િયાલમેં લાતી હય.]

રયહ઼ાન—યા ઇલાહી ! હ઼ાલ કયા મેરા હય, કયસા ખ઼્વાબ હય !
ખ઼ૂનકા ગિર્દાબ મુઝ પર મિસ્લે મૌજે આબ હય !

[લાશકો દેખકર બેહોશ હોતી હય, ખ઼ુશબખ઼્ત આનકર બહરામકી લાશકો ઉઠાલે જાતા હય, રયહ઼ાન ફ઼િર હોશમેં આતી હય.]

લાશ કયસી દો નજ઼ર આઇથી મેરે આસપાસ !
ઇસ મુક઼ામે પુર-ખ઼તરમેં હયૅં કહાં મેરે હ઼વાસ !

[ખ઼ુશબખ્ત આતા હય, રયહ઼ાન ઉસસે બે ખ઼ુદીમેં પૂછતી હય.]

મયૅં કહાં હૂં, કૌન હો તુમ ?

ખ઼ુશબખ્ત—મયૅં મુસાફ઼િર હૂં વહી,
જાન જિસકી આજ બાઇસિસે તુમારે હય બચી !

રયહ઼ાન—કીજિયે શુક્રે ખ઼ુદા ! બહરામ મૂજ઼ી કયા હુવા ?

ખ઼ુશબખ્ત—અપનિહી બીબીકે હાથોંસે વ્હો મૂજ઼ી મર ચુકા.
મેરે ધોકેમેં કિયા શોહર પ ઉસને વાર,
જાય ઇબ્રત હય, રહે ઇન્સાં બદીસે હુશિયાર.

રયહ઼ાન—ઔર વ્હો આરત કહાં હય ?

ખ઼ુશબખ઼્ત—કયદ વ્હો નાશાદ હય,

રયહ઼ાન—દામસે કયસે અજલકે અબ તલક આઝાદ હય ?

ખ઼ુશબખ્ત—બાંધ રખ્ખા હય ઉસે મયૅંને, ખ઼ુલે તા હ઼ાલ સબ,
જી તુમારા હો ઠિકાને તો કહો હ઼સ્બો નસબ ?

રહયાન—દેખકે હ઼ાલત યહાંકી કાંપતા હય જી મેરા,

ખ઼ુશબખ્ત—જબતો રહના આપકા ઇસ જા નહીં અબ હય બજા.

[ખ઼ુશબખ્ત, રયહ઼ાનકો સંભાલતા હય.]

ખમ્માચ—ઠુમરી.

મેરી આંખોંમેં બસેરા કરો, આ જાવો, આવો;
મયઁ હું ખિદમતમેં મૌજૂદ, જરા ખૌફ ન ખાવો—મેરી.
જયસે ગુલોંકે બીચ રહે બૂ,
નજર; જિગરમેં આવો, છિપ જાવો, છિપ જાવો—મેરી.
બાઇસ તુમારેહી, જીતા બચા મયઁ હું,
સનમ કરમ કરકે દિલદારી ફરમાવો—મેરી.

અબયાત.

રયહાન—જાન નેકીમેં ગઁવાના ફર્જ હય ઇન્સાનકા,
યેહ જગહ અબતો મુઝે હય સામના શયતાનકા.
ખુશબખ્ત—સાથ મેરે અબ સરામેં ચલકે રાહતસે રહો,
રયહાન—મયઁ સર આંખોંસે બજા લાવૂં; મુઝે જો તુમ કહો.

[ખુશબખ્ત, રયહાનકો ઉઠા કર લે જાને ચહાતા હય, અંદરસે અલ્લામાકી આહો જારી ઔર પશેમાનીકી આવાજ આતી હય, ખુશબખ્ત ઉસ તરફ ઉંગલી બતા કર રયહાનકો ઇશારા કરતા હય, રયહાન હયરાન હોકર સુન્તી હય.]

મુસદ્દસ.

અલ્લામા—
(અંદરસે) હાય! જયસા ફેઅલ થા વયસાહી ફૂલ મુઝકો મિલા,
કૌલ યેહ, "ઇસ હાથ દે, ઉસ હાથ લે;" સચ હય કહા.
સાથ બદકે ગર ન મયઁ હોતી તો ક્યૂં પાતી સજા!
રહમ કર મુઝ પર ખુદાયા! બખ્શ તૂ મેરી ખતા!
યા ઇલાહી, દે હરયક ઔરતકો તૂ ખાવિંદ નેક,
ઔર હર ખાવિંદકી ઔરતભી નેક અખ્તર હો યેક.

[રયહાન ઔર ખુશબખ્ત સુનકર એક એકકા મુંહ દેખતે હયઁ.]

પહલા બાબ તમામ હુવા.

બાબ દૂસરા—દિખાવ પહલા.

જંગલ.

[દિલશેર રયહાનકો પકડે હુવે આતા હય.]

અબયાત.

દિલશેર—દેખતેહી તુને પહચાના મુઝે અચ્છા હુવા,
સાથ રહતીથી મગર જિસકે, વહ સાથી કયા હુવા ?
મયેં તુઝે લેને ગયા બહરામકે ઘર થા મગર,
ઘર વ્હો થા સુનસાન, કોઇભી નહીં આયા નજર.
લાશ યક બાંધી હુવી દેખી શજરસે બદનિજામ,
ખા ગયે હયેં ઉસકો કીડે, હય વ્હો બોસીદા તમામ !

રયહાન—મર ગયા બહરામ ખૂની, ઔર અલ્લામાકી લાશ;—
હોગી વ્હો, દેખા જિસે તુમને બંધી અય ખુશફિમાશ.
હાલ ઉનકે ફેચલકા મયેં કર ચુકી હૂં સબ બયાન,
અબ નહીં રહતી વહાં મયેં; છોડ આઇ વ્હો મકાન.
સાથ મયેં ખુશબખ્તકે રહતી હું અબ ઉસ રોજસે,
યક સરામેં, કયૂંકે હયેં ખુશબખ્ત માંદે હો ગયે.
જા રહીથી મયેં દવા લાને કે રોકા આપને,
દેર હોતી હય મગર, જાને મુઝે અબ દીજિયે.
ચોર થા, ખૂની થા વહ બહરામ મૂજી નાબકાર,
તુમ હો હાજી, ઔર તુમારે દોસ્ત અયસે બદશઆર ?
મર ગઇ માં, બાપકા મેરે નહીં મુઝકો પતા,
બાપભી હોતા તો અયસા હાલ કયૂં હોતા મેરા ?

દિલશેર—મયેંને તેરી પરવરિશમેં કયા કમી કી, ગૌર કર,
ભેજતાથા ખર્ચ તેરા મયેં સદા બહરામ પર.
તૂ મગર કરતી હય કયસી બેમુરવ્વત હોકે બાત,
કયૂં પસંદ આયા ભલા ખુશબખ્તકા તુઝકો હય સાત ?

રયહાન—નેક હય, અશરાફ હય વ્હો, ખાન્દાની હય અમીર,
દામમેં અહેસાનકે ઉસકે હુઇ હૂં મયેં અસીર !

દિલશેર—મુઝસેભી અહેસાન ઉસકા હય જિયાદા ?

રયહાન—હો ન હો;

લેકિન ઇસ બીમારીમેં છોરૂં, ઉસે ક્યૂં કર, કહો!
ઇસ સફરમેં સાથ ઉસ બીમારકે કોઈ નહીં,
દિલશેર—છોર ઉસકો, દુશ્મને જાં હય મેરા વ્હો બિલયકી.
મયૈં વલી તેરા હૂં, નાનાસે તેરે તુઝકો લિયા,
પાલનેકે વાસ્તે; બહરામકે ઘર રખ દિયા.
સાલિયાના જો તુઝે મિલ્તા હય નાનાસે તેરે,
મયૈં ઉસે લેને ગયાથા, પર નહીં દેતે મુઝે.
કહતે હયૈં, "જબ તક ન દેખેં આંખસે રયહાનકો,
જર ન દેં હરગિજ," હમારે સાથ તુમ વ્હાં અબ ચલો.
મયૈં વલી તેરા હૂં, મુઝકો હય તેરે પર ઇખ્તિયાર,
કૌન હય ખુશબખ્ત તેરા, ચલ ઉસે હોને દે ખ્વાર!
[દિલશેર હાત પકર કર રયહાનકો ખીંચતા હય,
રયહાન ઇન્કાર કરતી હય.]

ભયરો—ઠુમરી.

રયહાન—સંગ તેરે કભી તો ન જાવૂં, તોહે હાલ સુનાવૂં,
જલ્દી લાવૂં દારૂ ઉસકો મયૈં પિલવાવૂં,
ઉસકે દુખસે તો ધબરાવૂં.—**સંગ.**
કૌન ખબર લે, જી વ્હો બેચારા દે,
જાને દે મનાવૂં તોહે, અરજ સુનાવૂં—**સંગ.**

અબયાત.

દિલશેર—બદલે દારૂકે ઉસે જહરકે પયમાને દે,
ચલ મેરે સાથ, ઉસે કબ્રમેં સો જાને દે.
[દિલશેર, રયહાનકા હાત પકર કર ઝટકતા હય.]

રયહાન—રહમ કર બીમારપર તૂ કુછ ખુદાકે વાસ્તે,
હય કોઈ ઉસકા નહીં દારૂ દવા કે વાસ્તે.
દિલશેર—તૂ અગર બીમાર ઉસકી હો, કઝા આયે તેરી,
ઉસકે જયસે સૌ અગર મર જાયેં, જુતીસે મેરી!
[દિલશેર, રયહાનકો ઝટકતા હય.]

રયહાન—ખયર! મયૈં જા કર તસલ્લી ઉસકો દે આવૂં જરા,
[રયહાન જાને ચહાતી હય, દિલશેર ઉસે દમ દેતા હય.]
દિલશેર—યક કદમ આગે બઢી તો તોર ડાલૂં સર તેરા.
[રયહાન ડર કર મનાતી હય, ઔર આજજી કરતી હય.]
રયહાન—યેક ચિઠ્ઠી લિખકે ભિજવાને કિસીસે દો મુઝે!

દિલશેર—કુછ ન કરને દૂંગા ઉસકે વાસ્તે હરગિજ઼ તુઝે.
સાથ તૂ યકબાર મેરે ચલ વહાં તક બેહિરાસ,
[રયહાન હારકર જાને ચહાતી હય, ઔર ફિર આનેકી ખ્વાહિશ જિતાતી હય.]

રયહાન—દોગે આને ફિર વહાંસે તુમ મેરે મુહસિનકે પાસ ?

દિલશેર—જ઼ર જો મિલ જાયે તો આનેકા હય તુંઝકો ઇખ્તિયાર,

રયહાન—ખયર ! અય ખુશબખ઼્ત, હાફિજ હય તેરા પરવરદિગાર !
[જરા ચલકે ફિર આજ઼જી કરતી હય.]
મિલકે આને દો જરા ખુશબખ઼્તસે તો લે ચલો !

દિલશેર—બસ, જિયાદા મત બકો, રયહાન, સીધેસે ચલો !
[દિલશેર ધક્કા દેકર રયહાનકો લે જાતા હય.]

બાબ દૂસરા—દિખાવ દૂસરા.

મુસાફિરખાના.

[અમાનત શરાબ પીતા હુવા નજર આતા હય, બેદિલ અમીરાના પોશાકમેં નૌકરકે સાથ દાખિલ હોતા હય, અમાનત ઉસે બગ઼ૌર દેખતા હય.]

અબયાત.

નૌકર—બયઠિયે, હાજિર યહાં હર તૌરકા સામાન હય,

અમાનત—આઇયે, યૂં આઇયે, બંદાભિ યક મિહમાન હય.
[અમાનત કુર્સી બતાતા હય, બેદિલ બયઠતા હય.]

બેદિલ-હાં, જહે કિસમત! (નૌકરસે) મંગા ખાના મેરે ખાતિર શિતાબ,

નૌકર—બયઠિયે તો, અયસી કયા જલ્દી હય, અય આલી જનાબ ?

બેદિલ—સયર સારે દિન કિયા, ભૂખા હૂં, ખાના ચાહિયે,

અનામત—(ખુદસે) હય કોઈ સોનેકી ચિડિયા, ઇસે ફંસાના ચાહિયે.
(નૌકરસે) યેક બોતલ ઔર લાવો,

નૌકર—દામ ?

અમાનત—જાતા હય કહીં ?

દેંગે હમ, યા દેંગે ય્હે, હમ ઔર ય્હે કુછ દો નહીં.

[નૌકર જાતા હય.]

બેદિલ—(ખુદસે) હમ તો જયસા દેંગે, કુછ દિન યાદ કરના તુમ બચ્ચા !

[અમાનત ગિલાસ ભરકર બેદિલકો દેતા હય.]

અમાનત—લીજિયે, ઇસકાભિ ચખિયે હાથસે મેરે મજા.

બેદિલ—જી નહીં, મયેં ઔર મંગવાતા હૂં,

અમાનત—તૌબા કીજિયે !

માલ અપનાહી સમઝિયે ય્હે, કસમ હય લીજિયે.

બેદિલ—મ્હેરબાની આપકી હય, આપકા અહેસાન હય.

[બેદિલ જામ નોશ કરતા હય, અમાનત નજર બચાકે અપને જામકો જમીન પર ગિરા દેતા હય, ઔર લલચાનેકે લિયે બેદિલકો નાસદાની દેતા હય.]

અમાનત—લીજિયે, ય્હે નાસભી હાજિર અય આલીશાન હય.

[બેદિલ નાસ સૂંઘતા હય, ઇત્નેમેં અમાનત બેદિલકી જામમેં ઉસે બેહોશ કરનેકો બહુતસી શરાબ ડાલતા હય.]

બેદિલ—(ખુદસે) વાહવા ! કયા ખૂબ ચાંદીકા હય નાદિર નાસદાન !

અમાનત—(ખુદસે) હય બનાવટ ભેસમેં ઇસ આદમીકે બેગુમાન !

(બેદિલકો) રહનેવાલે આપ કયા ઇસ શહરકે હો ?

બેદિલ—જી નહીં, [નૌકર એક બોતલ શરાબ લાકર રખ જાતા હય બેદિલ ચોરી ચોરી શરાબ પીતા હય.]

અમાનત—હોગા દુનિયામેં નહીં ઇસ શહરકા સાની કહીં !

બેદિલ—સચ હય,

અમાનત—બન્દા યક સૌદાગર અય આલીશાન હય,

બેદિલ—હાં ?

અમાનત—લીજિયે, મેરા પતા ઇસ પર લિખા હય સબ અયાં.

[અમાનત અપને નામકા કાર્ડ દેતા હય, બેદિલ પઢતા હય.]

બેદિલ—" શેઠ અમાનતશાહ ! "

અમાનત—જી હાં,

બેદિલ—ઔર ય્હે મેરાભિ લો,

[બેદિલ અપની મુહરકા કાર્ડ દેતા હય, અમાનત પઢતા હય.]

અમાનત—વાહવા ! " નવ્વાબ બહરદહોસ્સ ! "
બેદિલ—જી હાં,
અમાનત—કયૂં ન હો !
બેદિલ—આપ આતે હો નજર યેક તજરુબેકાર આદમી,
અમાનત—જો રહે મેરેસા, બેશક વ્હો હય હુશિયાર આદમી.
[અમાનત, બેદિલકો બનાને અજમાનેકે લિયે બહકાતા હય.]
તીન સરકા આદમી દેખા હય તુમને જીહશમ ?
બેદિલ—તીન સર ?
અમાનત—હાં, તીન સર; હય આપકે સરકી કસમ !
સામનેકી આંખ ફૂટે, ઝૂઠ અગર કહતે હોં હમ.
બેદિલ—(ખુદસે) સામનેકી આંખ ! મેરી આંખ કહતા હય લઇં,
વ્હે સમઝતા હય કે મયૈં ગોયા સમઝતાહી નહીં.
(અમાનતસે) હમભિ દુનિયાભર ફિર આયે હયૈં, કિયા ઈત્ના સફર !
ગર બયાં કરને લગેં તો બીત જાયે સાલભર.
અમાનત—હાં ! ભલા કુછતો બયાં ફરમાઇયે અહવાલે સયર !
બેદિલ—ગીત એક અપને સફરકી ગાતા હૂં મયૈં સુનિયે ખયર.
[બેદિલ બહુત પીનેસે નશેમેં હો જાતા હય.]

Whist Gallop.—Air.

કલકત્તા ઢાકા દિલ્લી લખનો આગરા તમામ,
સિંગાપુર પિનાંગ રંગુન બરમા માંડલા મુકામ.
મદરાસો બમ્બઈ સુરત કિશ્વરે નિજામ,
પેશાવર અલીમસજિદ પિન્ડી સિંધ લા કલામ;
ઘૂમે ચયનસે દવામ, બયઠે છાનકે તમામ,
ચાંદી સોના મોતી હીરા પાયા ખૂબસા મુદામ.
ખાતિરદારી શૌકસે કરતે ખાસો આમ,
હાજિર સારી નઅમતેં મુફતમેં મુદામ,
ખાના પીના ઘૂમના, રંજ ગમ હરામ,
ઇજ્જત દૌલત તમકનત ચયન ધૂમધામ—કલકત્તા.
[અમાનત સફરકા હાલ સુન્તે સુન્તે બેદિલકો ઠગનેકે લિયે જેબસે તમાશેકે ઇસ્તિહારોંકા બંડલ નિકાલકર બેદિલકો દિખાનેકે લિયે એક સચ્ચા નોટ ઉપર રખકર ગિનતા હય, ઔર નજર બચાકર

નોટકો દૂસરે ક્રીસેમેં રખકર ઇસ્તિહારોંકો બેદિલકી નજરકે સામને દૂસરે ક્રીસેમેં રખ લેતા હય, બેદિલ ઇસ્તિહારોંકો તમામ નોટ સમઝકર માર લેનેકી ફિક્ર કરતા હય.]

અમરિતસર શક્કર બક્કર ચક્કર માર બે ક્રિયાસ,
કાશીજી લાહોર ઔર ઇલાહબાદ કરાચી ખ઼ાસ.
યૂરપમેં લન્ડન પૅરિસ દેખા ખૂબ બેહિરાસ,
રજવાડા જયપૂર દઅવત જિસમેં સાલમેં પચાસ,
દઅવત સાલમેં પચાસ, નઅમત થાલમેં પચાસ.
નિત બિરયાની બાક઼રખ઼ાની બોતલ સામને ગિલાસ.
દેખો મેરા જાહ માન! દેખો મેરી શાન!
મિલ્તા જો વ્હો જાન્તા મુઝકો અપની જાન.
આંખોપર ફ઼રમાન સબ રખતેથે ઇન્સાન,
અચ્છી ક઼િસમત માન્તે હોતા ગર મ્હેમાન—કલકત્તા.

અબયાત,

અમાનત—આપભીતો ખૂબ કર આયે સફ઼ર અય નામદાર!
બેદિલ—(ખુદસે) નોટતો અલ્લાહરે! હયઁ પાસ ઇસકે બે શુમાર!
અનામત—(બનાવટસે) ચક્કર આતા હય મુઝે સાહિબ, ચડ઼ા બેહદ નશા!
[મેજપર હાથ ઔર હાથપર સર રખકર સો જાતા હય, અમાનત; બેદિલકા શાના પકડ઼કર હિલાતા હય.]
બેદિલ—કયૂં હુવે બેહોશ? (ખુદસે) મૌક઼અ ખૂબ હય મુઝકો મિલા!
માલ ઇસકા સબ ઉડ઼ા લૂં, હોશ ઇસકા ખો ગયા,
નોટ જો સબ મિલ ગયે તો કામ અપના હો ગયા.
[બેદિલ ચિમ્ટેસે જેબમેંસે બંડલ ઔર નાસદાની નિકાલતા હય, અમાનત નશેમેં હોકર બેદિલકો શરાબ પીનેકો કહતા હય.]
અમાનત—વ્હે તકલ્લુફ઼ મુઝકો સાહિબ આપકા ભાતા નહીં, પીજિયે :—
બેદિલ—પીતા હૂં, મયઁ કુછ ભાગ તો જાતા નહીં!
[અમાનત નશેમેં હોનેકો બેદિલકો બહુતસી શરાબ દેતા હય.]
અમાનત—લીજિયે, સબ પીજિયે વ્હે જામ મેરે હાતસે,
બેદિલ—હો ગયા લાચાર મયઁ તો આપકી બસ બાતસે!
[યક બારગી પીનેસે બેદિલ નશેમેં હોકર ઔર બકતા હય.]

ઇંગ્રેજી તર્જ.

મજા કરો યાર મજા, મજા કરો નાચો, ગાવો, બજાવો—મજા.
ધૂમધામ હો મુદામ, ગમકા જરા દેકે રજા,
યાર મજા, યાર મજા, માર મજા, ખાવ પીયો, નાચો ગાવો—મજા.

[બેદિલ મેજપર જોરસે હાથ મારતા હય, નૌકર ધબરાકર આતા હય, અમાનત ઉસે સમઝાતા હય.]

અબયાત.

અમાનત—ન ઘબરાવ, ખુશદિલ હયઁ યેહ આદમી,
કરેંગે ન નુકસાન લેકિન કભી.

[નૌકર જાતા હય, બેદિલ સામનેસે એક થાનેદારકો આતા હૂવા દેખકર ઘબરાતા હય.]

બેદિલ—અરે તોબા! યેહ કયસી આઈ બલા!

[બેદિલ મેજકે નીચે છિપ જાતા હય, થાનેદાર મઅ સિપાહીકે દાખિલ હોકર અમાનતસે હાલ પૂછતા હય.]

થાનેદાર—કહાં હય અજી માલિક ઇસ જાયકા?
અમાનત—વહ અન્દર હય સાહિબ, યહ હય રાસ્તા.

[હાથસે રાહ બતાતા હય.]

બેદિલ—(ખુદસે) દફ્અ હો યહાંસે અરે બેહયા!
થાનેદાર—કરો મઅફ, તકલીફ મયઁને દિયા!
બેદિલ—(ખુદસે) કરે તુઝકો શયતાન ગારત, ખુદા!

[આવાજ આનેસે થાનેદાર ઇધર ઉધર દેખતા હય.]

અમાનત—મગર કયસે આના હૂવા આપકા?
બેદિલ—અરે હોને દેતા નહીં કયૂં દફ્આ?
થાનેદાર—લગાના હય મુઝે ચોરકા યાં પતા,
બેદિલ—(ખુદસે) ફઁસા મયઁ યહાં આકે કયસા બુરા!
થાનેદાર—વહ હોગા કહીં જી બચાકે છિપા,
મગર હમસે બચકે કહાં જાયગા?
છિપા હય; મગર સામને હય મેરે,

[થાનેદારકી બાતપર બેદિલ ઘબરાકર બોલ ઉઠતા હય.]

બેદિલ—અરે મયઁ નહીં! કહતે હો કયા મુઝે?

[થાનેદાર બેદિલકો દેખકર ઉસકે તરફ જાતા હય, બેદિલ બાત ટાલનેકે લિયે જમીંનમેં કોઇ ચીજ ઢૂંઢતા હય.]

થાનેદાર—નહીં તૂ અગર તો બતા કૌન હય ?
મુઝે હાલ અપના સુના, કૌન હય ?
તેરા નામ ?

બેદિલ—ગુલફામ.

થાનેદાર—હં ? (હઁસકર) પેશા ?

[અમાનત થાનેદારકો ટાલનેકે લિયે બાત બનાતા હય.]

અમાનત—સાહિબ, જાનેભી દો; મતવાલા હય, કબસે કુછ ન કુછ બકતા હય.

થાનેદાર—પર યેહે મેજકે નીચે કયા દેખતા હય? કયા કુછ ગિરા હય ?

બેદિલ—જી હાં, મેરા રૂપયા ગિરા હય.

થાનેદાર—કહાં, કિધર ?

બેદિલ—મયેઁ જાત્તા તો ખાક કયૂં છાત્તા ? ઢૂંઢ લાવો તો બતાદે. (બહાનેસે) મિલા, મિલા, યેહે મિલ ગયા.

થાનેદાર—અચ્છા, તો મયેઁ ચલા.

બેદિલ—ખૂબ ટલી બલા.

અમાનત—સલામ અલયક, અલયક સલયક.

થાનેદાર—(જાતે જાતે) કયા કહના, સલ્લેઅલા.

[થાનેદાર હૉટલકે માલિકકી તાલાશમેં અન્દર જાતા હય,
અમાનત બેદિલકો ચોર જાનકર ખુશ હોતા હય.]

અમાનત—(ખુદસે) "પીરકી ગત મુજાવર જાને, ચોરીકી નસ ચોર પિછાને." હંહં ! મયેઁને પહલેહી ભાંપાથા કે શેરકે ખાલમેં કોઇ ભેરૂ હય ! આખિર વહી નિકલા ! થાનેદારકે આનેસે જબ છિપા તો ઔરભી જાહિર હો ગયા. "ચોરકી દાડીમેં તિન્કા." અબ ઇસકા સર ઉલ્ટે છુરેસે મુંડૂં, તબ તો મયેઁ સહી "ચોરકા ભાઇ ગઠકટા."

[થાનેદાર મય સિપાહીકે અન્દરસે આતા હય.]

અમાનત—(થાનેદારકો) સલામન અલેકુમ.

થાનેદાર—આલેકિસ સલામ સાહેબ.

[થાનેદાર મય સિપાહીકે જાતે હયઁ.]

બેદિલ—ગયા યા નહીં નાબકાર, ઝુક ઝુકકે હૂવા મયેઁ બેજાર !

અમાનત—આવ, નિકલ આવ, ગયા વોહ અકલકા અધૂરા. (બેદિલ બાહેર આતા હય, અમાનત ઉસે ઘબરાતા હય) અરેરે ! વોહ તુમારી કુબાપર શાયદ બિચ્છૂ હય યા કનખજૂરા ! (બેદિલ બિચ્છૂકા

નામ સુનકર બદહવાસ હોકર જુબ્બા ઉતાર દેતા હય, અમાનત જુબ્બેકી જેબસે નાસદાની નિકાલકર બિચ્છુકી તાલાશમેં ધરપચ કરતા હય, ઔર જુબ્બા રખ દેતા હય.) વો નહીં હય, કહીં ચલા ગયા, જાને દો. મુઝે જરા જુરૂરી કામ હય; તુમ ઠહરો, મયૈં જાતા હૂં ઔર ઉસે કરકે અભી આતા હૂં.

અબયાત.

બેદિલ—(ખુદસે) યેહ ટલ જાય તો મયૈંભિ દેખૂં વેહ માલ,
જો મયને લિયા જેબસે હય નિકાલ.
(અમાનતસે) બહુત ખૂબ, સોતાહું મયૈંતો યહાં,
મુઝે હો ગયા નશા બસ એગુમાં.

[બેદિલ બહાનેસે સોજાતા હય, અમાનત દવાતસે સિયાહી નિકાલકે બેદિલકે મુંહપર લગાતા હય.]

અમાનત—બિરાદર, પસીના મુંહપર બહુત આયા હય, મયૈં પોંછ દેતા હૂં; આપ સો રહિયે. [અમાનત જાતા હય, બેદિલ ખુશ હોકર જુબ્બેકે જેબમેં નાસદાની દેખતા હય, ઔર ન મિલનેસે હયરાન હોતા હય.]

બેદિલ—અયેં ! નાસદાની કહાં ગઇ ! (ગોર કરકે) મયૈંને ચુરાઇથી યા ફકત ખિયાલ મુહાલ હય ! શાયદ વહી લે ગયા ! મુઝે ધોકા દે ગયા ! ખયર, નાસદાની છોડો, નોટ તો દેખો. (જેબ દબાતા હય) હયતો સહી. અહાહા ! પૌબારહ હયેં. નાસદાનીકા નાસ હય; બલાસે, નોટ તો પાસ હય. (બંડલમેંસે નોટકે એવજ ઇસ્તિહાર દેખકર હયરાન હોતા હય) હત તેરી ! મયૈં તો ઇસકો નોટ સમઝાથા; મગર યેહતો સબ તમાશેકા ઇસ્તિહાર હયેં ! યેહતો દિલશેરકા દાદા નિકલા ! જભી જલ્દીસે ભાગા ઔર મયૈંને માલકે લાલચસે ન રોકા. યેહતો નયા રંગ, નિરાલા ઢંગ હય ! [નૌકર આનકર ખાના તૈયાર હોનેકી ખબર દેતા હય.]

નૌકર—સાહિબ, ખાના તૈયાર હય, કહાં વેહો તુમારા યાર હય ?
[મુંહ કાલા દેખકર નૌકર હઁસતા હય, બેદિલ ગુસ્સે હોતા હય.]

બેદિલ—અયેં ! કયસા બેતમીજ હય ! હઁસતા કયા હય ?

નૌકર—જી કુછ નહીં. (ખુદસે) "મુંહ કાલા, બખ્ત ઉજાલા."
[નૌકર હઁસતા હય, બેદિલ ખફા હોતા હય.)

બેદિલ—ગુસ્તાખ બેઅદબ ! નહીં જાના કે મયૈં કૌન હૂં ? નવ્વાબ બહરુદ્દૌલા !

નૌકર—જરા અપના મુંહતો દેખિયે નવ્વાબ સાહેબ ! [હઁસતા હય.]

બેદિલ—કુછ તેરી શામત આઇ હય ? બચ્ચા સરપર એક બાલ ન છોડૂંગા !

નોકર—પહલે જરા અપના મુંહ ધો આઇયે. [હઁસતા હય.]

બેદિલ—અબ જો તૂને દાંત નિકાલા તો મયેં જૂતેસે બાત કરૂંગા !

નોકર—નવ્વાબ સાહિબ, ખફા ન હો. દેખોતો સહી, આપકે મુંહપે કાલિખ કયૂં લગી હય ?

[નોકર આઇના લાકર દિખાતા હય, બેદિલ હયરાન હોતા હય.]

બેદિલ—હાય હાય ! યેહ કામ ઉસી બદમઆશકા હય ! તૌબાહ ! કમબખ્ત, માલભી લે ગયા ઔર મુંહભી કાલા કર ગયા !

નોકર—ખયર ! લાવો, હમારા પયસા ચુકાવો.

બેદિલ—મેરી સૂરત તુમ્હેં શરીફ્કીસી નજર આતી હય; યા લુચ્ચેસી ? અરે મયેં લુટ ગયા ! સૌદાઇ નહીં; દીવાના નહીં; નવ્વાબ હું, મગર શરાબકી બ દૌલત ખરાબ હૂં. મેરે પાસ કયા હય કે તુમ્હેં દૂં ?

નોકર—નહીં હય તો નિગલને કયૂં આયા ? "જેબમેં નહીં ચિકની ડલી, છયલા ફિરે ગલી ગલી," વહી મસલ ! નિકાલ પયસે, નહીં ચલ થાનેપર ! અરે વાહરે અલબેલે નવ્વાબ ! યેહ મુંહ ઔર મસૂરકી દાલ ? દામ દે યા કપડે નિકાલ !

[નોકર ગરદન પકડતા હય, બેદિલ ચિલ્લાતા હય.]

બેદિલ—અરે માર ન ! ખુદાકે લિયે ઇસ વક્ત મુઝે મઆફ કર. લે મેરી કુબા લે, મુઝે જાને દે.

[બેદિલ કુબ્બા દેતા હય, નોકર ઉસે ધક્કા દેતા હય.]

નોકર—ચલ, નિકલ યહાંસે.

[નોકર, બેદિલકો ખીંચતા હય, વ્હો ચિલ્લાતા હય.]

તમામ હુવા બાબ દૂસરા.

બાબ તીસરા—દિખાવ પહલા.

દીવાનખાના.

[દિલશેર ઔર મુશર્રફ દોનો આપસમેં બાતેં કરતે હયઁ.]

મુસદ્દસાત.

મુશર્રફ—મીલા દામાદ મુઝકો આપસા અચ્છે ઘરાનેકા,
બજા લાવૂં ન કયૂં મયઁ શુક્ર ઇસ મકસદ બર આનેકા.
ઇરાદા થા અજીજો, આશનાવોંકે બુલાનેકા,
કઈ દિન ધૂમસે કરના થા જલ્સા નાચ ગાનેકા.
મન્અ તુમને કિયા, કુછ હૌસલા અપના નહીં નિકલા,
જમાના કયા કહેગા, "જેબસે પયસા નહીં નિકલા."

દિલશેર—નહીં ડરના મુનાસિબ અયસી બાતોંમેં જમાનેસે,
નહીં કુછ ફાયદા, બેફાયદા દૌલત લુટાનેસે.
ફકત હય ચાર દિનકી વાહવા ! પયસા ઉડાનેસે,
નહીં દેતા કોઈ જબ તંગ હો ઇન્સાન ખાનેસે.

મુશર્રફ—ઔર તો ખયર ! મગર ખુશનસીબ કોબી ન બુલાયા. નામદારખાં જયસેકો દઅવત ન દીયા. વ્હો લોગ અપને જીમેં કયા કહેંગે, તમામ ઉમ્ર મુઝે શર્મિન્દા કરેંગે !

દિલશેર—અગર આજ મયઁ ન ગયા, તો મેરે વજીફેકે લાખોં રૂપયે ડૂબ જાયઁગે, ઇસ લિયે આજતો શરઈ નિકાહ હો જાને દીજિયે, ચંદ રોજમેં મયઁ ફિર આવૂંગા ઔર યહાં આકે જલ્સા વ દઅવત દૂંગા.

મુશર્રફ—ખયર ! જો કહો મુઝે મંન્જૂર હય, દિલારામકી શાદી આપસે હો, યેહ બહુત જુરૂર હય. કાજી અભી આતા હોગા, મયઁ જાતા હૂં ઔર તમામ તૈયારી કરાતા હૂં.

દિલશેર—બિસમિલ્લાહ ! [મુશર્રફ જાતા હય, દિલશેર ગૌર કરતા હય.]

અબયાત.

ખુદા જલ્દી કરે સબ ખયરસે અન્જામ શાદીકા,
નસીબોંસે હૂવા હય દેખના હંગામ શાદીકા.
નિકાહ હો જાય તો જલ્દીસે દિલઆરામકો લેકર,
નિકલ જાવૂં કિસી ટાપૂમેં, વાં જાકે રહૂં બેડર.

[દિલશેર, સામનેસે ખુશબખ્તકો આતા હુવા દેખકર હયરાન હોતા હય.]

યેહ કૌન! ખુશબખ્ત! હાય!

[દિલશેર અફસોસસે હાત મલતા હય, ખુશબખ્ત આતા હય, દિલશેર જી કડા કરકે અપનેકો છિપાનેકી તજવીજ કરતા હય.]

અબયાત.

ઓહો! તસલીમ. હજરત આઇયે, બન્દા નિવાજી કી,

[દિલશેર હાત મિલાને ચહાતા હય, ખુશબખ્ત હાતકો ઝટકકર ઇન્કાર કરતા હય.]

ખુશબખ્ત—પકર મત હાથ ઓ મલઊન! ખૂની! નાસજા! મૂજી!
ખુલા બદજાત મુઝપર હાલ તેરી જઅલસાજીકા,
બિછાના તેરા આલમમેં દગાબાજીકી બાજીકા.

દિલશેર—(દમમે) કિસે કહતે હો યેહ, અન્જાન હો કયા જાનકે સાહેબ?
સુખન મુંહસે નિકાલો આદમી પહચાનકે સાહેબ!

ખુશબખ્ત—ન પહચાનાથા પહલે, લેકિન અબ પહચાન આયા હું,
ખબર લેને તેરી મર્યે ખૂબ અય શયતાન આયા હૂં.

દિલશેર—(દમ દેકે) કૌન શયતાન?

ખુશબખ્ત—તૂ દિલશેર નાબકાર!

દિલશેર—કયા પહચાન?

ખુશબખ્ત—અભી હો જાયગા ઇજહાર.

[ખુશબખ્તકી હિમ્મત દેખકર દિલશેર ઉસે દમ દેતા હય.]

દિલશેર—ખુશબખ્ત! અગર તૂ મુઝે સચ્ચા દિલશેર જાનતા હય, તો દિલશેરકી દિલેરીભી માનતા હોગા! દુન્યામેં કોઇ શય મુઝે ડરાનેવાલી નહીં હય. ઇસ વકત અપની ઇજ્જત લેકે યહાંસે ચલા જા, હમારે બીચમેં ન આ. અપની જાન, અપની હુરમત બચા, વર્નો સાત ફલકકે પર્દેમેં તૂ અગર છિપેગા તો વહાંસેભી તેરી ખબર લૂંગા!

ખુશબખ્ત—અગર મર જાવુંગા, તોભી મુશર્રફકી ઇજ્જત ઔર દિલારામકી જિન્દગી બરબાદ હોને ન દૂંગા. નાબકાર, ખૂંખ્વાર! ઇસ દો નેકીકે બદલે અપની જાન તુઝે મર્યે આપ હુવાલે કરતા હૂં. મેરે બાપકી તરફ મુઝેભી તૂ માર; મગર ઇસ બેચારે બૂઢે રઇસકો ન કર ખ્વાર!

[ખુશબખ્તકો દિલશેર આજજીસે મનાતા હય.]

અબ્યાત.

દિલશેર—રખો અબસે હમારી દોસ્તી આપ,
અબસ રખતે હો હમસે દુશમની આપ.
નહીં ગર ચાહતી તુમકો દિલારામ,
મેરી તકસીર ઇસમેં કયા નિકોનામ?
ન ભરકાયા ન મૈંયને દિલકો પેરા,
કુસુર ઇસમેં નહીં જિનહાર મેરા.

ખુશબખ્ત—હમારી દોસ્તી તુમસે? અરે વાહ!
કમીનેસે શરીફોંકી હો, કયા રાહ?

[ખુશબખ્તકે ન માનેસે દિલશેર ઉસકે પાંવ પરતા હય.]

દિલશેર—છોર દો ખયર! મુઝે યાંસે ચલે જાને દો,

ખુશબખ્ત—છોર દૂં તુઝસે સિતમગારકો મયૈં ખૂનીકો?

[મુશર્રફ જલ્દીમેં આતા હય ઔર ખુશબખ્તકો ન દેખકર દિલશેરકો તાકીદ કરતા હય.]

મુશર્રફ—દેર કયૂં કરતે હો, હયૈં આ ગયે કાજી સાહિબ,
આપભી બ્યાહકો તૈયાર હો જલ્દી સાહિબ.
[યકાયક ખુશબખ્તકો દેખકર મુશર્રફ ખુશ હોતા હય.]
કૌન! ખુશબખ્ત હો? ઇસ વકત કહાંસે આયે?
કિસ શહરકો ગયેથે, કબ હો વહાંસે આયે!
આ ગયે વકત પ તુમભી તો બહુત ખૂબ હૂવા,
આજ અભી બ્યાહ દિલારામસે હય કાદિરકા.

ખુશબખ્ત—આ ગયા વકત પ દેને તુમ્હેં ગમનાક ખબર,
શુક હય આપકી ઇજજત પ અભી કમ હય જરરા!

[મુશર્રફ હયરાન હોકર પૂછતા હય, દિલશેર અફસોસ કરતા હય.]

મુશર્રફ—સાફ ફરમાઇયે, કયા બાત હય?

ખુશબખ્ત—સુનિયે સબ હાલ!
જયબકા ઘરમેં તુમ્હારે યહે બીછા હય સબ જાલ.
જાન્તે જિસકો શરીક અપના હો તુમ ઔર શરીફ,
હય વહ દિલશેર, મેરે બાપકા ઔર મેરા હરીફ!
બન્કે નવ્વાબ જો રહતા હય તુમારા સાથી,
હય વહ બેદિલ, નહીં નવ્વાબ, હય ઇસકા સાથી!
બાપકા ઇસને મેરે ખૂન કિયા: અપને પતા;
જોકે ખુદ ઇસકા બનાયા હય, વહ લો અબ દાના.

મુશર્રફ—આહ ! કયા બાત હય, કયા જઅલ, યહે અંધેર કયસા !
(ગુસ્સેસે) ગુસ્સા આતા હય કે હયું કર હુવા અંધેર અયસા !
[દિલશેર બાતકો ટાલનેકે લિયે બાતેં બનાતા હય.]

દિલશેર—અંધેર ? કુછ અંધેર નહીં, સિર્ફ સમઝકા ફેર હય. અદાવત ! મહ્જ અદાવત ! દિલારામસે શાદી ન હોનેકી અદાવત ! સાફ વહી કીના, વહી દુશમની. યેક દુશમનસે યેક આબરૂદાર દોસ્તકો જલીલ કરાના, યહે કયસી શરાફત, કયસા દોસ્તાના ? કલ મુઝે ઇસ ઘરમેં પાની પીના હરામ હય, ઔર અગર ઇસ વકત ઔર કુછ મેરી હિકારત ઔર જિલ્લત આપને ઇસકે મુંહસે સુની, તો અભી આપકો મેરા સલામ હય.

ખુશબખ્ત—હં હં ! ચોરી ઔર સિરજોરી ? અભી સબ જાહિર હો જાયગા ! [ખુશબખ્ત, બેદિલકી માકે પાસસે લાયે હુવે રૂમાલ વ જંજીર મુશર્રફકો દિખાતા હય.]

અબયાત.

દેખો જંજીર વ રૂમાલ મેરે બાપકી હય,
નામ હય ઇસ પ લિખા—અકુલ કહાં આપકી હય ?
ઉસ્સે મઅલૂમ મુઝે ભેદકિ હર બાત હુઈ,
માંસે બેદિલકે યકાયક જો મુલાકાત હુઈ.
ખૂબ ખાતિર જમઅ કરકે મયેં યહાં આયા હૂં,
લો યહે તસવીરભી પૂલીસસે મયેં લાયા હૂં.

[ખુશબખ્ત તસવીર નિકાલકર મુશર્રફકો દેતા હય,
મુશર્રફ તસવીરકો દિલશેરકે ચ્હેરેસે મિલાતા હય.]

મુશર્રફ—આહ ! દિલશેર ઇસ્તિહારી ઇસ પ તો લિખ્ખા હય નામ !
ખુશબખ્ત—ઔર ચ્હેરા ઇસ્સે ઇસ મૂજીકા મિલતા હય તમામ !
મુશર્રફ—હાય ! ઇસને કામ મેરા કર દિયા કયસા તમામ !
ખુશબખ્ત—કર લિયા ઇસને ભતીજીકો તુમારે આકે રામ.
[મુશર્રફ ગાલેબ જાતા હય, ખુશબખ્ત રોકતા હય.]

મુશર્રફ—છોડના મૂજીકો વાજિબ હય નહીં જિનહાર અબ,
દૂંગા પૂલિસમેં ઇસે, હય યહે ખરાબીકા સબબ.

શબખ્ત—ઠહરિયે, જલ્દી ન કીજે, હો અગર મશહૂર બાત,
ખાકમેં મિલ જાયગી ઇજ્જત તુમારી નેક જાત.
આગ ભરકાનેસે હાસિલ કયા ? બુઝાના ચાહિયે,
ઇસકે સાથીકો બસ અબ જલ્દી બુલાના ચાહિયે.
[નોકરકો બુલાતા હૈ.]

મુશર્રફ—હય કોઇ ? [નોકર આતા હય.]

નોકર—જી હાં,

મુશર્રફ—બુલા લા જાકે ઇસકે દોસ્તકો,

નોકર—કૌન ? વ્હો નવ્વાબ ?

મુશર્રફ—હાં, ચલ જા, યહાંસે દૂર હો.

[નવ્વાબકા નામ સુનતેહી મુશર્રફ ગુસ્સેમેં આ જાતા હય, નૌકર તઅજ્જુબ હોકર ઘબરાકે જાતા હય, મુશર્રફ આહ વ અફસોસ કરતા હય, દિલશેર ગમ ખાતા હય.]

દિલશેર—(ખુદસે) દિલશેર ! ખુદાને થા જિસે શેર બનાયા,
અફસોસ ! ઉસે ઇશ્કને અબ ભેર બનાયા !

[બેદિલ અકરકે આતા હય.]

બેદિલ—આપકા નૌકર અજબ અહમક હય, ઉલ્લૂ હય નિરા !
સો રહાથા મયૈં, દિયા ઇસ જોરસે મુઝકો હિલા;
યેહ જગાનેકા અમીરોંકે નહીં હય કાયદા !
આપને શાયદ બુલા ભેજા હય ? કહિયે; કયા હુવા ?

[મુશર્રફ દોનોકો મારને જાતા હય, ખુશબખ્ત રોકતા હય.]

મુશર્રફ—દૂર હો, નિકલો ઇસી દમ, સામનેસે દૂર હો,
જાવ, ભાગો દોનો, મુંહ કાલા કરો અબ મૂજીયો.

[મુશર્રફ ફિર મારને જાતા હય, ખુશબખ્ત ઉસે મનાતા હય, દિલશેર ચલા જાતા હય, બેદિલ મારે ડરકે કમરેમેં છિપતા હય.]

ખુશબખ્ત—અબ આપભી યહાંસે ચલિયે, મયૈંભી સાથ હૂં. આને જાનેવાલોંકો સમઝાઇયે, કુછ બાત બનાઇયે, શાદી ટલ જાનેકી ખબર સુનાઇયે. અચ્છા હુવા, આપને ધૂમધામ ન કિયા, આઇયે.

[છિપા હુવા બેદિલ ભાગ જાતા હય, મુશર્રફ પચતાકર ખુશબખ્તકો ગલે લગાતા હય.]

મુશર્રફ—હાય ! ઓ ફરિશ્તા ખસલત, દર્દ શરીક અઝીઝ ! અગર મયૈં તુઝસે દિલારામકી શાદી દેતા, તો કયૂં યેહ મુસીબત સર લેતા ! મુઝે મુઆફ કર ઔર આજહી ઉસે કુબૂલ, તો દૂર હો સબ મલૂલ.

ખુશબખ્ત—સાહિબ, અબ મુઝે વ્હો ખિયાલભી નહીં હય, મેરી શાદી યહાંસે દૂર યેક અમીરકી નવાસી રયહાન નામીસે હો ગઈ, અબ કુછ મલાલભી નહીં હય. ચલિયે અબ કામ દેખિયે, ઇસકા અન્જામ દેખિયે. [મુશર્રફ અફસોસ કરતા હય, ખુશબખ્ત મનાકર સાથ લે જાતા હય, દૂસરે તરફસે દિલારામ ફરસી

લિબાસમેં રંજકે સાથ મએ ખ્વાસોંકે આતી હયેં,
ખ્વાસેં સુહાગકા રાગ ગાતી હયેં.]

માંડ—ગરબી.

ખ્વાસેં—શાદી મુબારક ભાગ ભરી જમ જમ સોહે સુહાગ.
ચમનસી રહે તૂ પ્યારી શાદ હરી, હો સદા રંગ રાગ.
ચેરી તેરી હો આકે હૂરો પરી—શાદી.
[એક ખ્વાસ દિલારામકો કંગના બાંધતી હય.]
કંગના બંધાય નાજુક નાજ ભરી મેરી બનરી નાદાન,
જગતમેં રહે તેરી નામવરી, અયશ હો નવ જવાન,
ન કમ હોવે દમભર રાહત જરી—શાદી.
[એક ખ્વાસ દિલારામકો ગમગીન દેખકર મનાતી હય.]

અબયાત.

ખ્વાસ—હઁસો, બોલો, કિસ વાસ્તે હો મલૂલ ?
ખિલે બાગે અરમાંમેં શાદીકા ફૂલ.
દિલારામ—ખુદા, મુઝકો બહના વ્હો દિનતો દિખાય,
ખબર હય કિસે, કલકો કયા પેશ આય !
૨ ખ્વાસ—હઁસો, બોલો, આવો, કરો ચલકે સયર,
દિલારામ—ચલો, તુમ ચલો, મયેંભિ આતી હું ખયર !
૧ ખ્વાસ—ચલો બહના, મેંદી રચાને ચલેં,
૨ ખ્વાસ—ચલો આવ, સુહગી બનાને ચલેં.
[સબ ખ્વાસેં જાતી હયેં, દિલારામ અપની હાલતપર
અફસોસ કરતી હય.]

"Jenny my own true love"—Air.

દિલારામ—નહીં મેરા વ્હો રંજ જો ટાલેસે ટલ જાય,
લગા હય ધુન જિસ ચીજમેં, બેશક વ્હો ગલ જાય.
ગમે નિહાંકી હો ખબર, કિસકે દિલકો હાય !
ફલકસે દિલકે હાય ! કબ ગમકા બાદલ જાય !
દેખૂં કયા દિખલાય ખુદા, દેખૂં કયા ચલ જાય,
જાયે હસરત જાનકી, યા દમ અવ્વલ જાય.—નહીં.
[મુશર્રફ નૂરજહાંકે સાથ ફિક્ર કરતે હુવે આતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ—કયા કહેં, હમપર ગજબ ટૂટા ખુદાકા યક બ યક !
કર ગયા બસ કામ મુઝ નાકામકા જૌરે ફલક.
[મુશર્રફકો બેચયન દેખકર દિલારામ ઘબરાતી હય.]

દિલારામ—(**ખુદસે**) યા ઇલાહી! ખયર કરના, કુછ બુરે આસાર હયૈં,
(**નૂરજહાંસે**) ક્યૂં ચચાકા હાલ કયા હય, કિસ લિયે બેઝાર હયૈં ?

મુશર્રફ—શાદીકા હોગા તુમકો દિલારામ તો ઉમંગ,
કિસ્મતને લેકિન ઔરહી બદલા યહાં હય રંગ !
દુનિયા હય અય અઝીઝ યેહ મયદાન જંગકા,
દુઃખ સુખકા જંગ જિસમેં હય નિત યેક ઢંગકા.
શાદી તુમારી ઠહરીથી જિસ્સે, વ્હો યક શરીર;
દિલશેર નામી ઠગ થા, યહાં થા બના અમીર.

[દિલારામ ચોંકતી હય.]

દિલારામ—હય હય ચચા ! યેહ આપ પ ઇજહાર હો ગયા ?
દિલ આપકાભી જબતો ખબરદાર હો ગયા !
અય ચર્ખ ! દો ઘરી ન કિયા તૂને સબ્ર હાય !
મુઝ બેગુનહકિ જાન પ કયસા યેહ જબ્ર હાય !

[દિલારામકો વાકિફકાર જાનકર મુશર્રફ ગુસ્સે હોતા હય.]

મુશર્રફ—કયા હાલસે તુ ઉસકે ખબરદાર થી અરે !
ઉસ બદમઆશકી તુ છિપી યાર થી અરે !

[દિલારામ, મુશર્રફકે પયર પર દોઝાનું ગિરતી હય ઔર દામન પકરકર આજજી કરતી હય.]

દિલારામ—મયૈં તો બશર હૂં એક ખતાવાર આમમેં,
ફૅંસ જાતે હયૈં ફરિશ્તેભિ ઉલફતકે દામમેં.
હાજિર ગલા હય, કાટ લો, યા મુઝકો તેગ દો,
ચાહો જો તુમ સજા, વ્હો મુઝે બેદરેગ દો.

મુસદ્દસ.

મુશર્રફ—
(**ગુસ્સેસે**) જિસને તબાહ મુઝકો, મેરા ખાક ઘર કિયા,
ઉસ્સેહી સાજ તૂને અરે બદ ગુહર કિયા ?
દિલ દે દિયા લુટેરેકો, મેરા ન ડર કિયા,
મુઝકો ખિયાલ ગયરસે તૂને બતર કિયા !
માં બાપને તેરે તો જહાંસે સફર કિયા,
ખૂબ ઉન્કા નામ તુનેભી રોશન મગર કિયા !

[ચિઢકર મારને જાતા હય, નૂરજહાં રોકતી હય.]

અબ્બયાત.

નૂરજહાં—ઠહરોભિ અય મિયાં, કરો ઇતના ગઝબ નહીં,
ઇતનાભિ યેક બચ્ચી પ અચ્છા ગઝબ નહીં.
ભોલી હય, બે જબાન હય, નન્હી નદાન હય,
ઇસકા નહીં કુસૂર, યહે બેજા ગુમાન હય.

મુશર્રફ—ઇસ નંગ ખાનદાનકો પાલા ઇસી લિયે ?
મા બાપસે જિયાદા સમ્ભાલા ઇસી લિયે ?
ભાઈ ગયા જહાનસે, ભાવજ ગુજર ગઈ,
યહે નાબકાર કયૂં ન ઉસી વકત મર ગઈ !

દિલારામ—બેશક કુસૂરવાર હૂં, બેશક હૂં નાસમજા,
દુશમન હૂં નંગો નામકી, બદકાર, બેહયા !
પરતા હય કૌન આપ મહબ્બતકી લાગમેં,
સમસે તો કૌન જાનકે ગિરતા હય આગમેં ?

[ગરદન ઝુકાકર પાવ પર ગિરતી હય.]

મુશર્રફ—ખૂની હય બદમઆશ, જગહ ઉસકી દાર હય,
દિલારામ—અપનીભિ ઉસકે દાર પ અબતો મદાર હય !
મુશર્રફ—જગમેં જો હય બુરા વહ તુઝે કયૂં અઝીઝ હય ?
દિલારામ—અચ્છે બુરેકિ ઇશ્કમેં કિસકો તમીજ હય.
શરમિન્દા મત કરો, મુઝે કાટો કે માર લો,
તલવાર લાવો; સર મેરા તનસે ઉતાર લો.

[દિલારામ જાર જાર રોકર સરકો પાંવપર રખતી હય,
નૂરજહાં સુહલાતી હય, મુશર્રફ રહમ ખાતા હય.]

મુશર્રફ—કયસા ગઝબ ખુદાને યહે ડાલા સિતમ ! સિતમ !
તેરા કુસૂર કયા, હુવે લાચાર ખુદહી હમ.

[મુશર્રફ દિલારામકો ઉઠાકર ગલે લગાતા હય, દિલારામ
બેઇખ્તિયાર રોતી હય.]

જાને દો, ખયર ! જોકે મુકદ્દરમેં થા, હુવા,
અબ જી કરો ઠિકાને, હુવા સો હુવા, હુવા.

દિલારામ—કરતે હો મુઝ પ રહમ, શફકત હય આપકી,
લેકિન યહે ચોટ અયસી મેરે જીકો હય લગી,
મુરઝા ગઈ જવાનીકી મેરે બસ અબ કલી,
થોરેહિ દિનમેં દેખૂંગી અયે મૌતકી ગલી !

[દિલારામ રોતી હય, નૂરજહાં મનાતી હય.]

નૂરજહાં—બેટી ન અયસી બાત કરો ઇસ જવાનિમેં,
કયા આકે તુમને દેખા અભી જિન્દગાનિમેં ?
મત લો ખિઝાંકા નામભી ફ્રસ્સે બહારમેં,
ફૂલી ફૂલી રહો ચમને રોજગારમેં.

દિલારામ—અલ્લાહ આપકી વ્હ મુબારક કરે દોઆ,
(મુશર્રફસે) લેકિન બતાઇયે મુઝે, કે વ્હો કહાં ગયા ?

મુશર્રફ—દિલશેર ?

દિલારામ—હાં,

મુશર્રફ—ગયા વહ કહીં, કયા ખબર મુઝે ?
લેકિન નજર ન આયેગા વહ ફિર કભી તુઝે.

દિલારામ—સબ હાલ ઉસકા કિસને કહા આપસે ભલા?

મુશર્રફ—ખુશબખ્તને, કે જિસને લગાયા હય સબ પતા.
[ખુશબખ્તકા નામ સુનકર દિલારામ પચતાતી હય.]

દિલારામ—ખુશબખ્ત ! હાય ! મુંહ ઉસે દિખલાવુંગી મયેં કયા !
બેઇતિજતીસે મેરી વ્હો આગાહ હો ગયા !
[જમીનપર ટુકટુકી બાંધકે રોતી હય, યેક નૌકર
આનકર નામદારખાંકે આમદકી ખબર દેતા હય.]

નૌકર—અય સરકાર જી વિકાર, મુર્શિદાબાદસે આપકે દૂસરે હિસ્સેદાર સરદાર નામદારખાં આયે હયેં.

બયત.

મુશર્રફ—ચલતા હું મયેં, (દિલારામસે) ન રો અય દિલારામ, જી ન દે,
(નૂરજહાંસે) મયેં જાતા હું, સમ્ભાલ તૂ, બહલાકે રખ ઇસે.
[નૂરજહાંકો સોંપકર મુશર્રફ મઅ નૌકરકે જાતા હય]

દિલારામ—અય ચચી, મુઝે વ્હે ઘર અબ કૃયદખાના હય. જબસે દિલશેરકો નિકાલા, મુઝેભી ઉસકે સાથ નિકાલ દો, ઉસીકી રાહમેં ડાલ દો. વ્હે સમઝો દિલારામ મર ગઇ!

[દિલારામ રોતી હય, નૂરજહાં મનાતી હય.]

નૂરજહાં—બેટી, રો-રોકે ન દે જાન, મેરા કહા માન. મયેં જાકે તેરે ચચાકો સમઝાતી હૂં, સમઝા બુઝાકે તેરી તસલ્લીકી કોઇ બાત બનાતી હૂં.

[નૂરજહાં જાતી હય, દિલારામ અપને હાલપર અફ્સોસ કરતી હય.]

આસા—ગઝલ.

દિલારામ—સાથ ઉસકા મુઝે હર તૌર ગવારાહી થા,
ઉસકી દૂરીમેંતો મરના મુઝે પ્યારાહી થા.—સાથ.
જાનભી કયૂં ન ગયા લેકે તૂ મેરી દિલબર,
દિલતો ઉલફતમેં તેરી કબસે હુવા રાહી થા.—સાથ.
મુઝ સિતમકશકો કહીંકા ન કિયા તૂને હાય!
કયા તુઝે લૂટનેકો દિલ યહ હમારાહી થા?—સાથ.
[દિલશેર દૂસરે ભેસમેં આતા હય, દિલારામ ચૌંકતી હય.]

મુસલ્લસાત.

દિલારામ—કૌન?
દિલશેર—મયૈં દિલશેર;
દિલારામ—આયે કિસ તરફ તુમ ફિર યહાં?
દિલશેર—નૌકરોંકો દેકે રિશવત આ ગયા ફિર જાને જાં.
દિલારામ—અબ તુમારા કયા ઇરાદા હય કરો જલ્દી બયાં?
દિલશેર—આવ શાદી કર લેં ચોરીસે ચલો હમ તુમ બહમ,
દિલારામ—ઘરસે બાહર જાયૈંતો, લેકિન અગર કુછ હો સિતમ?
ઇસસેતો બ્હેતર યહી હય, નિકલે ગર ઇજ્જતસે દમ!
[દિલારામ રોતી હય, દિલશેર મનાતા હય.]

અબયાત.

દિલારામ—મેરે પાંવ ઉઠતે નહીં, ફિરતા હય ઇન બાતોંસે સર!
દિલશેર—વ્હો મહબ્બત, વ્હો કસમ કયા હો ગઈ પૂરી મગર?
જિંદગી ભર સાથ દેનેકા તેરા ઇકરાર હય,
ઇસકે મયદાનમેં તુઝકો અભીસે હાર હય?
બનકે બેગયરત યહાં રહેનેમેં કુછ ઇજ્જત હય અબ?
શાદી મેરે સાથ કર લેનેમેં બસ હુરમત હય અબ.
નીચે ઔર ઉંચેકે આગે સર તેરા નીચા હુવા,
નંગમેં નામૂસમેં તો કયા હય અબ રખ્ખા હુવા?
દિલારામ—સચ હય અયસે હાલમેં રહનેકા અબ યારા નહીં,
લે ચલો મુઝકો, સિવા ઇસકે કોઈ ચારા નહીં.

ખમ્માચ—તિરાના.

દિલશેર—
સનમ, અલમ ગમ નાહિં કરના,
હાજિર હૂં મયૈં હરદમ હોના શાદકામ તૂ,
ઓ જાની, નાદાની કર નાહિં ડરના.—સનમ.

ખોફ઼ા ખતર દિલબર આવો છોરો સબ,
જાન હમ પ કરમ, આજ કીજે સનમ, માન લીજે સનમ-હાજિર.

[દિલારામ, દિલશેરકે સાથ જાતી હય, દૂસરે તરફ઼સે મુશર્રફ઼જાહ સાથ નામદારખાંકે આતા હય, ઔર બયઠતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ઼—મેરા તો હાલ સુન ચુકે તુમ નામદારખાં,
ક઼ાદિરકા હાલ હમસે મુફ઼સ્સિલ કરો બયાં.

નામદારખાં—હો ગયા સાબિત કે બેશક ખૂન ક઼ાદિરકા હુવા,
હાથસે દિલશેરકે વ્હો રાસ્તેહીમેં મુવા.

મુશર્રફ઼—ઔર વ્હો દિલશેર, ક઼ાદિરબેગ બનકર થા રહા;
મેરે ઘરમેં, ઔર ફ઼રેબ ઉસકા હય આખિર ખુલ ગયા.

નામદારખાં—લાશ ક઼ાદિરબેગકી જિસ રોજ હાથ આઇથી યાર,
થા ગયા દિલશેર બેશક રાતકો હોકર સવાર.
દી સવારી જિસને, દેતા હય ગવાહી ખુદ વહી,
ચોરકા થાંગી, હય કરતા દાદખ્વાહી ખુદ વહી.
હોતી તહક઼ીક઼ાત હય પૂલીસમેં ઉસકી વહાં,
ઔર મયૈં આયા હું લેને હાલ ઉસકા અબ યહાં.

[મુશર્રફ઼, નામદારખાંકે તરફ઼સે હાલ સુનકર ગમ ખાતા હય.]

પહાડ઼ી—તિરાના.

મુશર્રફ઼—અય ભાઇ, કયા અજાબ! પડા હય બે હિસાબ;
મેરે સરપર, મેરે ઘરપર, નામ ડૂબા હય.—અય.
મિલા હય મિટ્ટીમેં નામ હમારા સારા, દામ હમારા સારા,
મેરે પરવર, મેરે દાવર, ક઼હર યહ કયસા હય.—અય.

[દિલારામ ઔર દિલશેર શાદી કરકે આતે હયઁ, દિલારામ દોજાનૂ હોકર અર્જ કરતી હય, દિલશેર સર ઝુકાયે ખડ઼ે રહતા હય, નામદારખાં હયરતસે દિલશેરકો દેખતા હય.]

મારવા—ઠુમરી.

દિલારામ—મેરે વાલી, જાતે આલી—મેરે.
હુવા ખુદાકે ફ઼જલો કરમસે,
અલમ સિતમ સબ અબતર હમસે,

છૂટી હૂં મયૈં અબતો ગમસે—મેરે.
[મુશર્રફ, દિલશેરકો શકકી નજરસે દેખતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ—(દિલારામસે) સાથ હય ય્હે કૌન તેરે ?
નામદારખાં—ય્હે તો હય અસફ્નદિયાર !
માલ મેરા મુઝકો ધોકા દેકે ય્હે લાયા હય માર.
મુશર્રફ—જી નહીં, દિલશેર હય ય્હે,
નામદારખાં—જી નહીં, અસફ્નદિયાર !
બનકે કાસિદ ઘર હમારે આ ગયા ય્હે જી વિકાર.
ખત દિયા, બોલા કે કાદિર જાકે પહુંચે ખયરસે,
આયંગે કુછ દિનમેં, જબ હોંગી ફરાગત સયરસે.
ઔર જુલ મુઝકો દિયા, દો બાર જર ઠગ લે ગયા,
કરકે જાહિર ખુદકો તાજિર, મુઝકો ધોકા દે ગયા.
રૂપ ય્હે કયસા ! મિલાથા મુઝકો ઔરહી ભેસમેં,
મુશર્રફ—કરકે ફિરતા હય હમેશા સાંગ ય્હે હર દેસમે.
[નામદારખાં ગુસ્સેસે લપકતા હય, દિલારામ બચાતી હય.]

ગઝલ—તહતુલ લફ્જ.

દિલારામ—સુનો સાહિબો હાથ ઇસપર ન ડાલો,
સંભાલો, મયૈં કહતી હું સાહિબ સંભાલો !
કર આઈ હું ચોરીસે મયૈં જાકે શાદી,
જો ચાહો તો કાજીસે સાબિત કરાલો.
ખતા ય્હે મેરી હય, મયૈં મરતી હું ઇસપર.
મુઝે માર ડાલો ! મુઝે માર ડાલો !
[મુશર્રફ લાચાર હોકર ગુસ્સા દબાતા હય.]

અબયાત.

મુશર્રફ—દાગ તૂને ઘરમેં મેરે હય લગાયા નાબકાર !
ના ખલફ લડકી ન તુઝસી હોગી કોઇ જીનહાર.
દિલારામ—સચ હય લેકિન ટૂટ સકતા હય નહીં અબતો નિકાહ,
મેરે ખાતિરસે કરો ઇના ખુદારા તુમ મુબાહ.
મુશર્રફ—[ચિડકે] ગર અદાલતમેં મેરી દૌલતભી સારી હો તબાહ,
હો, મગર કાયમ ન રહને દૂં કભી તેરા મયૈં બ્યાહ.
[ગુસ્સેમેં પુકારતા હય.]

નૌકરો ? પકરો ઇસે, કમરેમેં રખ્ખો બંદ,
[નૌકર આતા હય.]

દિલારામ—હાય !

મુશર્રફ—મયૈં બુલાતા હૂં સિપાહી, ભાગ ન્હે મૂજી ન જાય.
[મુશર્રફ ઇશારેસે દિલશેરકો બતાતા હય, નૌકર પકરકર દિલશેરકો અંદર ખીંચ લે જાતા હય.]
(નામદારખાંસે) આપભી ચલિયે જરા બનકે ગવાહ !

દિલારામ—રહમ મેરે હાલપર કુછ રહમ આહ !

મુશર્રફ—(ખ્વાસકો) સુન અય અખ્તર ?

અખ્તર—જી,

મુશર્રફ—ઇસે લે જા તુ કમરેમેં શિતાબ,
દે ન જાને, પર જહાં હય બંદ વ્હો ખાના ખરાબ !
બાતભી કરને ન પાયે કુછ કભી દિલશેરસે.

અખ્તર—મયૈં બજા લાવુંગી ફરમાન, આપ મત ઘબરાઇયે.
[દિલારામકો અખ્તરકે સપુર્દ કરકે, મુશર્રફ મઅ નામદારખાંકે જાતા હય, દિલારામ જાર જાર રોતી હય.]

જિલા—ગઝલ.

દિલારામ—યા રબ મયૈં ગિલા કિસ્સે કરૂં કૌન મેરા હય,
ફરિયાદરસ અબ તૂહી બસ અય બારે ખુદા હય.—યા.
કિશ્તી મેરી ગિર્દાબે હલાકતમેં ફંસી હય,
અય બહરે કરમ દેખકે તૂ ઉકદાકુશા હય.—યા.
ગુલજાર ન છોરેગી કભી બુલબુલે શયદા,
સૈયાદ અગર જબ્હભી કર ડાલે તો કયા હય. —યા.
આલૂદા ગુબાર ઉસ રુખે દિલબરકો ન દેખૂં,
હો જાવું તહે ખાક, યહી મેરી દોઆ હય.—યા.
[જાર જાર રોતી હય, અખ્તર તસલ્લી દેતી હય.]

તિલંગ જીલા—ગત.

ખ્વાસેં—ક્યૂં હારપે રોતી હય તૂ અશ્કોં કે ગોહરકે,
કાબિલ નહીં મોતી ન્હે તેરે તારે નજરકે.

સબ—કર ન હાલ તૂ નિઢાલ, છોર મલાલ,
આવેગા નયનોં કા તારા, દિલમેં સહારા.

રબ તૂ ખુદારા, ઇતના કહા જરા માન,
હમ તેરા હાલ દેખકે જારા નજાર હયેં.
યૂં ગમ ન ખા પિયારી હમ તુઝપે નિસાર હયેં,
ગમ કયૂં યેહ સહતા એજી પ્યારી બાનો—કર.

અબયાત.

અખ્તર—કરો સબ્ર, મત જાન રો રોકે દો,
ચલો અપને કમરેમેં, રુસવા ન હો.

[મુશર્રફ થાનેદારકો બાહર ઠહરાકે આતા હય ઔર દિલારામકો વહીં ખરી દેખકે ખફા હોતા હય.]

મુશર્રફ—ખરી હય અભીતક યહીં બદશઆર ?

દિલારામ—(આજજીસે) તુમારી શફ્ફકતકો ઉમ્મેદવાર.

મુશર્રફ—(ધક્કા દેકર) નિકલ, દૂર હોજા યહાંસે શિતાબ,

[અખ્તર, દિલારામકો લે જાતી હય, મુશર્રફ થાનેદારકો અંદર બુલાતા હય.]

ચલે આવ કુતવાલ સાહિબ જનાબ.

[થાનેદાર મઅ સિપાહીકે અંદર આતા હય.]

મુખમ્મસાત.

(કમરા બતાકર) બંદ ઇસ કમરેમેં હય વ્હો બદશઆર,

થાનેદાર—(સિપાહીસે) જલ્દ પકરો, વર ન હોવેગા ફિરાર !

[સિપાહી કમરેમેં જાતે હય, મુશર્રફ ખુશ હોતા હય.]

મુશર્રફ—હો ગયા દિલશેર ખૂની બસ શિકાર,
કૈદસે ભાગાથા જો દો તીન બાર.

થાનેદાર—મુઝકો થા સરકારસે યેહ ખાસ કાર,
ઢૂંઢતાથા ઇસકો મયઁ લયલો નહાર.
થક ગયા મયઁ ઢૂંઢકે શહરો દયાર.

[સિપાહી જલ્દીમેં હયરાન હોકર આતા હય.]

સિપાહી—વાંતો કોઇબી નહીં હય નામદાર,
છત મગર ટૂટી હય ઘરકી જીવિકાર,

મુશર્રફ—આહ ! ભાગા તોરકે છત નાબકાર !

[સબ કમરેકી તરફ દૌર જાતે હય.]

બાબ તીસરા—દિખાવ દૂસરા.

રાસ્તા.

[દિલારામ મર્દાને ભેસમેં ભગ્ન દિલશેરકે ભાગકે આતી હય આર થકકર ઠહર જાતી હય–વક઼્ત આધી રાતકા.]

અબયાત.

દિલારામ—જિસ ઘરકા માકે ગોદસે સમઝીથી મયૈં અજીજ,
જિસ ઘરકે આગે મુઝકો ઇરમ થા ન કોઇ ચીજ,
તેરે લિયે અય યાર કિયા વ્હો તબાહ હય !
અબ તેરે હાથ ચાહકી મેરી નિબાહ હય.

દિલશેર—જબતક કે દમમેં દમ હય, તુમ્હારા ગુલામ હૂં,
તેરી રજાકી રાહમેં હાજિર મુદામ હૂં.

મુસદ્દસ.

દિલારામ—અખબારમેં તુમારી ખબર જબ કુછ આતીથી,
હયબત તુમ્હારે નામસે મુઝકો ડરાતીથી.
ડર જાતીથી, જબાં ન કભી ફિર હિલાતીથી.
સોને કભી અકેલી ન ઉસ દિન મયૈં જાતીથી.
ઔર આજ સાથ ઉસકેહી ઘર છોર જાતિ હૂં,
દુશમનકો દોસ્ત. દોસ્તકો દુશમન બનાતિ હૂં.
[દિલારામ રોતી હય, દિલશેર સમઝાતા હયા.]

જિલા—ઠુમરી.

દિલશેર—પછતાવો નહીં, આવો, ફિર જાવો ઘરસે,
નાહક બુરા હાલ કયૂં હય પ્યારી ડરસે—પછતાવો.
ગુજરી રયન આધી ઝટપટ આવો,
હાજિર હૂં બંદા મયૈં તેરા, ખિદમત કરનેકો સરસે—પછતાવો.
[કિસી દોસ્તકી દઅવતસે ફિરતે હુવે યકાયક ખુશ-બખ્ત ઔર રયહાન આતે હયૈં, ખુશબખ્ત, દિલારામ ઔર દિલશેરકો પહચાનતા હય.]

અબયાત.

ખુશબખ્ત—દિલારામ !
દિલારામ—(ડરકે) ખુશબખ્ત !

દિલશેર—(કપટકે) ક્યા બાત હય!

ખુશબખ્ત—દિલારામ દિલશેરકે સાત હય!

[રયહાન દિલશેરકા નામ સુનકર ચોંકતી હય, ખુશબખ્ત દિલશેર પર ગાલીબ જાતા હય, દિલારામ ઉસે બચાતી હય.]

દિલારામ—ખુદાકે લિયે મત સતાવો ઇસે,
ગુનહગાર મયેં હૂં, સજા દો મુઝે.

દિલશેર—(દમ દેકે) ખુશબખ્ત, ઇસ જગહ ન ચલેગી તેરી કભી,
ચાહે જો જિન્દગી તો ચલા જા અભી, અભી.
મયેં ચુપ રહૂં યહાં? યેહે મુશર્રફકા ઘર નહીં!
યા આજ તેરી જાં નહીં, યા મેરા સર નહીં.

[દિલશેર લરનેપર તૈયાર હોતા હય.]

ખુશબખ્ત—ખૂની લૂટેરે, શહર હય, જંગલ નહીં હય યેહે,
લૂટે શરીફોંકો તૂ; યહાં બલ નહીં હય યેહે.

[ગસ્તકી આવાજ આતી હય, ખુશબખ્તકા ચૌંકતા હય.]

ચૌકીદાર—જાગો, જાગો, સોનેવાલો જાગો!

[ખુશબખ્ત આવાજકે તરફ ઉંગલી ઉઠાકે દિલશેરકો દિખાતા હય.]

ખુશબખ્ત—સુન લે યેહે પહરેવાલોંકી આવાજ, નાબકાર,
તેરે લિયે અભી ઉન્હેં લેતા હું મયેં પુકાર.

દિલશેર—જો હો, કભી ન છોરકે ઇસકો મયેં જાવુંગા,

ખુશબખ્ત—કયસે ન છોરેગા તુ, અભી મયેં છુરાવુંગા.

[સિપાહીયોંકે પુકારનેકો રુખ કરતા હય, દિલારામ પાંવ પકરકર રોકતી હય.]

દિલારામ—હય હય! કિસીકો ન બૂલાવો, ફજીહતી ન કરાવો! મયેં કહીંકી ન રહી, મુઝે જાને દો. અગર કિસી એકકોભી મુઝે યહાં દિખાવગે, ખુદા કસમ યહાં મેરી લાશ પાવગે! મયેં મર જાવુંગી, કિસીકો ક્યા મુંહ દિખાવુંગી!

અબયાત.

દિલશેર—રયહાન, સુન તુ ધ્યાનસે, શૌહર હય યેહે તેરા,
ઔર મયેં તેરા હૂં બાપ, યેહે દુશમન હય ક્યૂં મેરા?
સમઝા ઇસે તૂ, અબસે અદાવત યેહે છોર દે,
જબ હો ગઈ સગાઈ, તો હય બયર કિસ લિયે?

[ખુશબખ્ત ઔર દિલારામ નિહાયત મુતહૈયર હોતે હય.]

રયહાન—તુમ બાપ મેરે ?

દિલશેર—મયઁ હું પિદર તેરા બેગુમાન !

સબ હાલ મુઝસે સુનકે દિલા દો મુઝે અમાન.

મુસલ્લસ.

આયા ફરેબ રયને યહાંભી તુ નાબકાર,
અબ બાપ બનકે આપ, ફઁસાને ચલે શિકાર ?

રયહાન—દિલશેર નામ આપી હો સાહિબ મેરે પિદર ?

બયત.

(ખુશબખ્તસે) નાનાસે અપને પાઇથી મયનેભિ યેહે ખબર,
શૌહર, ઇન્હે તુ છોડ દે, ઇનપર સિતમ ન કર.

[રયહાનકે કહનેસે ખુશબખ્ત દિલશેરકે તરફસે નજર ફિરાતા હય.]

ફિક્રે.

દિલશેર—નહીં ! ઝૂઠ નહીં યેહે મેરા બયાન, ગૌરસે સુનો યહ દાસ્તાન રયહાન ! તેરી માંથી યેક અમીર કબીરકી બેટી, ઘરાનેદારકી લડકી. મયઁ યકાયક જો ઉસ્સે દો ચાર હુવા, તીરે ઇશ્ક મેરે કલેજેકે પાર હુવા. સૌ જાનસે ઉસે ચાહા, અમીરજાદા બન ફરેબસે ઉસે બ્યાહા. જબ જમાના ગુજરા થોડા, બદ નસીબીને મેરા ભરમ ફોડા, મયઁને ઉસે છોડા, ઉસ બિચારીને મેરી બેવફાઇકી ખબર પાઇ તો દમ તોડા. હયરત વ હયાસે મર ગઇ, તુઝે છે મહીનેકી છોડ ગુજર ગઇ. તોરે નાનાકો તુઝે અપને ઘરમેં રખના નાગવાર હુવા, યેક આદમીકા; જો તુઝે અપને ઘર લે જાકર ઉજરતપર પાલે, તલબગાર હુવા. મયઁને જો યેહે ખબર પાઇ, મુઝે ઔલાદકી મુહબ્બત આઇ; યેક હાજીકા ભેસ કિયા, તેરે નાનાસે મિલ સાલિયાને ઉજરત પર તુઝે પાલનેકો ઉન્સે લિયા. વહાંસે લાકર અપને દોસ્ત બહરામકે ઘર તુઝે રખ્ખા, ઓર બરાબર તેરા ખર્ચ બેહેરામકો ભેજતા રહા. મગર અફસોસ કે :—

અબયાત.

ખુશબખ્ત તુઝકો બ્યાહકે મુખ્તાર હો ગયા,
દુશમન હુવા અઝીઝ, મયઁ લાચાર હો ગયા !

મુસદ્દસ.

લાચાર મયઁ હુવા હું દિલારામકે સબબ,
જીતેજિ જી મુવા હું દિલારામકે સબબ !

બિલ્લીસેભી બુરા હું દિલારામકે સબબ,
અફસોસ મયઁ દબા હું દિલારામકે સબબ.
હોતી જો વ્હે ન સાથ, તો હોતે શિકાર હમ ?
યક યક જિગરકો ચીરકે કર દેતે ચાર હમ.

બયત.

ખુશબખ્ત—જિસકે સબબસે યેક જમાના હલાક હો,
વ્હો બાપ હો તો કયા ? યહી બ્હેતર હય ખાક હો !

કત્અ.

રયહાન—હો બુરા અગર તો ઉસકાભી કરે ખુદા ભલા,
હમકો કયા મિલે, કિસીકો હમ કહેં બુરા ભલા ?
હય હજાર બદ અગરચે, બાપ હય મેરા મગર,
ઇસકો તુમ સતાવગે, તો સબ કહેંગે કયા ભલા ?

અબયાત.

ખુશબખ્ત—અગર છોર જાયે દિલારામકો,
તો મયઁ છોર દૂં ઇસ સિયહકામકો.

દિલશેર—હવાલે કિયા મયઁને ઇસકો તુમ્હેં,
મુઆફ અય દિલારામ કરના હમેં.

દિલારામ—મેરા હાલ કયા હોગા ઉફ હાયરે !

[દિલશેર ચોરીસે દિલારામકે કાનમેં કહતા હય.]

દિલશેર—ન ઘબરા તુ, ફિર મયઁ મિલૂંગા તુઝે,

[દિલશેર જાતા હય, રયહાન બાપકે લિયે ગમ ખાતી હય.]

મુસલ્લસ.

રયહાન—બુરા યા ભલા થા, મગર બાપ થા,
કહાં અબ મિલેગા, કિધર જાયગા, [રયહાન રોતી હય.]
ન દો બાતભી ઉસ્સે કરના મિલા.

અબયાત.

ખુશબખ્ત—ફરિશ્તાભિ ગર કોઇ બદકાર હય,
અઝાઝીલસા વ્હો સઝાવાર હય.
ચલો તુમ દિલારામ, અબ અપને ઘર,

દિલારામ—કરોગે મુઝે આપ રૂસવા મગર ?

મુસદ્દસ.

ખુશબખ્ત—કહૂંગા મયૈં સબ બાત હય જો બજા,
દિલારામ—દિખાઉંગિ મયૈં કૌન મુંહ ફિર ભલા!

[ખુશબખ્ત તમ્અના મારતા હય.]

ખુશબખ્ત—કિયા તુમને ક્યૂં જી, મેરે સાથ ક્યા?
કરો યાદ વ્હો બેવફાઈ જરા!
હૂઈ યક લુટેરેકિ તુમ આશના?
હમ અયસે રઈસોંસે કરકે દગા?

[દિલારામ પાંવપર ગિરતી હય.]

ભયરવી—તિરાના.

દિલારામ—મયૈં ગરીબ, બદનસીબ હૂં. હાય ક્યા કરૂં!
મેરા લે સર, ચચાકી મગર કર નહિં તૂ ખ્વારી—મયૈં.
મયૈં ઇશ્કકે નશેમેં બેહોશ, બેખબર હૂં,
મઅલૂમભી નહીં હય, મયૈં કૌન હૂં, કિધર હૂં—મેરા.

[સરકો પાંવપર રખતી હય, ખુશબખ્ત રહમ ખાકર ઉઠાતા હય.]

અબયાત.

ખુશબખ્ત—રહમકે કાબિલ હય તેરા હાલ, હય તૂ બેકુસૂર,
પંજેમેં શયતાનકે આકે ફૈંસી બિન્તતકી હૂર.
ખયર! આ અબ સાથ મેરે, મયૈં છિપાઉંગા વ્હે હાલ,
હોતા હય હાલત વ્હે તેરી દેખકે મુઝકો મલાલ!
દિલારામ—લડકી હૂં બે બાપ માંકી, તુમ કરોગે રહમ અગર,
દેગા તુમકો વ્હો ખુદા ઇસકી જજા અય નામવર.

[સબ જાતે હયૈં.]

બાબ તીસરા—દિખાવ તીસરા.

જંગલ.

[બેદિલ ઔરઅમાનત દૂસરે ભેસમેં બાતેં કરતે આતે હયૈં.]

બેદિલ—વાહ હજરત વાહ! તુમ તો શયતાનકેભી ચચા નિકલે! મુસાફિરખાનેમેં મુઝે લૂટા, ખાલી હાથ પાકે વહાંકે નૌકરને મુઝે ખૂબ મારા કૂટા, આખિર વહાં મયૈં બડી મુશ્કિલસે છૂટા.

અમાનત—તો કયા વ્હો તૂ થા? વ્હો તો કોઈ ઔર ઉલ્લૂ થા. વ્હો થા નવ્વાબ બદરુદ્દૌલા, તૂ હય દિલશેરકા સપૂત સાથી બેદિલ. અપની અસલ મુઝે વહાં કયૂં ન જિતાયા, કયૂં વહાં નવ્વાબ બને આયા?

બેદિલ—નોટ ઔર નાસદાનીકા નાસ કરનેકો!

અમાનત—(હંસકે) અરે યાર! સુન મેરી હિકમતકા લટકા, મયૈં નાસદાની લેકર સટકા, યેક અમીરકે સર ઉસે પટકા. ઉસે નજર દિયા, ઇનઆમમેં બહુતસા જર લિયા.

બેદિલ—શાબાશ! તેરે હુનરપર મુઝે કામિલ યકીં હય, મગર સચ બતા, તૂબી દિલશેરકી તરહ કિસીપર આશિક તો નહીં હય?

ઝિંઝોટી—લાવની.

અમાનત—જિસકો દાનાઈસે નહિં કુછ પેચમેં લાના આતા હય,
વ્હો બસમેં ગયરોંકે પરકે બસ બેબસ હો જાતા હય.
બંદેકો તો બસીકરન ઉચ્ચાટન, સબ કુછ આતા હય,
યહે બંદા હૂરોંકો, પરિયોંકો ફંદેમેં લાતા હય.
જિન્નોંકો તસખીર કિયા બંદેને, બયઠા ખાતા હય,
પાંચ અશ્રફી રોજ સિરાને કોઈ જિન રખ જાતા હય.

બેદિલ—(હયરતસે) વાહ! બિરાદર, પાંચ અશ્રફી રોજ અગર તૂ પાતા હય,
કયૂં ફિર દૌલતકી ખાતિર તૂ નાહક રંજ ઉઠાતા હય?

અમાનત—ખાતે ખાતે પેટ ફૂટે, ઔર લાતે લાતે સર ટૂટે,
ફિરબી નઅમત ખાના, દૌલત લાના તો કયૂંકર છૂટે!

બેદિલ—સાથ મુઝેબી રખ્ખો, તનહાઈસે તા આજાદ બનો,
યા મુઝકો ઉસ્તાદ બનાવો, યા મેરે ઉસ્તાદ બનો.
લેકિન અયસા હો ન કહીં, આશિક હોકે નાશાદ બનો,
લયલીકે મજનૂ બન જાવો, શીરીંકે ફરહાદ બનો.

અમાનત—મયૈં તો કુછ દિલશેર નહીં જો અપની હસ્તી ખ્વાર કરૂં,
અપની હિકમતપર આવૂં તો પરિયોંકોબી પાર કરૂં.

બેદિલ—જબતો મયૈંને દિલશેરકો અબ છોરા, વ્હો પક્કા ફોરા તોરા. આજસે તેરે સાથ રહૂંગા, દુખ સુખ સહૂંગા. જાન લરાવૂંગા, કામ આવૂંગા. દિલશેર બિગર ગયા, ઇશ્કમેં સર ગયા. કામ ધામકા નામ નહીં, દિલારામ સિવા કિસીસે કામ નહીં. મુઝેતો ગરમા ગર્મ રોજકા નાસ્તા ઔર પાંચ વકતકી નમાજકી તરહ પાંચ દફઅ ખાના ન મિલા; તો મયૈં તો મરા! (યાદ કરકે) હા! મુસાફરીકે ઘર કયા મજા થા! કમબખ્ત દિલશેરને ખાના ન જાના, ઔરતપર હુવા દીવાના!

અબયાત.

હાય ! વ્હો મીઠા બગ્રા જર્દા પુલાવ !
હાય ! બિરયાની, મુતન્જન, નાન પાવ !
હાય ! વ્હો ભૂની હુવી બિચરી કબી !
હાયરે ! વ્હો રોગની રોટી કબી !
હાય ! સાલન, હાય ! ફિરની, હાય ! દાલ !
હાય ! ફાલુદા, મિઠાઈ, શીરમાલ !
ઇશ્કમેં દિલશેરને સબ ખો દિયા,
યાદ જબ આયા મુઝે, મયેં રો દિયા !

અમાનત—ખયર ! જો હોના થા સો હો ચુકા. અબ વ્હેતો બતા, કે તુઝે કુછ કામભી આતા હય ભલા ?

બેદિલ—કામ ?

કાલિંગડા—લાવની.

સબ કામ બનાના આતા હય, હર રંગ જમાના આતા હય—સબ.
સંદૂક રાતકો તોડૂં, બંદૂક બાતકી છોડૂં, આંખએક લાતમેં ફોડૂં.
કોઈ મરતા ગિરતા આયે, ઉસકો બંદા કચ્ચા ખાયે,
દુબ્લે પત્લેકો દે મારે, કુત્તે બિલ્લીકો દુતકારે,
કુછ મારબિ ખાના આતા હય—સબ.
કુછ જેબ કાટકે સેલૂં, સૌ હાથ દાવકા ખેલૂં, સૌ ઢંગકે પાપર બેલૂં.
અંધે બહરેકો લલકારૂં, મુર્ગી કાટૂં, કવ્વા મારૂં,
સોતા દેખું, ગોતા દે દૂં, લરકા હો તો લરકે ખેદૂં,
હર ફનકા બહાના આતા હય—સબ.

અબયાત.

અમાનત—વાહરે મેરે શેર, ક્યા કહના !
હય તૂ પૂરા દિલેર, ક્યા કહના !

બેદિલ—મત રહ તુ અબ અકેલા, સસ છોરદે ઝમેલા.
લે જોગિયોંકા સેલા, ચલ બનકે મેરા ચેલા.

અમાનત—તેરા બનૂં મયેં ચેલા ? પયસા હું મયેં, તૂ ધેલા !
તૂ ક્યા ફરેબ ખેલા ? અય જંગલી બનેલા !

બેદિલ—કરતા હય ક્યૂં ઝમેલા, અન્જામ બાતકે લા,
લા હાથ અપના દે લા, કયસા હય તૂ અનેલા ?

અમાનત—ખયર! ચલો ઝગરા ચુકાવ, પહલી કોશિશ આજ-માવ. જો ઇસ કોશિશમેં અપના કમાલ દિખાય, વ્હો ઉસ્તાદ બન જાય.

બેદિલ—ખયર! ય્હે મન્જૂર હય. અગર તૂ મેરે ફન ફરેબસે મજબૂર હો, તો મયૈં ગુરૂ; તૂ ચેલા જુરૂર હો. કયૂંકે મયૈં ધરાનેકા આલા, નસીબેવાલા, સૂઝમેં નિરાલા, બૂઝમેં બાલા હૂં.

કૃત્ય.

અમાનત—આલા હુવા તો કયા હુવા, બાલા હુવા તો કયા હુવા?
હિમ્મત નહીં, તાકત નહીં, આલા હુવા તો કયા હુવા?
બેદિલ—દાના તો હૂં, બીના તો હૂં, અશરાફ નેક ઔસાફ હૂં,
હિમ્મત અગર મયૈં હારનેવાલા હુવાતો કયા હુવા?

અબયાત.

અમાનત—અશ્રાફકા જનાબ યહાં કામહી નહીં,
લુચપન કિયે બગયર તો આરામહી નહીં.
બેદિલ—જો કહે, ખયર! મેરે બાતકી કુછ આસબિ હય?
અમાનત—કયૂં નહીં આસ હય? ફરમાઇયે, કુછ પાસબિ હય?
બેદિલ—કયા આપસે છિપાયૈં, છિપાનેસે ફાયદા?
અમાનત—લાવો, દિખાવ, બાત બઢ઼ાનેસે ફાયદા?
[બેદિલ રૂમાલસે બાંધા હુવા એક બકસ નિકાલકર ઉસમેં અમાનતકો જેવર દિખાતા હયા.]

બેદિલ—લે યેક દાનાઈ મેરી વ્હેબી દેખ. ય્હે માલ મયૈંને થોરા થોરા મૌકઅ પા પાકે ચુરાયા, મુશર્રફકે ઘરસે નવ્વાબ બનકે ઉરાયા. દિલશેરકો ઇસ્કમેં ડૂબા પાયા, તો ઉસસે છિપાયા, ઉસને ઔરત ફસાય, મયૈંને માલ ઉરાયા!

અમાનત—ઓહો! માલ તો ખૂબ મારા, ચલો સંભલકે રખો; કામ આયગા ય્હે જમઅ સારા. [સામનેસે સિપાહીકો આતા હુવા દેખકર બેદિલ, બકસકો છિપાતા હય, સિપાહી બ ગૌર દેખતા હય.]

સિપાહી—(ખુદસે) યક ચોર યક લુચ્ચા હય. માલ હય, મગર ચોરીકા હય, જબી ડરતા હય ઔર છિપાતા હય. ચોરકા જી આધા. અબ દોનોકો ધમકાવું, ઔર આધા હિસ્સા બટાવું.

અમાનત—(ખુદસે) સિપાહી ! અબ બાત બનાકે યહાંસે હૂં મયઁ રાહી. કહીં ઇસ ઉલ્લૂકે પીછે મુઝપર આફત ન આય, કહીં આટેકે સાથ ઘુન ન પિસ જાય. ! (બેદિલસે) ખયર સાહિબ, ખુદા હાફિજ. આજ તો હમારી તુમારી દો ઘરીકી જાન પહચાન હય, ઇસ વાસ્તે દો ચાર દિન દરકાર તુમારા ઇમ્તિહાન હય. જબ પક્કા ઇતમિનાન હો, તો તુમારે રોજગાર યા નૌકરી ચાકરીકા સામાન હો.

[અમાનત જાના ચહાતા હય, બેદિલ ઘબરાતા હય, સિપાહી અમાનતકો રોકતા હય.]

સિપાહી—ખબરદાર, ઠહર !

બેદિલ—(ખુદસે) ઇલાહી, ખયર !

સિપાહી—કૌન હો તુમ ?

અમાનત—વહી, જો તુમ,

બેદિલ—(ખુદસે) મેરે હોશ હુવે ગુમ !

સિપાહી—કયા સિપાહી આદમી ?

અમાનત—મુસાફિર, રાહી આદમી.

સિપાહી—કભી નહીં. તુમ હો ચોર, મુંહ જોર ! દિખાવો કયા હય પાસ ? [સિપાહી તાલાશી લેને ચહાતા હય, અમાનત રોકતા હય.]

અમાનત—કયા તૂ ખા ગયા હય ઘાસ ! નહીં જાનતા, મયઁ દીપચંદ જવહરીકા નબીરા હૂં ?

સિપાહી—(બેદિલકે તરફ ઇશારા કરકે) ઔર યેહ ?

[ઇશારા કરનેસે બેદિલ ઘબરાતા હય.]

બેદિલ—મયઁ ઇસકા ચચા હૂં. અરે ! ભાઇ, ભાઇ હૂં.

અમાનત—(બેદિલકો) કિસકા ચચા ઔર કિસકા ભાઇ ? (સિપાહીકો) મેરી બલા જાને યેહ કૌન હય. મયઁ ઘર જાતાથા, યેહ ઇધરસે આતાથા. ઇસને કહા, મેરી અમાનત રખ્ખો, મયઁને કહા, કોઇ જમાનત લાવો. કૌન જાને કયસા માલ હય, હરામ હય યા હલાલ હય.

બેદિલ—(ખુદસે) યેહતો આગ લગાકે તમાશા દેખતા હય !

સિપાહી—(બેદિલસે) કૌન હય તૂ ? કહાંસે આતા હય ?

[બેદિલ કાંપતા હય, અમાનત બાત બનાતા હય.]

અમાનત—અરે બોલ ન ! કયૂં મરા જાતા હય ? કયા કિસીકી ચૌરી કી હય, યા ગઠરી મારી હય ?

સિપાહી—દિખા યેહ પોટલી, નહીં કાટ ડાલૂં બોટી બોટી.

બેદિલ—સાહિબ, યેહતો સાલન હય ઔર રોટી. [શાદીમેં આપ ખાયા, લરકેકા હિસ્સા બાંધ લાયા.

સિપાહી—ચલ ખોલ, દિખા, બાત ન બના.

[સિપાહી બકસ છીનકર માલ દેખને ચાહતા હય.]

બેદિલ—અલ્લાહ! (સિપાહી બકસ છીનકર માલ દેખતા હય) અબ કયા હોગા યાર!

અમાનત—વાહરે ઉસ્તાદ! તુમારી ઉસ્તાદીપર ખુદાકી માર!

સિપાહી—અજબમેં ઓહો! યેહ જેવર તો જુરૂર ચોરીકે હયઁ! ઔર ચોરી સાબિત હય સૂરતસે, બયાનસે, હાલતસે, જુબાનસે.

[જેવર ગૌરસે દેખતા હય.]

અમાનત—(બેદિલસે) બોલો ઉસ્તાદજી, ઉસ્તાદહી બના આતા હય, યા કુછ બનાનાભી આતા હય?

બેદિલ—(ડરકર) ભાઈ, તુ કુછ બાત બના, બચનેકી અબ ઘાત બના, તૂ મેરા ઉસ્તાદ બના, મયઁ હારા, નાશાદ બના.

અમાનત—જબ મુસ્કિલ સરપર આઈ ઔર આફતને પછારા, તબ બાંધને લગા શાગિર્દીકા નારા? ખયર! અબ માન મુઝે ઉસ્તાદ, તો દિખાવું ચાલાકી, જો હો મુઝે યાદ.

બેદિલ—માના, માના તુઝે યાર ઉસ્તાદ, યેક બાર કયા; બલકે સૌ બાર ઉસ્તાદ.

અમાનત—(સિપાહીસે) સૂબેદાર સાહિબ, આપ હાકિમ હો; સરકાર હો, જો હુકમ દો, અભી તૈયાર હો. હુક્કા પિયો, મિઠાઇ ખાવ, ગાંજેકા દમ લગાવ, અફીમ શરાબ ઉડાવ, ઔર જો ફરમાવ.

સિપાહી—(અમાનતસે) અય ચોર મુંહ જોર! સૂખા દમ ન દે, અગર દેતા હય તો ઇસમેંસે કોઇ રકમ દે, વર ન કયદ ઝેલેગા, ચક્કી પીસેગા.

અમાનત—સયકરોં રૂપયકી બાત, બડી કરામાત! મિલકે ખાનેમેં ફાયદા હય, થાને ચૌકીકા યહી કાયદા હય.

બયત.

અગર મિલ જુલકે ખાનેપર હુવે તુમ અય ચચા રાજી,
તો બેહતર હય, અભી લે જાવ, હમ રાજી, ખુદા રાજી. ૧.

સિપાહી—કયા દેગા, બતા ?

અમાનત—બકસ મુઝે દો જરા. [સિપાહી બકસ દેતા હય.]

બેદિલ—(અમાનતસે) દે ખોટા, બચા ખરા.

[અમાનત બકસસે એક કંઠા નીકાલ કર સિપાહીકો દેતા હય.]

અમાનત—લો યહે જરાઉ કંઠા.

[સિપાહી કંઠા લેકર દમ દેતા હય.]

સિપાહી—યહી યેક બસ ! અભી લું મયૅ દોનોકી મુશ્કેં કસ !

બેદિલ—(ડરતા હય)અલ્લાહ !

અમાનત—સાહિબ, ન હૈ યેક ન ઔર દસ. જરા પહલે ઇસકા દાના ગિનિયે, મોતી ખૂબ ગૌરસે દેખિયે, આંખસે આંકકે દામ લગાઇયે. (સિપાહી ગૌરસે દેખતા હય, અમાનત, બેદિલકો હુશિયાર રહનેકા ઇશારા કરકે જેબસે નાસદાની નીકાલતા હય. બેદિલસે) અબ યહે તો આંખ ફાર ફાર દેખે, ઔર હમ દોનો આંખમેં નાસ ડાલકર રસ્તા લેં. (સિપાહીસે) આહા ! કયા મોતીકી આબ હય !

[અમાનત, સિપાહીકી આંખમેં નાસ ડાલતા હય, બેહો કંઠા ફેંકકર આંખ મલતા હય.]

સિપાહી—અરે અલ્લાહ ! ગઇ આંખ ! જલી આંખ ! (બેદિલ લાત મારતા હય, સિપાહી મારે ડરકે ભાગને ચહાતા હય.) ચોર ! ચોર ! અરે કોઈ આવ, મુઝે બચાવ !

[સિપાહી ટટોલતા જાતા હય, બેદિલ ખૂબ હંસ કર ખુશ હોતા હય.]

અમાનત—કયું ? ઇસકા નામ ?

બેદિલ—ઉસ્તાદી ! પક્કી ઉસ્તાદી !

અમાનત—યહે માલ તો ખૂબ હય. અબ ચલો, હમ તુમ કરેં એક અમીરકી બેટીસે શાદી, તો ઔર હાથ આયે દૌલત ઔર હો ઘરકી આબાદી.

બેદિલ—શાદી ? યહે કયા નિકાલી તુને ઉસ્તાદી? ગા બજાકે પાંવમેં બેરી ડાલના કામ હય નાદાનકા, શાદીકે અરમાનમેં નુકસાન હય જાનકા.

અબયાત.

અમાનત—બ્યાહ કરે આદમી, લાય નઈ આફત,
બ્યાહ કરે આદમી, હાથ લગે દૌલત.

બ્યાહ કરે આદમી, રંજમેં હો રાહત,
તુઝકો ભલે આદમી, બ્યાહસે હય નફરત ?

બેદિલ—બ્યાહ કરે, ફિક્રસે ટાંગ જાય જકરી,
બ્યાહ કિયા આજ કલ નાક ગઈ પકરી.
ભૂલ જાય રાગ રંગ, ભૂલ જાય અકરી,
તીન બાત યાદ રહે, તેલ, નમક, લકરી.

અમાનત—મયઁ તો શાદી અપની ઠહરાકે મંગની કર આયા હૂં,

બેદિલ—મયઁ તો નામ ન લૂં શાદીકા, કર કરકે પછતાયા હૂં.

અમાનત—
(સામને દેખકે) ગયા સિપાહી કિધર, જરા મયઁ દેખૂં આગેકો જાકે,

બેદિલ—જાવો, મયઁ ઘરકો ચલતા હૂં, વહીં મુઝે મિલના આકે.

[અમાનત જાતા હય, બેદિલ શાદીસે નફરત જતાતા હય.]

"Again again and again"—air.

પનાહ ખુદાકી પનાહ, પનાહ ખુદાકી પનાહ !
ન લાયે જો ઔરત, ઉઠાયે ન આફત ?
ઉમર ભર ખુદાકી પનાહ !
નિકાહ કિયા જબ નિકાહ, નિકાહ કિયા જબ નિકાહ,
તબ ઔરતને પકરા, દિલા રોટી કપરા,
ગયા ડર ! ખુદાકી પનાહ !
અલીલ હુઈ બીબી આહ ! અલીલ હુઈ બીબી આહ !
મરી સાલ ભરમેં, રહા કુછ ન ઘરમેં,
મિટા ઘર ખુદાકી પનાહ !
તબાહ હુવા મયઁ તબાહ ! તબાહ હુવા મયઁ તબાહ !
ન કારી કફનકો, ન દમરી દફનકો,
ગયા મર ! ખુદાકી પનાહ !
અમીર મિલી યક ફિર ઔર, અમીર મિલી યક ફીર ઔર,
દિયા જર દિખાઈ, કિયા ફિર સગાઈ,
લિયા જર ખુદાકી પનાહ !
અજાબ ઇલાહી અજાબ, અજાબ ઇલાહી અજાબ,
વ્હો આઈ મેરે ઘર, તો પહલેસે બદતર,
સરાસર ખુદાકી પનાહ !

તલાક઼ દિયા બસ તલાક઼, તલાક઼ દિયા બસ તલાક઼,
ઉસે મયને છોડા, મુંહ ઔરતસે મોડા,
બચા સર ખુદાકી પનાહ!

[બેદિલ જાતા હય.]

બાબ તીસરા—દિખાવ ચોથા.

ખ્વાબગાહ.

[દિલારામ ફ઼રીબુલમર્ગ શબ્નમ્‌વાબીકે પોશાકમેં બિછાનેપર પડી દિખલાઇ દેતી હય. દહને તરફ઼ હ઼કીમ ઔર બાંયે તરફ઼ નૂરજહાં બયઠી હુઇ નજર આતી હય. હ઼કીમ નબ્જ દેખકર હયરાન હોતા હય.]

અબયાત.

હ઼કીમ—ઔર કોઇ હો જો બીમારી તો હો ઇસકા ઇલાજ,
ઇશ્કકી ઇસકો હય બીમારી કે જો હય લા ઇલાજ.
જિસકી યેહ આશિક઼ હય, ઉસકોહી બુલાના ચાહિયે,
જાન ઇસકી વસ્લસે ઉસકે બચાના ચાહિયે.

નૂરજહાં—મયં કયા કહૂં હ઼કીમજી, જાહર હય તુમ પ હાલ,
વ્હોતો હય બદમઆશ ફ઼ક઼ત મારનેકા માલ.

દિલારામ—હરગિજ નહીં, વ્હો સાફ઼ હય, સચ્ચા હય મેરે સાત,
દુનિયામેં ગર બુરા હો; મગર હમસે નેક જાત.

હ઼કીમ—(નૂરજહાંકો) જાના હય પાસ દૂસરે બીમારકે મુઝે,
[હ઼કીમ જાને ચહાતા હય, દિલારામ રોકતી હય.]

દિલારામ—બુલવાઇયે હ઼કીમજી, યક બાર તો ઉસે!
[નૂરજહાં ઇશારેસે તસલ્લી દેનેકો હ઼કીમજીકો કહતી હય.]

હ઼કીમ—(બહાનેસે) હાં હાં, બુલાને જાતા હૂં,
દિલારામ—(ખુશ હોકર) જાતે હો! વાહવા!
અલ્લાહ આપકા કરે અય મેહરબાં ભલા!

[હકીમ જાતા હય, દૂસરી તરફ઼સે મુશર્રફ઼, દિલશેરકો લેકર આતા હય. દિલશેર સબકો તસલીમ કરતા હય,

સબ મુંહ ફેરકે ખામોશ હોતે હયઁ, મુશર્રફ દિલારામકો જગાતા હય.]

મુશર્રફ—દિલશેરકો મયઁ લાયા, જરી આંખ ખોલ તૂ,

દિલશેર—કયૂં હાલ હય ખરાબ તેરા, મુંહસે બોલ તૂ ?

[દિલશેરકી આવાજ સુનકર દિલારામ હુશિયાર હોકર ચચાકા અહસાન માનતી હય.]

દિલારામ—અહસાન આખિરી હય મેરે જાનપર ચચા,
નિકલેગી જાન ચયનસે અબ મેરી,

દિલશેર—મહલકા ?
અલ્લાહને મિલાયા હય યકબાર ફિર હમેં,
જી દેનેમેં હય કિસ લિયે ઇસરાર ફિર તુમ્હેં ?

દિલારામ—(દમ રુકકે) મયઁ જગમેં મુંહ દિખાનેકે કાબિલ નહીં રહી,
મુલ્કે અદમ સિવા કોઈ મન્જિલ નહીં રહી.
આરામ મેરી રૂહકો દો, હૂં મૈય જાં બ લબ,
પ્યારે ખરાબ કામોંસે તોબા કરો તુમ અબ.

[કોતવાલ મઅ સિપાહિયોંકે આતા હય.]

કોતવાલ—સાહિબ, બગયર હુકમકે આયા હુ મયઁ યહાં,
કરના મુઆફ, સખ્ત જુરૂરત થી બેગુમાં.
(વારંટ દિખાના) સરકારકા હય ઇસપ યહે વારંટ, દેખિયે,
(સિપાહિયોંકો) દિલશેર હય, સિપાહિયોં, તુમ બાંધ લો ઇસે.

[દિલારામ, કોતવાલકો દેખકર ચૌંક ઉઠતી હય ઔર રોકતી હય.]

દિલારામ—ઠહરો ! હમારે જીતે ન બાંધો—નહીં, અરી !

[જોરસે ઉઠનેસે જિગરપર સદમા પહુંચનેસે બેચયન હોતી હય.]

ઉફ આહ ! હાય ! હાય ! મરી ! મયઁ મરી ! મરી !

[દિલારામ હિચકિયાં લેકર દમ છોર દેતી હય. સબ હયરાન હોતે હયઁ, દિલશેર સર પીટતા હય.]

નૂરજહાં—હમકોભિ કુછ કહોગી દિલારામ, કયા હુવા ? [રોતી. હય.]

મુશર્રફ—બેટી, ચલી તુ છોરકે નાકામ કયા હુવા ? [રોતા ૯

મુસલ્લસ.

દિલશેર—હય હય હમારી બોલતી ચિરિયા કહાં ગઈ! [રોતા હય]

મુશર્રફ—હય હય હમારી બુલબુલે શયદા, કહાં ગઈ! [રોતા હય.]

ખાલી તુ કરકે જિસમકા પિંજરા કહાં ગઈ! [રોતા હય.]

[મુશર્રફ બેખુદ હોતા હય, સબ ઉસે બચાતે હયઁ. દિલશેર મૌકુઅ પાકર જહરકી શીશી જેબસે નિકાલકર પી લેતા હય, ઔર દિલારામકી લાશપર હીચકિયાં લેકર દમ છોરતા હય. કોતવાલ જહરકી શીશી દેખકર હયરાન હોકર સબકો દિખાતા હય.]

તહેયુર.

તમામ શુદ.

વિક્ટોરિયા નાટક મંડળીના ખેલો તથા ગુજરાતી તથા ઉર્દુ ચોપડીની કીમતની ટીપ

ઉર્દુ.

	રૂ.	આ.	
લયલા મજનૂં	૦	૬	
હરિશ્ચંદ્ર	૦	૬	
ગોપીચંદ	૦	૬	
રામ-લીલા	૦	૬	
નાંગન	૦	૬	૧
અલીબાબા	૦	૬	૦
દિલ ફરોશ	૦	૬	૦
આશિકોકા ખુન...	૦	૬	૦
નિગાહે ગફલત...	૦	૬	૦
તિલસ્માતે ગુલ...	૦	૬	૦
નગીના બકાવલી...	૦	૪	૦
ગુલામ મજલિસ...	૦	૪	૦
ઇન્દર સભા	૦	૪	૦
અલાદીન	૦	૬	૦

ગુજરાતી.

ભોલી ગુલ	૧	૮	૦
આબરૂની ગોરી	૦	૮	૦
અસરાજી	૦	૮	૦
નિંદાખાનું	૦	૮	૦
તકદીરની તાસીર...	૦	૮	૦
લક હનસાઝ	૦	૮	૦
નેક અસમત નેકનામા	૦	૮	૦
કળાવતી	૦	૬	૦
મદન વસંત	૦	૬	૦
ગુણસુંદરી	૦	૬	૦
જુહદાન જગડો	૦	૬	૦

પારસી ગુજરાતી.

શીરીન	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦
... ...	૦	૪	૦